

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Jiří Hraše – portrét rozhlasového režiséra, teoretika
a pedagoga**

Diplomová práce

Autor práce: Lenka Kopecká

Studijní obor: Mediální studia (navazující magisterské)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 7. 7. 2020

Lenka Kopecká

Bibliografický záznam

KOPECKÁ, Lenka. *Jiří Hraše – portrét rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga*. Praha, 2020. s. 121. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rozsah práce: 266 491 znaků včetně mezer

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na osobnost rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga Jiřího Hraše. Jednotlivé kapitoly jsou řazeny chronologicky a věnují se osobním a profesním mezníkům od 30. let 20. století až po rok 2012, kdy Jiří Hraše skonal na onkologické onemocnění. Biografický portrét je doplněn o historický kontext, teoretickou činnost a charakteristiku Československého (dále Čs.), později Českého rozhlasu. Přínosem pro zpracované téma byly vzpomínky pamětníků, bývalých kolegů a kolegyně. Autorka čerpala informace z primárních pramenů nezpracované pozůstalosti Jiřího Hraše, z Archivních a programových fondů Českého rozhlasu (dále APF ČRo), fondů Národního archivu, Archivu hl. města Prahy a dalších relevantních zdrojů.

Annotation

The Thesis is focused on the personality of radio director, theorist and pedagogue Jiří Hraše. The individual chapters are arranged chronologically and deal with personal and professional milestones from the years 1930 until 2012, when Jiří Hraše died of cancer. The biographical portrait is supplemented by historical context, theoretical activities and characteristics of the Czechoslovak (hereinafter Czechoslovak) later Czech Radio. The memories of the elaborated topic were memories of witnesses, former colleagues. The author drew information from primary sources of the unprocessed estate of Jiří Hraše, from the Archives and Program Funds of Czech Radio (hereinafter APF ČRo), funds of the National Archives, Archives of the Capital City of Prague and other relevant sources.

Klíčová slova

Jiří Hraše, rozhlas, publicistika, umělecký přednes, kultura, cenzura, osvětová činnost, rozhlasová historie, rozhlasová teorie, komunismus, okupace

Keywords

Jiří Hraše, radio, journalism, poetry, culture, censorship, educational activities, radio history, radio theory, communism, occupation

Title/název práce

Jiří Hraše – portrait of the radio director, theorist and teacher

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní docentce Barbaře Köpplové, paní Mgr. Evě Ješutové a PhDr. Bohuslavě Kolářové za podnětné informace a jejich čas, který mi věnovaly.

Obsah

ÚVOD	2
1 ŽIVOTOPIS	4
1. 1 DOBOVÝ KONTEXT	5
1. 2 DĚTSTVÍ	6
1. 3 STUDIA A ZÁJMY	9
2 PROFESNÍ ŽIVOT	14
2. 1 DOBOVÝ KONTEXT 50. LET A ZAČÁTKY.....	14
2. 2 ČESKOSLOVENSKÝ ROZHLAS V 60. LETECH – CHARAKTERISTIKA.....	21
2. 2. 1 <i>J. Hraše a rozhlasová práce v 60. letech (publicistika a režie)</i>	28
2. 2. 2 <i>Rok 1968–1970 v Československém rozhlase a Jiří Hraše</i>	41
2. 3 J. HRAŠE A ZAČÁTKY VIOLY 1963–65.....	51
3 ÚVAHY JIŘÍHO HRAŠEHO O ROZHLASE A ROZHLASOVÝCH OSOBNOSTECH.....	57
3. 1 J. HRAŠE A HISTORIE ČS. ROZHLASU	57
3. 2 J. HRAŠE A POHLED NA ROZHLASOVÉ OSOBNOSTI	60
3. 3 POČÁTKY ROZHLASOVÉ REŽIE	63
4 JIŘÍ HRAŠE – PUBLIKAČNÍ ČINNOST A UMĚLECKÝ PŘEDNES.....	66
4. 1 PUBLIKAČNÍ ČINNOST A PŮSOBNÍ V ÚSTŘEDNÍM DOMĚ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI.....	67
4. 2 J. HRAŠE A FESTIVALY UMĚLECKÉHO PŘEDNESU.....	68
5 JIŘÍ HRAŠE – TEORETICKÁ A PEDAGOGICKÁ ČINNOST.....	75
5. 1 90. LÉTA A EXTERNÍ SPOLUPRÁCE J. HRAŠEHO S ČESKÝM ROZHLASEM	76
5. 1. 1 <i>Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT) a jeho významné osobnosti</i>	79
5. 2 CHARAKTERISTIKA BULLETINU SVĚT ROZHLASU	84
6 VZPOMÍNKY NA JIŘÍHO HRAŠEHO (ROZHOVORY).....	86
6. 1 EVA JEŠUTOVÁ.....	86
6. 2 BOHUSLAVA KOLÁŘOVÁ.....	90
ZÁVĚR	94
SUMMARY	96
POUŽITÁ LITERATURA	101
SEZNAM PŘÍLOH.....	109

Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolila po konzultaci s paní Mgr. Evou Ješutovou z Archivních a programových fondů Českého rozhlasu (dále APF ČRo). Je věnováno osobnosti MgA. Jiřího Hraše, rozhlasového režiséra, teoretika, pedagoga a odborníka na mluvené slovo, který absolvoval studia na katedře režie DAMU v Praze (1950-54) a nástavbové studium na katedře estetiky FF UK (1966-68). Jiří Hraše působil v 60. letech v Československém rozhlasu jako režisér publicistických pořadů. Po politických prověrkách v roce 1970 musel z rozhlasu odejít. Do této instituce se vrátil v 90. letech, kdy se novinářská práce měnila v návaznosti na nově nastavené demokratické podmínky i mechanismy uvnitř rozhlasu.

Téma diplomové práce jsem koncipovala chronologicky jako portrét člověka, obohacený o historické a společenské události, úvahy a názorová východiska. Tvůrčí život Jiřího Hraše byl svázán s několika institucemi, v nichž působil jako zaměstnanec nebo jako svobodný umělec. V 60. letech stál u zrodu nových myšlenkových proudů vzdělávání i teorie uměleckého přednesu. Angažoval se v odborných porotách recitačních soutěží, amatérských divadelních přehlídek apod. Vyjmenuji jen některé z nich. Metodologickým východiskem diplomové práce je historická analýza a orální historie. V tomto kontextu se detailně v některých kapitolách věnuji historickým událostem, spjatým s kulturní politikou, jíž byl Hraše ve vybraném období součástí jako osvětový pracovník v různých kulturních zařízeních. Jako všestranně umělecky založený člověk byl svými kolegy a přáteli vnímán jako velmi pečlivý, vzdělaný, ale i odměřený a důsledný ve svých plánech. Do své práce jsem zařadila vzpomínky některých blízkých pamětníků, kteří s ním pracovali a byli součástí jeho profesní kariéry.

Osobnost Jiřího Hraše formovala levicově smýšlející rodina a později komunistická ideologie 50. let. Důležitým zdrojem pro mne byla jeho osobní pozůstalost zachovaná v neutříděných kartonech, kterou věnoval před svou smrtí Českému rozhlasu. Z ní lze usoudit, jak pečlivě přistupoval ke svým rodinným materiálům, profesním podkladům pro rozhlasovou, teoretickou, pedagogickou či recitační práci. Bohužel některé dopisy, archivní materiály se nedochovaly a nebylo možno dohledat některé poznámky i úvahy. Většinu z nich se snažil publikovat v různých odborných časopisech, ze kterých jsem vycházela. Primárním zdrojem byly i materiály z APF ČRo, týkající se jeho činnosti režisérské i redaktorské, které sloužily spíše jako chronologický kalendář. O jeho životě vypovídají rozhlasové *Osudy*,

vysílané na ČRo Vltava v roce 2011, v režii MgA. Michala Bureše. Využila jsem také informace z Národního archivu Praha (dále NA), Archivu UK FSV Praha, Archivu hl. m. Prahy, osobních archivů členky výkonného výboru *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu* (dále SRT) PhDr. Bohuslavy Kolářové, herečky i pedagožky Mgr. Marty Hrachovinové a bývalé metodičky pro Prahu z Ústavu pro kulturně výchovnou činnost (dále ÚKVČ) Jany Štefánkové. Vzhledem k nedostatku materiálů jsem kapitolu 5. *1 Studium na FF UK a pedagogická činnost* rozdělila do dvou podkapitol. Logicky jsem studium Jiřího Hrašeho zařadila do podkapitol 1. *3 Studia a zájmy* a pedagogickou činnost včlenila do kapitoly 5. *1 90. léta a externí spolupráce J. Hrašeho s Českým rozhlasem*. V době pandemie jsem nemohla realizovat rozhovor s panem Zdeňkem Zemanem (85 let), který byl nemocen a vzhledem k hygienickým opatřením nechtěl být osobně kontaktován. Počítačem nedisponuje. Z těchto důvodů jsem původní podkapitolu 6. *1 Zdeněk Zeman* vynechala. Zásadně jsem se od teze neodklonila.

Tvůrčí a umělecké aktivity Jiřího Hrašeho byly značně rozsáhlé, a mým cílem nebylo detailně analyzovat jeho díla rozhlasová či teoretická, ale jen poukázat na jeho názorový diskurs, spektrum činností i zájmů v různých oblastech od činnosti osvětové, rozhlasové až po pedagogické působení na Katedře žurnalistiky (dále KŽ) UK v Praze v 90. letech. Faktografický průřez, myšlenková východiska a inspirační zdroje se prolínají kapitolami, tak jako charakteristiky jednotlivých období. Jiří Hraše v kontextu rozhlasových dějin má i ty své profesní, kdy se zasadil o určitý obraz publicistických a dokumentárních pásem jako režisér. Jeho zájem o výjimečné režiséry 30. let, vývoj rozhlasové režie či techniky vyústil v odbornou kapitolu *Profesionalizace vysílání 1930–1938*, která je součástí obsáhlé publikace *Od mikrofonu k posluchačům*, mapující osmdesátiletou historii rozhlasu, ze které jsem podstatné informace čerpala. Portrét rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga objasňuje život člověka, který měl blízko k ironii až sarkastickému humoru.

1 Životopis

Život režiséra, teoretika a pedagoga MgA. Jiřího Hraše (16. 7. 1930 Praha – 26. 1. 2012 Litoměřice) byl bohatě tvůrčí, poznamenán totalitními režimy – nacismem a komunismem, ale také sametovou revolucí, která vyvrcholila v roce 1990 obnovením demokracie v tehdejší Československu. Hrašeho životní etapy jsou svázány s kulturními, mediálními, divadelními a školskými institucemi, kde uplatňoval osobitý, tvůrčí a kritický pohled na kulturní a osvětové dění, umělecký verbální projev, divadelní, rozhlasovou a pedagogickou činnost. Od 60. let 20. století působil dobrovolně v různých funkcích poradních sborů pro umělecký přednes amatérů (odborné semináře) a amatérských divadelních souborů. Podílel se na řadě akcí umělecké zájmové činnosti a vystupoval na odborných seminářích. Několik let působil v odborné komisi uměleckého přednesu profesionálů. V pozdějším věku své aktivity omezil a věnoval se teoretické činnosti. Jeho aktivní profesionální dráha začala v 50. letech, kdy státní moc byla téměř totožná s komunistickou stranou a její mocenský aparát rozhodoval o všech záležitostech ve společnosti včetně kulturní politiky.

Jiří Hraše byl od roku 1960 osm let režisérem Hlavní redakce politického vysílání (dále HRPV)¹ v Československém rozhlasu a dva roky uměleckým vedoucím hlasatelského sboru. Jeho rozhlasová kariéra byla přerušena po politických prověrkách v roce 1970, kdy po dohodě odešel z rozhlasu. V době normalizace byl ve svobodném povolání a mimo aktivity režijní a metodické se zabýval uměleckým přednesem a hlasovou kulturou. Po sametové revoluci v roce 1990 se vrátil do Československého rozhlasu jako externí pracovník. Podílel se režijně na několika mimořádných cyklech, například na programové řadě *Souvislosti*, která se vysílala na ČRo 3 – Vltava. Společně se členy výboru *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu* (dále SRT)² byl u zrodu bulletinu o rozhlasové práci *Svět rozhlasu*,³ kam přispíval. V roce 1990 mu bylo nabídnuto členství ve *Svazu rozhlasových tvůrců*, později SRT, jehož byl také později místopředsedou. V roce 2012 ho Výkonný výbor SRT jmenoval (in memoriam) čestným předsedou. Za svou teoretickou a metodickou práci získal četná ocenění. V roce 2002 obdržel Cenu generálního ředitele za celoživotní práci pro Český rozhlas, za teoreticko-kritický přínos pro rozhlasovou tvorbu, ediční a publikační činnost. V roce 2010 pak dostal

---

¹Hlavní redakce politického vysílání (HRPV) více kapitola 2. 2. 1. *J. Hraše a rozhlasová práce v 60. letech (publicistika a režie).*

²Více 5. 1. 2 *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT) a jeho významné osobnosti.*

³*Svět rozhlasu* – více kapitola 5. 2 *Charakteristika bulletinu Svět rozhlasu.*

Cenu Karla Čapka, kterou udělují město Trenčianské Teplice, Kruh přátel České kultury Bratislava.⁴

Jiřího Hrašeho popsal PhDr. Rostislav Běhal⁵ v jednom z blahopřání k jeho životnímu jubileu takto: „*Kdyby se měla na někoho použít patetická charakteristika „nenápadný obr,“ pak by slušela Tobě. Nenápadný spiritus agens, duch, který stojí za nesčíslným počtem aktivit a po kterém nezbyvá mnohdy nic víc než – a to jen někdy – slůvka: režie Jiří Hraše...*“⁶

1. 1 Dobový kontext

Jiří Hraše⁷ se narodil do meziválečného období 30. let, kdy charakteristickým rysem kultury první republiky byla pluralita napříč českým uměním. Již ve 20. letech vznikaly kulturně politické a umělecké směry, které vybízely k novému pohledu na svět. K výrazným osobnostem, ovlivněným filozofií pragmatismu, patřil Karel Čapek, jehož díla, názory a novinářskou činnost si později Jiří Hraše oblíbil a promítly se do jeho publikační činnosti.

Ve 30. letech 20. století se součástí literatury staly novinářské žánry. Patřily k nim reportáže, fejetony, sloupky, apokryfy, soudničky, literární karikatury, anekdota, interview apod. V novinách a časopisech tak zakotvila reportážní a fejetonistická tvorba, kde se prosadily výrazné osobnosti. Například do *Lidových novin* psali Rudolf Těsnohlídek, Marie Fantová, František Gel, Milena Jesenská, Karel Poláček, Eduard Bass či bratři Karel a Josef Čapkové.⁸ Podle Mukařovského žurnalistická beletrie převzala, a tím i formovala, lidové čtení, které se dříve objevovalo v kolportážních románech či kalendářích. Do popředí vstupoval společenský román a utvářela se venkovská literární tvorba, tzv. ruralismus, zastoupená Josefem Holečkem či Josefem Knapem. Literární reportáže si oblíbili Egon Erwin Kisch, redaktor německých pražských novin *Bohemia* (*Americký ráj* 1930) nebo Ivan Olbracht (*Země bez jména* 1932). Literární oblast ve 30. letech se diferencovala a oscillovala

---

⁴ Cenu Karla Čapka udělují Město Trenčianské Teplice, Kruh přátel české kultury Bratislava a lázně Trenčianské Teplice za propagaci života a díla bratří Čapků na Slovensku. Poprvé byla udělena v roce 1990. Ústav pro českou literaturu. AV ČR, Česká literární bibliografie, *20. ročník předání Ceny Karla Čapka v Trenčianských Teplicích* 22. 5. 2010 [online]. [cit. 2019-09-12]. Dostupné z <https://vufind-dev.ucl.cas.cz/Record/001361631>.

⁵ Rostislav Běhal byl rozhlasový novinář a historik. Absolvent FF UK působil v rozhlase jako ekonomický redaktor (1952–67), zástupce hlavního redaktora HRPV (1958–61), náměstek ústředního ředitele Čs. rozhlasu – ředitel programu (1962–69) a od roku 1969/70 pracoval ve studijním oddělení. Byl zastáncem nových postupů a metod ve vysílání, autor pásem, pořadů a publikací o rozhlasové činnosti. JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 8086762009, s. 332.

⁶ JEŠUTOVÁ, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. ISBN 9788025417034, s. 50–51.

⁷ Příloha č. 1: Hraše Jiří, Report 2003 (foto)

⁸ BLAŽIČEK, Přemysl, MUKAŘOVSKÝ, Jan. ed. *Dějiny české literatury*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 8085865483, s. 402–6.

mezi beletrií a publicistikou. Mezi levicově angažované spisovatele publicistiky a prózy, kteří tvořili bez ideologie komunistické strany, patřili Josef Hora, Ivan Olbracht, Marie Majerová nebo Jaroslav Seifert. Umělecká scéna první republiky se tříštila na různé názory a směry. Karel Teige a Vítězslav Nezval v roce 1934 založili *Surrealistickou skupinu*. K ní se připojili Konstantin Biebl, Jindřich Honzl, Jindřich Štýrský, Závěš Kalandra nebo Toyen. Avšak v roce 1938 Nezval pro politické spory s Teigem skupinu rozpustil.⁹

Z tohoto období nemohu opomenout levicově orientovaného Emila Františka Buriana, který v roce 1927 založil Voiceband – hudebně recitační soubor a v roce 1933 divadlo D34. Hrašeho tento avantgardní divadelník, hudebník a propagátor nového stylu recitace zaujal svým přístupem a začal jeho tvorbu v 60. letech 20. století studovat a jeho voicebandy v rozhlase rekonstruovat. V letech 1967–68 režíroval patnáctidílný rozhlasový cyklus *Avantgarda bez legend a mýtů*, který je považován za mimořádné rozhlasové dílo, mapující experimenty a nové pohledy na umění, tak jak je ve 20. a 30. letech vnímali čeští avantgardisté ve svých dílech (viz kapitola 2. 1. 1).

1. 2 Dětství

Jiří Hraše se narodil 16. července 1930 v Praze. Pocházel z úřednické rodiny velmi chudých poměrů. Jeho otec Karel, narozený v Plzni (27. 10. 1900 – 4. 8. 1981 Praha) byl vyučený punčochář a pracoval ve Škodových závodech v Plzni jako dělník. Poté nastoupil do První rakouské všeobecné pojišťovny v Praze, ve které působil od 16 let. V letech 1919–25 vykonával práci kancelářského pomocníka u policejního ředitelství v Praze. Odtud se vrátil zpátky do pojišťovny, sídlící v Žatecké ulici v Praze. V době hospodářské krize ztratil zaměstnání a nepomohlo mu, jak Jiří Hraše píše v životopise z roku 1956: „*Ani členství ve straně českých socialistů.*“¹⁰ Byl nucen až do roku 1938 brát nouzové dělnické profese. Za druhé světové války pak pracoval jako podavač u kamnáře Jana Horáka v Praze VII s platem 220 Kč týdně. Aby nemusel do válečného průmyslu, vydržel zde až do konce války. Matka Alžběta, rozená Šeflová (19. 5. 1899 – 5. 8. 1955 Praha), byla dcerou strojního zámečníka z Plzně. Pracovala v Učitelském knihkupectví a nakladatelství na Praze VII jako pokladní. Poté až do narození syna Jiřího (Dětský ústav v Krči) působila v levicovém nakladatelství

---

⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. ISBN 8072771191. Díl třetí, s. 284–306.

¹⁰ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 1, neutříděno).

Pavla Prokopa.¹¹ Po kritickém porodu se jí zhoršil zdravotní stav a pro nevyléčitelnou srdeční vadu musela toto zaměstnání opustit. Byla ženou v domácnosti. Před rokem 1939 vypomáhala v soukromé ordinaci židovského lékaře – kardiologa pana Fišera, který ji bezplatně léčil. Rodiče Jiřího Hrašeho byli členy KSČ, jeho matka vstoupila do strany v roce 1937, otec až po válce, neboť byl ideologicky ovlivněn svou ženou. Ve stručném životopise otec Karel popisuje: „*Styk s levým prostředím, třídně uvědomělá výchova ženina a moje dlouhá nezaměstnanost založily v synu Jiřím, třídní uvědomění.*“¹² Z této výchovy pramení Hrašeho komunistické smýšlení. V prvním dílu rozhlasových *Osudů*¹³, rok před svým úmrtím, Jiří Hraše vypráví o svém dětství, na které rád vzpomíná. Rodina se přestěhovala z Plzně do Prahy – na Jarov, do světlého bytu s výhledem na pole. Ten pohled na otevřenou krajinu se mu zafixoval a ve svých osmdesáti letech s nostalgií vzpomínal, jak se okolí, vlivem vystavěných budov, změnilo. Už to nebyl ten krásný vizuální zážitek z dětství, přesto v tom domě byl rád až do pozdního věku, kdy těžce onemocněl. „*Mám rakovinu a nemá cenu s ní prý něco dělat. Myslím si to taky,*“¹⁴ vyjádřil se v rozhovoru Michalu Burešovi před svou smrtí. Poslední tři dny dožil v litoměřickém hospici sv. Štěpána. Zde se ve čtvrtek 26. ledna 2012 život režiséra, pedagoga, teoretika a čestného předsedy (in memoriam) SRT uzavřel.¹⁵

Na jeho dětství, stráveném na Žižkově, měl vliv více jeho otec, který v době hospodářské krize byl bez zaměstnání. Chodil s ním na výlety, do ZOO či na koupaliště. Byl to, jak vzpomíná Hraše, dobrý kamarád.¹⁶ Od prvních školních začátků na obecné škole na Jarově na Praze XI Jiří rád četl, navštěvoval představení (*Černoušek a opička* nebo *Bratrstvo*

---

¹¹ Pavel Prokop byl kmotrem Jiřího Hraše. BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 8:27– 8:33.

¹² Tamtéž.

¹³ *Osudy* se začaly vysílat v roce 2002 z iniciativy literární redakce ČRo 3 – Vltava (tak se stanice jmenovala) a jejího tehdejšího vedoucího Jana Halase. Tento typ pořadu je jakási orální paměť národa. V roce 2002 to byl půlhodinový pořad, který se vysílal 1× týdně, ale brzy se ukázalo, že je to málo, takže se poměrně rychle změnil formát i četnost do dnešní podoby. ČRo Vltava je vysílá každý všední den v premiéře od 11:30–12 hodin a v repríze pět minut po půlnoci. V *Osudech* o svém životě vypráví osobnosti z kulturního, lékařského, vědeckého života. ČESKÝ ROZHLAS Vltava, *O pořadu Osudy*, [online]. [cit. 2019-08-30]. Dostupné z <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-5057835/o-poradu>.

¹⁴ BUREŠ, Michal. *Za nestorem české rozhlasové režie a kritiky Mga. Jiřím Hrašem*, [online]. [cit. 2019-08-30], Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011, s. 7. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>.

¹⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁶ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 3:00– 3:26.

bilého klíče) Pražského dětského divadla Míly Mellanové.¹⁷ Rád vzpomínal na sobotní představení v Národním divadle v Praze, kde viděl například balet *Z pohádky do pohádky* Oskara Nedbala nebo operu *Kryštof Kolumbus* od Daria Milhauda. Na počátku protektorátu ho zaujalo „*Malé D*“ E. F. Buriana, což byl dětský soubor vedený Václavem Vaňátkem. Později, v jednom z rozhovorů pro revue *Souvislosti* 1/2009, vzpomíná na první návštěvy Burianových inscenací (1945), Hrubínovu *Jobovu noc*, *Romeo a Julii aneb sen jednoho vězně*. Divadlo ho nadchlo a chtěl tento typ umění i studovat.¹⁸ Kromě knih měl na polici, řečeno jeho slovy, „*i kuchařské nádobičko, které si postupně doplňoval o nové kusy z hrnčířských trhů, které se pořádaly na Kampě.*“¹⁹ Chtěl být totiž původně kuchařem na zaoceánském parníku Normandie. Sny se mu ale rozplynuly za druhé světové války, přesně v roce 1942, kdy loď zachvátil požár.²⁰

Hraše byl ovlivněn prostředím žižkovských ulic a komunistickou ideologií svých rodičů. Byl členem *Federace proletářské tělovýchovy (FPT)*²¹ a *Spartakových skautů práce*.²² Volný čas trávil na prázdninových táborech konzumního družstva *Včely* i v dětské organizaci *Rudí průkopníci*. *Včela* pořádala letní tábory na Sázavě, v Losinách u Kácova a na Soběšíně. Už při letních pobytech se projevil Hrašeho umělecký talent. Rád na veřejnosti recitoval

---

¹⁷ Míla Mellanová, vlastním jménem Miloslava, rozená Mrázková byla herečka, režisérka a divadelní ředitelka. Počátkem 20. let působila Na Vyšehradě ve Vzdělávacím sboru vyšehradském. Od roku 1927 hrála převážně na jevišti Umělecké besedy v Besední ulici na Malé Straně. V letech 1932–1935 působila ve Švandově divadle a také hostovala ve Vinohradském divadle. V roce 1935 založila profesionální divadlo pro děti a mládež v Praze, které společně se svým manželem – advokátem J. Mellanem (beletristou, dramatikem) financovali. „*První sezónu hrálo Pražské dětské divadlo (PDD) v Novém divadle ve Stýblově pasáži na Václavském nám., 1936–42 v Komorním divadle v Hyberské ul. 1942–44 občas využívalo sál Osvětového odboru hl. města Prahy ve Štěpánské ul. (dříve Denisův ústav, nyní Francouzský institut), ale v tomto období hlavně zajíždělo mimo Prahu. PDD nehrálo denně, nicméně jeho provoz byl pravidelný. V předválečném období připravovalo okolo pěti premiér v sezoně a hrálo průměrně sto představení ročně.*“ ČEPOPORANOVA, Drahomíra. *Pražské dětské divadlo*, Česká divadelní encyklopedie [online]. [cit. 2019-3-09-30]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Pra%C5%BESk%C3%A9_d%C4%9Btsk%C3%A9_divadlo; <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=4668>

¹⁸ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno); BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 8:17–8:30.

¹⁹ Tamtéž, stopáž: 9:50–10:10.

²⁰ Tamtéž, stopáž 10:10–10:35.

²¹ V r. 1920 došlo v sociální demokracii k názorovému střetu, odchodu levice a založení Komunistické strany Československa v roce 1921. Tento střet se odrazil i v dělnických tělovýchovných jednotách. Byly založeny Federované dělnické tělocvičné jednoty (FDTJ), které svou činnost zahájily Spartakiádou v Praze na Maninách. V roce 1925 se FDTJ přejmenovala na FPT (Federaci proletářské tělovýchovy) pod patronací KSČ. ORGANIZACE: FDTJ / Federace dělnických tělocvičných jednot, Amatérské divadlo [online]. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=216>.

²² „*Sloučením oddílů prokomunistické organizace Skautů práce a komunistických Spartakových skautů, které bylo připravováno v roce 1923 a k němuž došlo v roce 1924, vznikla nová organizace Spartakových skautů práce (SSP). Podobně jako skauti DTJ nebyli ani SSP organizací samostatnou, ale jen složkou FDTJ, což nebylo k prospěchu žádné straně. Příslušníci SSP nosili místo klobouku rudý baret, rudý trojúhelníkový šátek, ve znaku měli srp a kladivo na pozadí rudého slunce. Tento ‚rudý skauting‘, jak se mu říkalo, měl vyhraněně třídní charakter, čímž se odlišoval ostře od mystického a militaristického programu buržoasního skautingu.*“ SKAUTING. CZ, Kapitola šestá, Skautská ústředí stojící mimo Svaz a Federaci, 3. *Spartakovi skauti práce* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z <http://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/02/chapt6.html>.

a zpíval. V rozhlasových *Osudech* vzpomíná na to, jak přes svůj nevyzrálý věk odzpíval na táboře francouzskou píseň *Dezertér*. Vliv pionýrské organizace a prostředí letních osad *Včely* v něm upevňovaly uvědomění malého proletáře. Letní pobyt v Losinách s vedoucím tábora Vilémem Muchou, který byl odveden na počátku protektorátu gestapem, se malému Jiřímu vryl do paměti. Na svého vedoucího si musel počkat až do roku 1945, kdy se vrátil z koncentračního tábora domů.²³ To bylo Jiřímu Hraše 15 let. Od té doby, jak píše ve svém profesním životopise z roku 1959, mu život teprve začíná.²⁴

1. 3 Studia a zájmy

Kromě matky Alžběty a otce Karla měla na výchovu vliv i kmotra (teta), která ho vedla k literatuře a četbě. Ta mu vytvořila zázemí a rozhled pro pozdější studium. Na žižkovském gymnáziu, tehdejší Dvořákově, dnešní Kubelíkově ulici Jiří Hraše studoval od roku 1941. Vynikal v českém jazyce a zajímal se o literaturu, které se chtěl věnovat i na vysoké škole, ale cesta ho zavedla k divadlu. Jiří Hraše měl štěstí na výborné univerzitní profesory, kteří vyučovali na tamním gymnáziu v Praze. V rozhlasových *Osudech* vzpomíná například na germanistu Vojtěcha Jiráta, orientalistu prof. Felixe Tauera – překladatele pohádek *Tisíce a jedné noci* nebo prof. Aloise Vultra – japanologa.²⁵ Hraše od roku 1945 studuje na Akademickém státním gymnáziu v Praze II. a v témže roce od června začíná dobrovolně pracovat ve Svazu československé mládeže (dále jen SČM)²⁶ v ústřední radě. Jednalo se o funkce agitpropa²⁷ a kulturního referenta. Od roku 1946, kdy dosáhl 16 let, byl přijat do komunistické strany a účastnil se okresního večerního školení. „Měl jsem dojem, že dobře činím,“²⁸ dodává v druhém díle rozhlasových *Osudů*. „Poté k mým funkcím přistoupila

---

²³ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 7:24–8:05.

²⁴ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno)

²⁵ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 15:00 – 15:23

²⁶ Svaz československé mládeže (dále jen SČM) byl od svého vzniku pod přímým řízením KSČ, vznik této organizace byl mj. výsledkem snahy KSČ ovládnout tehdy největší mládežnickou organizaci – Junáka. Hlavním posláním svazu byla výchova mládeže ke komunismu. V tomto smyslu bylo tedy možné, a tehdy – po válce – velmi časté, že mladí lidé, kteří vstupovali do SČM, také vstupovali do KSČ. SČM sjednotil v roce 1949 všechny mládežnické organizace (Junák, Skaut, YMCA) pod názvem ČSM a členové se nazývali svazáčci a byli pod přímou ideologií KSČ. ČINÁTL, Kamil (2009). *Věčné časy: československé totalitní roky*. Praha: Respekt Publishing. ISBN 9788087331019, s. 144.

²⁷ Agitprop je dobové synonymní označení pro kulturního propagátora. Hanlivě tak byla označována i plakátová angažovaná tvorba na přelomu 40. a 50. let.

KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192, s. 111.

²⁸ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 10:00–10:30.

*funkce důvěrníka strany na škole a brzy na to vedoucího okresní středoškolské subkomise.*²⁹ Později se zapojil do redakce *Středoškoláka*³⁰ – Časopisu studentstva středních a odborných škol. V roce 1946 stál u studentské iniciativy – založení studentského školního rozhlasu. „*Že nám to povolili, mne dodneška udivuje, že ani nekontrolovali, co vlastně chceme vysílat, mne udivuje taky,*“³¹ dodává v druhém díle *Osudů*. To bylo podle jeho slov první amatérské setkání s rozhlasovým mikrofonom, kdy se společně se studenty rozhodl uvést *Filosofskou historii* Aloise Jiráska.

V únoru 1949 na základě psychologického vyšetření v Československém ústavu práce, akademické poradně v Jeruzalémské ulici na Praze 2, je Hrašemu vystaven posudek. Psycholog mu doporučil studium na Akademii múzických umění (AMU), dramatický obor, případně obor čeština a ruština na pedagogické fakultě. Hraše je v té době podle odborného posudku nadprůměrně inteligentní, má prostorovou a názorovou představivost. Jeho zájmy se soustředí kolem divadelního a filmového umění. Projevuje nadání recitační a znalost literatury. Po stránce povahové vystupuje do popředí skromnost a smysl pro kolektivní práci, takto zní závěr psychologa.³²

Kulturní klima po roce 1948

Radikalizace politického života po roce 1948 zákonitě postihla i kulturní prostředí. Komunistická vláda prosazovala převýchovu obyvatelstva. Po roce 1948 byli kulturní pracovníci lákáni ke spolupráci i materiálními výhodami a vyžadovalo se od nich, aby si osvojili nový způsob myšlení a stali se propagátory komunistických myšlenek. Kurz v kulturní politice byl podpořen pomocí ideologické kampaně, jejíž součástí byly sjezdy kulturních organizací, tvůrčích svazů a ideologické konference. Adaptovat se na nové prostředí nebylo jednoduché, neboť v komunistické straně se formovaly skupiny, které měly odlišný pohled na kulturní politiku a její koncepci. K zahájení kampaně a obratu v kulturní politice přispěl Sjezd národní kultury, konaný v dubnu 1948, na kterém zazněly referáty

---

²⁹ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno).

³⁰ „*Mladá fronta tiskla v letech 1945–48 několik časopisů pro mladou generaci. Středoškolák, pokračovatel předválečného Studentského časopisu, byl zaměřen na oblast juvenilní tvorby, tj. poskytoval nastupující generaci publikační platformu (publikovali zde mj. Vladimír Dostál, Alexej Kusák, Zdeněk Pešat či Karel Kosík).*“ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY, *Literární časopisy*, [online]. [cit. 2019-10-04], s. 83. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/Liter%C3%A1m%C3%AD%20%C4%8Dasopisy.pdf.

³¹ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 2. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 0:40 – 1:00.

³² Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno).

Klementa Gottwalda, Václava Kopeckého, Ladislava Štolla a Zdeňka Nejedlého. Tato skupina se mocensky opírala o kulturněpropagační oddělení ÚV KSČ a kulturní práce už nebyla soukromou věcí umělce. Cílem nové linie bylo vymýtit z umění některé směry (surrealismus, formalismus nebo naturalismus) a přijmout socialistický realismus. Pro tuto skupinu znamenala kultura první republiky uzavřenou kapitolu.³³

Hrašeho studentské ambice

Po únorových událostech 1948 Hraše odchází do krajské školské komise mládeže ČSM a dostává funkci kulturního propagátora. Až do půlky oktávy na Akademickém gymnáziu na Praze II zastával ještě k tomu funkci v místní organizaci strany a netají se svým plánem marxisticko-leninského vzdělávání. „*Myslím, že mi v práci pomůže můj dobrý vztah k lidem, a ke kolektivu a schopnost přijímat kritiku a řídit se jí. Musím však dbát, abych vytrvale a přesně plnil vytčené úkoly.*“³⁴ V duchu svého osobního přání, nikoliv matčina, ta chtěla mít ze svého syna lékaře, se v roce 1949 hlásí na divadelní fakultu AMU na režii. „*Když jsem při přijímání na DAMU absolvoval téměř všechny testy, zkoušky a pohovory a byl jsem asi ve třetině užšího kola, vstoupil do dveří posluchárny Antonín Dvořák a pravil: ‚Ale tohle jsou režiséři a ti dělají zkoušky až po prázdninách. A přineste k nim režijní knihu.‘ Řekl jsem si, že asi nepřinesu, to jsem se přece chtěl na DAMU naučit. Ale protože jsem zvládl takové ty evidenční herecké zkoušky, šel jsem na sezónu do Vesnického divadla, abych se mohl připravit a tu požadovanou režijní knihu přinést.*“³⁵ V té době se připravoval na reparát z biologie a hned po maturitě v roce 1949 se ucházel jako herec o členství ve Vesnickém zájezdovém divadle, které mělo zázemí v Praze – Hloubětíně. Na doporučení profesora Kytky z pražské konzervatoře složí dne 24. 6. 1949 kvalifikační zkoušku a stane se členem divadla.³⁶

Vesnické divadlo bylo založeno na podzim roku 1945 z rozhodnutí ministerstva zemědělství, které pověřilo svého referenta doc. Ing. dr. Václava Škodu přípravnými pracemi. Na ministerstvu vznikla jako poradní orgán divadelní komise, vytvořená ze členů redakce *Zemědělských novin* v čele s šéfredaktorem Antonínem Nedvědem, která sloužila jako ideová platforma pro divadlo. V budově Ministerstva zemědělství na Praze 2, Těšnov 65, byla administrativní základna. V rámci Vesnického divadla fungovalo deset souborů, které vedl

³³ KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu, 1945–1956*. Praha: Torst, 1998. ISBN 8072150553. s. 264–7.

³⁴ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neurtříděno).

³⁵ ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *I odražení od dna je řešení*, Amatérská scéna (AS) 2000, č. 3.: I [online], [cit. 2019-09-30]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=414>.

³⁶ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neurtříděno).

František Smažík.³⁷ Jeden z nich byl na Slovensku, čtyři na Moravě a pět v Čechách. Každý soubor měl své herce, technické pracovníky a autobusy. Soubory ročně navštívily 960 obcí a sehrály 2 880 představení.³⁸ Během činnosti se v letech 1949–52 ve Vesnickém divadle konala socialistická soutěž. Závodní rada s ředitelstvím se snažila o to, aby soubor působil na okresech, podporoval činnost JZD a zvyšoval produktivitu práce herců. Brigádní divadelní představení, manuální brigády při terénních úpravách hloubětínského zámku, školení ochotnických amatérů, spolupráce s místními rozhlas a pódiová vystoupení na školách byly cílenými aktivitami vesnického divadla.³⁹ Jiří Hraše si v tomto typu divadla vyzkoušel herectví v praxi. V roce 1949 (25. září) si zahrál postavu Petra v představení *Les Alexandra Nikolajeviče Ostrovského* (režie Felix Bartoš). V témže roce, ale o měsíc později, byl obsazen do role krále Václava IV. v *Kolébce* Aloise Jiráka. Představení režíroval Vojta Novák. Po odchodu z Vesnického divadla, v roce 1950, si o dva roky později na prknech Národního divadla v Praze vyzkoušel ve hře *Ljubov Jarová K. A. Treněva „prvního bílého důstojníka.“* Další divadelní postavu v Disku (divadelního studia AMU DAMU Praha) mu svěřil Jaroslav Dudek v roce 1953 v *Měšťácích* (Maxim Gorkij). Hraše ještě netuší, že se bude za několik let věnovat sám režii, nikoliv divadelní, ale převážně té rozhlasové.⁴⁰

V 50. letech se Hraše účastnil tříměsíční brigády na stavbě mládeže Klíčavské vodní nádrže. Mimo pracovní povinnosti a kulturně-vzdělávací práce zde působil i ve funkci velitele brigády. „*Hlídka mne budila s kuchařem, a pak jsem realizoval kulturní program na večer. Po letech jsem dokazoval jednomu neurologovi, jakou mám výdrž. Privil mi, že jsem blázen.*“⁴¹ Touha po studiích nevyprchala a Jiří Hraše se v roce 1950 hlásil na divadelní fakultu AMU, na katedru režie. V té době současně spolupracoval s kulturním referátem

---

³⁷ Františka Smažíka (narozený 21. listopadu roku 1904 v Praze, zemřel 18. dubna 1966) přitahovalo už v dětství činoherní i loutkářské prostředí ochotnických spolků. V letech 1932 až 1934 připravil řadu dětských představení ve Švandově divadle na Smíchově. Od roku 1934 se stal hlavním režisérem a po roce 1937 i ředitelem divadla v Malostranské besedě. Po osvobození v roce 1945 se zasloužil o zřízení Vesnického divadla pod záštitou ministerstva zemědělství. Od roku 1946 byl i jeho ředitelem. Po vnitřních problémech a neshodách ve Vesnickém divadle odstoupil z funkce režiséra i ředitele divadla. Pustil se do založení a zprovoznění Krajského zájezdového divadla v Klatovech, jehož byl krátce i jeho ředitelem. Pro zhoršující se zdravotní stav, odešel počátkem roku 1958 do invalidního důchodu. OSOBNOSTI: Smažík, František, Praha, Databáze českého amatérského divadla [online], [cit. 2019-08-25]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=3555>.

³⁸ SMAŽÍK, František. *Jak děláme vesnické divadlo. 1949*, s. 6.

³⁹ SMAŽÍK, František a JÁNSKÝ, Emanuel. Knížka o desetiletých zkušenostech a práci Vesnického divadla 1945–1955, Státní zájezdová scéna Praha, 1955, s. 26, 37.

Miloš Hercík – tajemník ministerstva školství a kultury Františka Kahudy (1954–63 vystřídal ministra Ladislava Štolla) měl za úkol tento typ divadla administrativně zlikvidovat a vytvořit nový projekt. V roce 1965 založil Státní divadelní studio. ČISAŘ, Roman. *Činoherní klub 1965–2005*. Praha: Nakladatelství Brána, 2006. ISBN 8072432621, s. 21.

⁴⁰ Divadelní ústav Praha, přehled aktivit divadelní osobnosti, Hraše Jiří, č. 12278/12779.

⁴¹ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 2. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 14:33–14:40.

Krajské odborové rady (dále KOR) jako instruktor souborů Lidové umělecké tvořivosti (dále LUT).⁴² Na akademii se zapojil do celozávodního a fakultního výboru strany, kde působil jako místopředseda a předseda Závodní rady. Jeho profesory byli například Karel Palouš (ředitel tehdejšího Realistického divadla Praha, dnešní Švandovo), vedoucí profesor Antonín Dvořák (režisér Národního divadla v Praze) nebo profesor Katedry divadelní vědy FF UK Jan Kopecký⁴³. Společně s dalšími studenty se podílel na školních akcích i kulturních programech v kavárně Vltava a v pavilonu Myslbeka v Praze, kde předvedli *Sloky lásky* – Štěpána Petroviče Ščipačova. Hraše napsal také některé písňové texty pro skladatele Petra Ebena a Miroslava Reichla. V roce 1954, kdy úspěšně zakončil studia na DAMU, mu umírá maminka na těžkou srdeční chorobu. V letech 1966–68 si pak své vzdělání rozšířil o dvouleté postgraduální studium na katedře estetiky FF UK v Praze. Závěrečnou práci nástavbového studia nazval: *In Margine divadla poezie* (Ke specifickému způsobu uplatnění divadelních prostředků v kolektivních formách recitačního projevu). Studii věnoval úvahám divadla poezie, které se v 50. letech změnilo na kolektivní formy recitace. Popisoval některé stránky a souvislosti kolektivních forem recitačního projevu – uměleckého přednesu.⁴⁴

---

⁴² Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno).

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž; BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 1. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 16.00–17:16; HRAŠE, Jiří. *In Margine divadla poezie* – závěrečná práce nástavbového studia na katedře estetiky FF UK 1968.

2 Profesní život

Během 50. a později 60. let se profesní život Jiřího Hraše postupně formoval v kontextu politických událostí, které poznamenaly i kulturní oblast. Události roku 1956 umožnily diskusi kulturním činitelům tvůrčích svazů a kulturních institucí, kteří požadovali výměnu stranického vedení. Hraše coby stoupenec mladé komunistické generace, navíc posílen levicově orientovanou výchovou rodičů, se vydává do prostředí postupného politického „tání.“ Začíná jako externí pracovník na divadelní fakultě, postupně se dostává k funkci inspektora kultury. Po pracovní krizi a půlročním estrádním turné na Slovensku se vrací zpět do Prahy, kde získává místo rozhlasového režiséra. Pro Hraše se začátkem 60. let otevírá nová etapa. V těchto letech se soustředí i na problematiku umění přednesu. Zasedá v porotách československé amatérské soutěže Wolkrův Prostějov i v profesionální přehlídce Neumannovy Poděbrady. Jeho oblíbeným festivalem, kam rád jezdíval, byla Šrámkova Sobotka.

2. 1 Dobový kontext 50. let a začátky

Kulturně založený Jiří Hraše začíná svou profesní dráhu v poúnorovém Československu. Snaha o ovládnutí kultury a prosazování komunistické ideologie v praxi pokračovaly i v následujících letech. Nejvyšší orgán komunistické strany – tedy sjezd – stanovoval zásady kulturní politiky. *„Na programu ÚV KSČ se každoročně a často objevovaly body, které se týkaly kultury. Pocházely ze dvou zdrojů – jedna skupina byla předem určená, kterou musely oba orgány pravidelně, obvykle ročně projednávat. Do druhé skupiny patřily věci, které si vynutily nenadálé události nebo dlouhodobější nepříznivý vývoj, stav v kulturní instituci, v počínání tvůrce. Nižší stranické orgány, krajské, okresní, dokonce i podnikové měly povinnost se také zabývat činností kulturních zařízení v okruhu své působnosti, v některých věcech vlastnily rozhodovací pravomoc a příslušelo jim sledovat a dohlížet na to, jak jimi řízené instituce dodržují zásady oficiální kulturní politiky.“*⁴⁵ Komunistická strana chtěla kulturu proměnit v nástroj vhodný pro výchovu obyvatelstva. Chtěla mít dohled nad volným časem lidí a kontrolovala instituce, kterým nařizovala své metodické a ideologické postupy. Podle Kusáka funkcionáři kulturně propagačního oddělení strany (vedoucí Gustav Bareš a zástupce generálního tajemníka strany Pavel Reiman, který byl odpovědný za vydavatelskou činnost) zaváděli do kulturní politiky od roku 1948 dogmatické metody. Strana motivovala účastníky prostřednictvím různých soutěží

---

⁴⁵ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 262.

(literárních, hudebních, recitačních, dramatických či výtvarných aj.) i finančně a diktovala témata související s budováním socialismu. Umělecké soutěže celostátní povahy vyhlášovalo nejčastěji ministerstvo informací a osvěty nebo školství.⁴⁶

Kaplan dělí období komunistického režimu 50. let na dvě etapy (1953–56 a 1956–57), které prošly společenskou krizí a následnými politickými změnami. Po stabilizaci režimu v lednu 1949 schválilo předsednictvo ÚV KSČ usnesení o kompetencích jednotlivých stranických orgánů v personálních otázkách a přistoupilo také k realizaci prvních dlouhodobých koncepcí řízení kultury a osnov kulturní politiky. Rozmíst'ování kádrů na místa kulturního a společenského života v 50. letech bylo důležitým pilířem totalitního monopolu. V březnu roku 1950 došlo k novelizaci platného kádrového pořádku.⁴⁷ „*Ke stávajícím postům a úřadům spjatým s kulturou přibyli v rámci schvalovací kompetence předsednictva ÚV KSČ členové sboru pověřenců, členové Kulturní rady ÚV KSČ, generální ředitel Československého rozhlasu a ČSF, ředitel Národního divadla, předseda České akademie věd a umění. Z celostátních kulturních institucí podléhali tomuto grémiu předsedové Svazu československých novinářů a klíčových uměleckých svazů (SČSS, SČSK, SČSVU).*“⁴⁸ Sekretariát ÚV KSČ měl rozhodující slovo při volbě tajemníků různých uměleckých svazů, předsedů a členů Divadelní a dramaturgické či filmové rady a Svazu československých novinářů. Aktéry kulturní politiky byli kromě umělců i pracovníci stranických aparátů, k nimž patřili i úředníci ministerských úřadů, správní i techničtí pracovníci, novináři, redaktori či nakladatelé aj. Předpokladem pro vykonávání funkce byla politická spolehlivost a loajálnost straně, dělnický původ nebo kladný vztah k dělnické třídě. Jak píše Jiří Knapík ve své knize *Kdo byl kdo v naší kulturní politice (1948–53)*, stalinské heslo o tom, že „*kádry rozhodují vše,*“ se uplatnilo i v oblasti kulturní politiky. Komunistická strana usilovala o tvůrčí inteligenci a posloužil jim v tom i Svaz zaměstnanců umělecké a kulturní služby, který významně přispíval k tomu, aby si inteligenci zavázal nejrůznějšími výhodami.⁴⁹

Podle Knapíka se na přelomu let 1951–52 změnila struktura rozhodovacích pravomocí jednotlivých orgánů KSČ. Měla na to vliv i krize uvnitř vedení strany a politické čistky, které gradovaly na podzim roku 1951 po zatčení generálního tajemníka KSČ Rudolfa Slánského. Usnesením č. 17 z 22. dubna 1953 zřídila vláda úřad státního tiskového dohledu – úřad

---

⁴⁶ BAUER, Michal. *Ideologie a paměť: literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*. Jinočany: H & H, 2003. ISBN 8073190281, s. 215.

⁴⁷ KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002. ISBN 8072770934, s. 28–29.

⁴⁸ Tamtéž, s. 27–29.

⁴⁹ Tamtéž, s. 27.

cenurní, který fungoval jako ústředí preventivní cenzury. Toto usnesení nebylo ale zveřejněno a celý úřad byl veden jako instituce vlády.⁵⁰ Orgány tiskového dozoru byly tak přímým nástrojem kulturní politiky.⁵¹ Do struktury HSTD patřily i správně-provozní úseky a oddělení pro řízení v krajích, oddělení knihoven, novin, ČTK a rozhlasového vysílání, umění a přednášek. Hlavní odpovědnost za kontrolu hromadných sdělovacích prostředků spočívala na orgánech, které podléhaly přímo stranickému aparátu KSČ (jako například Kulturní a propagační oddělení ÚV KSČ, Kulturní či Lektorská rada aj.) a další část spadala pod Ministerstvo informací a osvěty (například: Národní ediční rada česká, Ústřední ediční rada či filmová rada...). Po dvou letech byl přijat nový statut s platností 16. června 1955, ve kterém byl přesně stanoven postup cenzury, jež byla několikastupňová.⁵² Zlom a počáteční liberalizace v politice u nás nastaly až po XX. sjezdu KSSS v roce 1956, kdy Chruščov odhalil politiku *kultu osobnosti*. Od roku 1956 dochází ke změně kulturní politiky Československa. Karel Kaplan cituje z paměti Antonína Novotného, který konstatuje: „*Kulturní politika Václava Kopeckého nadělala straně mnohdy více škody než užitku.*“⁵³ Politicky angažovaní komunisté pocítili krizi komunistické ideologie, která až do vyhlášení *kultu osobnosti* u nás dominovala. Události roku 1956 umožnily diskusi i pro kulturní činitele, kteří kriticky komentovali Stalinovy zločiny a souzněli s reakcemi Polska či Maďarska. Tato politická krize poznamenala kulturní oblast, kde se odrážely demokratické myšlenky, názory a reflexe. Významnou roli sehrál II. sjezd Svazu československých spisovatelů v dubnu 1956, na kterém zazněly projevy odsuzující praktiky režimu vůči kultuře a tvůrčí svobodě (J. Seifert, F. Hrubín, V. Kaplický aj.). V tomto kontextu ochabovala moc dosavadních kulturních autorit, jakými byli Václav Kopecký, Ladislav Štoll či Zdeněk Nejedlý. V dopise adresovaném J. Hendrychovi v roce 1963 Štoll píše: „*Nemohu se zbavit pocitu, že v řízení našeho kulturního života není něco v pořádku. Jsem toho názoru, že by bylo třeba svolat naše nejlepší literární historiky, estetiky, teoretiky umění, prodiskutovat s nimi plán a linii ideového nástupu v našem kulturním životě. Věřím, že je nutný obrat..., kladu si otázku, zda jsem nezestárl, zda tady nenastupuje nová generace, která má jiné názory na tyto věci.*“⁵⁴

---

⁵⁰ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 269.

⁵¹ KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu, 1945–1956*. Praha: Torst, 1998. ISBN 8072150553, s. 445.

⁵² KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192. S. 353–4; KAPLAN, Karel a Dušan TOMÁŠEK (1994). *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956: studie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. ISBN 8085270382, s. 15–16.

⁵³ Paměti Antonína Novotného: In KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 277.

⁵⁴ Tamtéž, s. 278.

V literární a dramatické tvorbě se v druhé polovině 50. let prosadili Bohumil Hrabal (1956 – *Hovory lidí*) či Josef Škvorecký, který ve svém románu *Zbabělci* otevřel dosud nepopsaná témata a kriticky vyličil chování českých obyvatel ke konci války. Mezi lety 1955–1957 režisér Otakar Vávra točil husitskou trilogii *Jan Hus, Jan Žižka a Proti všem* a Jiří Weiss adaptaci románu *Vlčí jáma*. V roce 1957 vychází revue *Světová literatura* a začátkem 60. let vznikají divadla malých forem (více kapitola 2. 3 *Hraše a začátky Violy 1963–65*).⁵⁵

Hrašeho profesní začátky

Jiří Hraše, stoupenec mladé generace komunistů, se vydává do prostředí, které mu ještě nebude připadat tak obludné a křivé jako později to normalizační. Toto klima mu bezpochyby vyhovovalo, protože cítil jistotu v postavení a činnosti KSČ. Již během studií na divadelní fakultě v 50. letech prokázal svou oddanost a důvěru této straně. Po absolutoriu na divadelní fakultě v roce 1954 působil u vedoucího katedry profesora Antonína Dvořáka jako asistent ve školním divadle – Disk. Tam se zaměřil na otázky uměleckého přednesu a divadla poezie. V divadle a mimo fakultní prostředí nastudoval a uvedl například Nezvalovy *Hořké balady studenta Roberta Davida*. Premiéra se konala 3. července 1955.⁵⁶ Po roce v této práci pokračoval už jako externí režisér u různých zaměstnavatelů, například u Československého rozhlasu, Televizního studia, Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze a jiných kulturních institucí.⁵⁷

V roce 1956 Jiří Hraše nastoupil na místo správce Osvětové besedy na Praze 10, kde se mu podařilo zrealizovat několik uměleckých projektů. Od roku 1950, kdy ministr informací a osvěty Václav Kopecký vyhlásil *Soběslavský plán kulturně osvětové činnosti*,⁵⁸ se právě besedy staly hlavním kulturně-osvětovým zařízením na venkově, v obcích a příměstských částech. „*Vznik osvětových besed umožnilo vládní nařízení č. 101/1950 Sb. z 5. července 1950*

---

⁵⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 288.

⁵⁶ Divadelní ústav Praha, přehled aktivit divadelní osobnosti, Hraše Jiří, č. 12278/12779.

⁵⁷ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neurtříděno).

⁵⁸ Václav Kopecký 30. července 1950 u příležitosti sjezdu kulturně-osvětových pracovníků v Soběslavi uzavíral výstavu jihočeského kraje. Právě v tomto místě vyhlásil Soběslavský plán kulturně-osvětové činnosti, který obsahoval směrnice pro první systematické plánování v této oblasti pro české země na rok 1950–1. Kopecký chápal osvětu jako součást ideologického zápasu a koncentroval ji na venkov, tím se Soběslavský plán stal jakýmsi pomocným nástrojem kolektivizace. Každá osvětová složka – beseda, knihovna, místní rozhlas, soubor měla přesně podle směrnic vypracovat vlastní osvětový plán. Ten pak národní výbor po schválení upravil na kulturně-osvětový plán obce. Soběslavský plán měl masově šířit socialistický vědecký názor. Vyzýval osvětové pracovníky k aktivizaci všech kulturních složek, aby vytvořily klubová zařízení, která budou stírat rozdíly mezi vesnicí a městem. Mělo se dbát na podporu souborů lidové umělecké tvořivosti. Proběhla očista ochotnických spolků. Novinkou Soběslavského plánu byla tzv. kulturní pomoc občanům jiné národnosti. KOPECKÝ, Václav. *Soběslavský plán*, s. 18; KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192, sv. 5, s. 837–9.

o zrušení soustavy – osvětových rad a přenesení jejich působnosti na orgán lidové správy (národní výbory).⁵⁹ Jak píše Knapík, název vyplynul z diskuze členů Kulturní rady ÚV KSČ počátkem ledna 1950 a jistým vodítkem se stala forma osvětové a propagandistické akce – beseda. Podle vládního usnesení z 18. listopadu 1952 se osvětové besedy považovaly za zařízení místních národních výborů. Na jaře 1953 ministerstvo školství a osvěty vydalo statut s účinností od 1. dubna jako samostatně hospodařící zařízení místního výboru. Existenci tohoto kulturního zařízení pak ještě upevnil osvětový zákon z července 1959. V kulturní oblasti osvětové besedy měly fungovat soubory lidové umělecké tvořivosti (od roku 1951 se mohly účastnit Soutěží lidové umělecké tvořivosti) a kulturní kroužky, které by se podílely na organizování kulturního života občanů.⁶⁰ Pro metodické vedení kulturně osvětové činnosti v Praze byl roku 1953 vytvořen Městský dům osvěty (dále jen MDO) a pro rozšíření nabídky akcí vznikl na holešovickém výstavišti *Park kultury a oddechu Julia Fučíka* (PKOJF). MDO byl zrušen k 1. 4. 1966 podle usnesení pléna Národního výboru Praha (dále jen NVP) z 21. 2. 1966.⁶¹

Jiří Hraše se snažil v Osvětové besedě na Praze 10 o různé formy osvětové práce, od jazykových kurzů až po hudební. Rozvíjel aktivity pomocí besed, pásem, večerů, představení apod. Pro neshody s Okresním národním výborem na Praze 10 byl nucen z tohoto místa v roce 1957 odejít. Co bylo příčinou rozporu, se z jeho pozůstalosti vyčíst nedá. Po dobu devíti měsíců působil v estrádním souboru Krajských estrádních souborů (dále jen KES) Kulturního domu Žilina jako konferenciér kouzelnického pořadu. „*Tam mě jeden vesnický soubor pozval na zkoušku Chudáka manžela. Bylo před Vánoci, kdy mohli zkoušet ve vyklizené školní třídě, v níž od stropu visela jediná žárovka. Nejdřív jsem jim pro světelné proměny poradil takový téměř požár zakládající systém ze starého loutkového divadla, který s nadšením realizovali. Pak jsem při zkoušce chvíli napovídal učiteli, který byl režisérem souboru, co dělat, aby na scéně herci své role jen neodmluvili. Oba jsme ale získali pocit, že je to poněkud zdlouhavé, tak jsem se dal do režírování sám. Povzbudilo mě, jak je to začalo bavit, a posléze jsem se dověděl, že uspěli v soutěži.*“⁶² Takto popisuje své začátky Jiří Hraše. A později pro sborník *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 2011* jako laureát 20. ročníku *Ceny Karla Čapka* dodává: „*Dodnes ve mně rezonují líbezná jména štací: Čadca, Oščadnica,*

---

⁵⁹ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192, s. 639.

⁶⁰ Tamtéž, s. 639–40.

⁶¹ Archiv hl. m. Prahy, AP 135, kultura Národního výboru Praha (dále jen NVP), inventář (NAD č. 5, č. pomůcky 135), s. 15.

⁶² ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *I odražení od dna je řešení*, Amatérská scéna (AS). 2000, č. 3. [online], citace [2019-08-25]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=414>.

Kysucké Nové Mesto, Žilina, Bytča, Predmier, Púchov, Námestovo, Trstená, Tvrdošín, Podbiel, Oravský Podzámok, Zázrivá... Já – dítě téměř z roviny – jsem si zamiloval ten bohatě zvrásněný terén podél Kysuce, Váhu a Oravy.“⁶³

Osvětová činnost a Jiří Hraše

Podle Kaplana zejména v první polovině padesátých let komunistická strana řešila vážné nedostatky v estrádní činnosti, do které patřily zábavné pořady, plesy, kulturní akce apod. Estrády sice nepodléhaly tak striktní cenzuře, nicméně komunističtí funkcionáři osvětových besed aj. zařízení si všímali jisté dvojsmyslnosti a zesměšňování systému prostřednictvím vtipů a satiry. Autoři zpráv o zábavních a estrádních pořadech tak poukazovali na příčiny v řízení estrádní činnosti pořadatelskými organizacemi. Kritizovali program estrád bez čitelné dramaturgie, ale i nespravedlivé odměňování účinkujících. Navrhovali restriktivní opatření ve formě přísnější kontroly textů, detailního posuzování repertoáru a dodržování schváleného obsahu. Komunistická strana ukládala krajům a okresům, aby se touto kontrolou důsledně zabývaly. V té době, jak píše Kaplan, převažovaly estrády bez libreta, a texty se nepředkládaly cenzurní kontrole. „*Když komunistické vedení 1. března 1957 jednalo o současnou situaci v estrádní činnosti, jeho členové se obávali přechodu pouze na zábavnou estrádu bez ideového základu. V říjnu 1957 se na programu ÚV KSČ objevil návrh kulturně politických směrnic pro rozvoj estrádní činnosti. Záchranu autoři spatřovali v nové organizaci, v zesílené kontrole, v prověřkových či předváděcích komisích a v převýchově účinkujících.*“⁶⁴

V roce 1957 se na programu sekretariátu ÚV KSČ objevil návrh kulturně politických směrnic pro rozvoj estrádní činnosti. V této době se Hraše od svých kamarádů z domažlické vojenské posádky dozvídá o volném místě kulturního pracovníka Chodského domu osvěty na Domažlicku. Ve stejném roce nastupuje jako metodik Lidové umělecké tvořivosti (dále LUT), kde bude pracovat do konce března 1959. Na místě kontaktoval ochotnický soubor, se kterým nastudoval *Maškarádu* od Michaila Jurjeviče Lermontova. Vyvrcholením kulturních akcí byly Chodské slavnosti, kde měl státnický projev přednést Viliam Široký, který podle Hrašeho vzpomínek přijel pozdě. Projev v chodském nářečí nakonec přednesl sám.

---

⁶³ HRAŠE, Jiří. *Vyznání laureáta, 20. ročník předání CENY KARLA ČAPKA* Trenčianské Teplice 22. 5. 2010, Sborník z tvůrčích akcí, Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 2011. [online], citace [2019-10-30]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>.

⁶⁴ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 293.

V rozhlasových *Osudech* s láskou vzpomíná na vesnici Ostřekov, kde podle jeho slov hrála celá vesnice od dětí z mateřinky až po seniory.⁶⁵

„*Domy osvěty*⁶⁶ nazývané také jako osvětové domy, podle statutu ministerstva školství a osvěty z dubna 1953 byla kulturně-společenská střediska okresního města a měla funkci – výkonnou, organizační a metodickou.“⁶⁷ Na tu poslední se Jiří Hraše zaměřil. Jeho úkolem bylo rozvíjet a podporovat lidovou uměleckou tvořivost – tedy pomáhat souborům i jednotlivcům vytvářet a popularizovat literární, hudební a výtvarné práce, zejména lidových umělců. Mezi aktivity osvětových domů patřily přednášky, besedy, tematické večery, putovní výstavy, divadelní představení, estrády, literární večery, zájmové kroužky aj. Statut ukládal domům úzkou spolupráci s místní knihovnou, muzeem, archivy apod. Začátkem roku 1959 vstupuje v platnost osvětový zákon zřízený Ministerstvem školství a kultury, který definuje osvětové domy jako vzdělávací a poradenská střediska zřizovaná orgány národních výborů, současně funguje také Ústřední osvětová rada, jako iniciativní, poradní a zároveň koordinační orgán s celostátní působností.⁶⁸ V té době se Hraše dozvídá o lukrativní pozici v Praze a uvažuje o odchodu z Domažlic. Píše dopis tajemníkovi OV KSČ pro Prahu 10 – soudruhu Vlastimilu Neubauerovi, ve kterém žádá o radu ohledně místa inspektora pro kulturu na ONV 10, a až poté zasílá dopis vedoucímu Odboru školství a kultury rady ONV v Praze 10 soudruhu Vránkovi, ve kterém žádá o místo. Ten postupuje návrh radě ONV. „*Mám za to, že moje práce je na obvodě a v jeho orgánech dostatečně známá z mého působení na OB 10, ostatně většina funkcionářů mne zná z této doby osobně. Veškerý můj kádrový materiál bude zřejmě dosud k dispozici jak v materiálech odboru, tak závodní organizaci ONV, protože na moje nynější působiště zaslán nebyl,*“⁶⁹ tolik výňatek z dopisu. Od 1. dubna 1959 je jmenován do funkce inspektora kultury Odboru školství a kultury ONV Prahy 10. V hostivařském kulturním domě realizoval například *Hostivařské posvícení*, pořad *Opravdu blues* aj. Tato práce ho podle jeho vlastních vzpomínek velmi bavila, ale extrémně vyčerpávala a ohrožovala jeho zdravotní stav. Dne 18. listopadu 1959 proto adresuje dopis radě ONV v Praze 10, konkrétně *Odboru pro vnitřní věci* s žádostí o uvolnění z funkce a přeřazení na jinou pozici. Jeho zdravotní stav se zhoršil a lékař mu stanovil diagnózu – exhaustivní neurózu. Hraše byl

⁶⁵ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 4:37 – 6:17.

⁶⁶ V roce 1953 bylo v celém státě 180 domů osvěty (v českých zemích devadesát sedm, na Slovensku sedmdesát čtyři). KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 295.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192. s. 997.

⁶⁹ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, neutříděno)

nucen pracovat mimo pracovní dobu, převážně večer, proto požádal o uvolnění ze zaměstnání a pracovní zařazení na jinou pozici s ohledem na jeho vzdělání. Rada ONV v Praze 10 mu pracovní smlouvu ukončila, ale jinou pozici nenabídla.⁷⁰ Neshody se zaměstnavatelem se vyhrotily a Jiří Hraše dostává výpověď, o které se zmiňuje i ve třetím díle rozhlasových *Osudů* z roku 2011. Tímto neúspěšným rokem pro něho skončila jedna etapa profesionální kariéry v oblasti osvětové činnosti. Hraše měl už od dubna možnost nastoupit do nového zaměstnání u Krajského koncertního a estrádního jednatelství v Praze. V létě 1960 odjede s estrádním pořadem na Slovensko s kouzelníkem Kellnerem a poté hledá jiné uplatnění opět v Praze. Jeho cesta vede do Československého rozhlasu.⁷¹

2. 2 Československý rozhlas v 60. letech – charakteristika

Atmosféra 60. let byla poznamenána novou vlnou myšlení a změnami politického systému. K vnitropolitickým krokům patřila decentralizace řízení, zejména Ústava z roku 1960 a z ní pramenící úpravy právních norem. Původní název *Československá republika* (ČSR) se změnil na Československou socialistickou republiku (ČSSR). Po XII. sjezdu KSČ v roce 1962 se objevily první náznaky liberalizace, která vedla k amnestiím a rehabilitacím politických vězňů. Někteří z nich byli propuštěni už v roce 1956, ale nebyli rehabilitováni. V letech 1963–64 procházela KSČ vnitrostranickou krizí vyvolanou rehabilitacemi politických procesů z let 1948–55. Politické byro strany jmenovalo komisi v čele s ministrem vnitra Rudolfem Barákem, která měla revizi uskutečnit a připravit rehabilitace. ÚV KSČ uzavřel revizi procesů dne 2. 10. 1957 schválením zprávy o výsledcích komise a přijal prohlášení Antonína Novotného s tím, že strana udělá za těmito politickými procesy razantní tečku.⁷²

Doba nastupující liberalizace

V počátcích 60. let sovětská vláda vyhlásila tzv. novou socialistickou perspektivu, která měla konkurovat západní ekonomice. Byly to však jen další ideologické šablony a plány. V této atmosféře se začala uvolňovat svoboda slova a na plátna kin pronikala nová československá filmová vlna ovlivněná italskými a francouzskými režiséry. Liberalizace zasáhla média a na programy byly společenské otázky, na které před tím masová média

---

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. Brno: Doplněk, 2002. Knihy dokumenty. ISBN 8072391356, s. 182–3.

nereflektovala. V první polovině 60. let kulturní pracovníci, redaktoři médií a periodik i spisovatelé usilovali o zrušení cenzury v zájmu tvůrčí svobody a svobody slova. Někteří funkcionáři si uvědomovali změnu společnosti a názorový odklon k západní společnosti.⁷³ Na veřejnosti se objevovala dosud tabuizovaná témata. Například v roce 1963 se v Liblicích konala konference věnovaná dílu Franze Kafky, kde se čeští literární vědci v konfrontaci s kolegy z NDR snažili nahlédnout na osobnost Franze Kafky.⁷⁴

Média v zajetí propagandy z 50. let se postupně měnila v liberálnější prostředí, přestože cenzura prostřednictvím HSTD i nadále trvala. V roce 1960 v návaznosti na nové přerozdělení krajů a okresů vznikla oddělení tiskového dohledu krajských správ ministerstva vnitra a orgán HSTD přibral externí okresní zmocněnce pro kulturní oblast. Třetí etapa ve vývoji cenzury začala v roce 1966, kdy HSTD zanikla a kontrolní orgán ÚV KSČ zákonem č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích zřídil Ústřední publikační správu.⁷⁵ Cenzura byla zákonně legalizována a úkol obsahové kontroly byl zajištěn formou prevence. Přesto i za těchto podmínek se mohla formovat nová generace tvůrců, která se snažila navázat na tradice avantgardy a rozvíjet své formy umění a vyhnout se přitom ideologickým tendencím. V souvislosti s politickým táním v první polovině 60. let vznikaly nové kulturní a společenskovední časopisy jako literární revue *Tvář* (1964–65), dvouměsíčník pro literaturu, umění a kritiku *Orientace* (1966), měsíčník pro literární kritiku a teorii *Plamen* (1959), měsíčník *Kněžní kultura* (1964), které se postupně staly platformou reformního hnutí druhé poloviny 60. let. V Praze se zakládala alternativní divadla Semafor, Divadlo na zábradlí aj.⁷⁶

Funkce rozhlasu

Důležitou funkci plnil nadále rozhlas, i když od roku 1953 existovalo televizní vysílání. Ze zákona č. 17/1964 Sb. o Československém rozhlase ze dne 31. ledna 1964 „Československý rozhlas svou činností založenou na politice Komunistické strany Československa provádí masově politickou a výchovnou práci, zajišťuje všestrannou

---

⁷³BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 285, 295.

⁷⁴DVACATÉ STOLETÍ, *Média v letech 1960–1967, A. Uvolňování poměrů*. [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z http://dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_9_1960_1967.pdf.

⁷⁵BEDNAŘÍK, Petr a NOVÁKOVÁ Jaroslava, *Cenzura v Českém/Československém rozhlase do roku 1993*, In: *Svět rozhlasu* č. 39–40, 2018, s. 94.

⁷⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 295.

informovanost domácích i zahraničních posluchačů o událostech doma i v zahraničí, podporuje tvůrčí iniciativu lidu a přispívá k dovršení kulturní revoluce.“ Zákon dále stanoví, že: „*Československý rozhlas je samostatnou ústřední organizací s celostátní působností, která může svým jménem nabývat práv a zavazovat se.*“⁷⁷ Rozdělení dvou mediálních institucí – rozhlasu a televize – se začalo řešit na vládní úrovni. Vládním usnesením č. 807 ze dne 30. září 1959 *o změnách v organizaci rozhlasu a televize* byl zrušen Čs. výbor pro rozhlas a televizi (ČVRT) v Čechách i na Slovensku. Instituce se staly samostatnými organizacemi disponujícími svým rozpočtem. Čtrnáct pracovníků bylo převedeno do rozhlasu a devět do televize. Po tomto rozhodnutí byly mezi rozhlasem a televizí každoročně uzavírány dohody o spolupráci. Vláda uložila médiím, aby předložila nejpozději do 15. 12. 1959 návrhy statutů.⁷⁸ V témže roce v rozhlase dochází k výrazné personální změně, kdy do funkce generálního ředitele je jmenován Karel Hoffmann, tehdejší vedoucí odboru tisku, rozhlasu a televize na ÚV KSČ. Jeho kádrový profil doktor Běhal hodnotil ve svých pamětech takto: „*Měl v sobě sice deseti lety vypěstovanou, hluboce vžitou kázeň vůči stranickému aparátu, ale byl inteligentní, pracovitý a měl nesmírnou ctižádost ukázat, jak se to dělá, aby rozhlas přeměnil v respektovaný, poslouchaný a účinný orgán strany.*“⁷⁹ K další legislativní změně dochází v roce 1959, kdy bylo přijato vládní nařízení č. 63/1959 Sb. Tímto rozhlas i televize byly řízené přímo vládou. Československý rozhlas byl v 60. letech významnou kulturní, mediální i politickou institucí, kde pracovalo 2 700 lidí, z toho více než 1 500 redaktorů. Měl své redakce ve všech krajských a okresních městech.⁸⁰ Usnesením kolegia Čs. rozhlasu z 13. října 1960 bylo rozhodnuto, že k 1. prosinci se zřídí studijní oddělení, které bude podřízeno náměstkovi ústředního ředitele programu (od roku 1962 Josefu Kolářovi). Od roku 1962–67 vedl oddělení Jiří Lederer a poté do roku 1970 Jarmila Votavová.⁸¹

Programové úkoly a směrnice

V druhé polovině 60. let se stranické vedení na XIII. sjezdu KSČ zamýšlí nad posláním tisku, rozhlasu a televize, jako nástroje masového působení na společenské vědomí.

⁷⁷ JEŠUTOVÁ Eva, NOVÁKOVÁ Jaroslava. *Počátky normalizace v Československém rozhlase*, materiály, studie, rozpravy č. 11/1998, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, s. 5.

⁷⁸ CYSAROVÁ, Jarmila (1996). *Televize a Moc 1953–1967*. Studijní materiály výzkumného projektu Československo 1945–1967. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 16.

⁷⁹ BĚHAL, Rostislav. *Vlivy, které rozhlas v 60. letech formovaly*. Bílá mísa rozhlasové historie, příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase, Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 13.

⁸⁰ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od masové a výchovné práce k službě společnosti*. In: *Bílá místa rozhlasové historie*. Praha 1999, s. 28.

⁸¹ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 325.

V časopise *Život strany* z roku 1966 se píše, že média jsou součástí politické soustavy a nositeli živého procesu mezi stranou a masami i prostředníkem účasti lidu na řízení a správě státu i společnosti – jsou organizátorem mas. Strana považuje pracovníky bez ohledu na jejich stranickou příslušnost za přední politický aktiv, kterému poskytuje plnou důvěru a podporu. V některých případech kriticky hodnotí výsledky novinářů, klady, ale i nedostatečnou společenskou a politickou odpovědnost.⁸² Základní programové úkoly Čs. rozhlasu v roce 1964 byly dány usnesením ÚV KSČ o programových úkolech rozhlasu a závěrech XII. sjezdu strany.⁸³ Léta 1959 až 68 jsou považována podle Ješutové za *éru renesance* rozhlasu, kdy docházelo k významným změnám v oblasti vysílání, technologie a programových okruhů. Klíčový moment nastal po programové konferenci na Kokoříně v roce 1961, kdy se tvůrčí zasedání rozhlasových pracovníků komplexněji zamýšlelo nad celkovou koncepcí rozhlasu. V nové programové struktuře od 3. září 1962 se objevilo ve vysílání pět programových celků, které charakterizovaly tři společné základní vlastnosti:

1. rychlejší tempo, střídání rytmu slova a hudby
2. kompozici programové plochy od 80 do 165 minut
3. nový typ hlasatele – průvodce, který se tvůrčím způsobem zapojuje do textů s vlastním obsahem celé kompozice.⁸⁴

S těmito změnami celodenního vysílacího programu vznikl požadavek na funkci režiséra dne. Ten byl arbitrem vysílání, který sladil tzv. okénka pořadů, připravovaných různými redakcemi. Jeho úloha spočívala v jednání s redakcemi, v péči o texty, hledání způsobu uvádění pořadů podle času a dané koncepce s ohledem na výběr hudby. Režisér dbal na to, aby programový celek byl promyšleným dramaturgickým záměrem bez improvizace. Kompozice bloků vyžadovala jasnou koncepci bez náhodného zařazování slovesných příspěvků a cílenou pestrost rozhlasových žánrů i pevně danou skladbu pořadů.⁸⁵ Nové směrnice regulovaly veškerou činnost Čs. rozhlasu. Karel Hoffmann, ústřední ředitel Čs. rozhlasu (1. 2. 1959 – 31. 1. 1967), prosadil nezávislost rozhlasu na TASSu (Telegrafnoje agentstvo Sovětského Sojuza), a tím mohl získávat informace přímo ze zahraničního tisku,

---

⁸² ŽIVOT STRANY. In: Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna Ústřední fond 971.11 Stranické vedení: *Život strany* 1966, č. 19 s. 42–43.

⁸³ JEŠUTOVÁ Eva, NOVÁKOVÁ Jaroslava. *Počátky normalizace v Československém rozhlase*, materiály, studie, rozpravy č. 11/1998, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, s. 5.

⁸⁴ BĚHAL, Rostislav. *Programové bloky*, Rozhlasová práce 1962, č. 11, s. 161–2.

⁸⁵ Tamtéž.

rozhlasu a z tiskových agentur. Tento krok umožnil rozšířit síť zahraničních i domácích zpravodajů či komentátorů. Zástupcem šéfredaktora pro hlavní redakci zpravodajství byl Jiří Kmoch, bývalý podřízený Hoffmanna z tiskového odboru. Ten upozornil ředitele na nutnost programové diferenciaci.⁸⁶ V roce 1962 tak byly provedeny zásadní organizační změny. Karel Hrabal⁸⁷ (předtím hlavní redaktor HRPV) byl převeden do zahraničního vysílání a obě části jeho politické redakce se staly na sobě nezávislými. V čele zpravodajství zůstal Jiří Kmoch a šéfredaktorem HRPV byl jmenován Jiří Ruml. Ten později ve své knize *Daň z blbosti* kritizoval práci stranického aparátu, který neustále něco přikazoval bez znalosti relevantních problémů. Jiří Ruml viděl osobnost Karla Hoffmanna jinými očima než Běhal. „On vytvořil redakci publicistiky a mě pověřil jejím vedením proto, aby upevnil stranický vliv v politickém vysílání. A trochu se v tom zmýlil, protože my jsme to pochopili jinak. To není ale naše zásluha, celá doba byla taková.“⁸⁸ Ruml na to reagoval slovy: „Nemám na mysli, že by Hoffmann byl zamýšlel nějaké uvolnění. Ale objektivně to, co udělal, k tomu vedlo. Copak Hřebík nebo Hrabal nebo Marko by si někdy troufli pustit do rozhlasu západní agentury? Ne, protože nechtěli za nic nést odpovědnost!“⁸⁹

ÚV KSČ si chtělo upevnit svou pozici v rozhlase, který měl podle nově přijatého zákona č. 17/1964 Sb. o Československém rozhlasu „přispívat k dovršení kulturní revoluce.“⁹⁰ Za jeho činnost byl odpovědný ústřední ředitel. Jak píše Ješutová, hlavní vlajkovou lodí Hlavní redakce zpravodajství (dále jen HRZ) v 60. letech byly *Rozhlasové noviny*, které se skládaly ze dvou částí: v té první obsahovaly aktuální zpravodajství a v té druhé obsáhlejší příspěvky ve formě poznámek, fejetonů nebo črtů. Vysílaly se na okruhu

---

⁸⁶ BĚHAL, Rostislav. *Z šedesátých let v rozhlase – Vlivy, které rozhlas v 60. letech formovaly*. Bílá místa rozhlasové historie. In: Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 14.

⁸⁷ Karel Hrabal (18. 5. 1921 Kostelec nad Černými lesy – 8. 4. 1998), novinář, redaktor, zahraniční zpravodaj, šéfredaktor, náměstek ředitele, ředitel Českého rozhlasu. V letech 1947–85 působil v rozhlase na různých postech a vždy za každých okolností se držel ortodoxní marxisticko-leninské linie. Ovládal několik cizích jazyků – polštinu, ruštinu, angličtinu a němčinu. Vzdělaný marxista své znalosti uplatnil v roce 1948, kdy byl vyslán jako zahraniční korespondent do Varšavy na dva roky. V roce 1969 se stává náměstkem ústředního ředitele (Bohuslav Chňoupek) a ředitel Českého rozhlasu. V roce 1985 ho vystřídal Karel Kvapil. Ve svých 64 letech odcházel do důchodu. HUBIČKA, Jiří. *Karel Hrabal*, Svět rozhlasu 2011, č. 5, s. 67.

⁸⁸ RUML, Jiří. *Posluchač mluví do programu*, Bílá místa rozhlasové historie. In: Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 20.

⁸⁹ Tamtéž, s. 22.

⁹⁰ KNAPIK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192, svazek V, s. 216.

Praha, Bratislava a celostátním okruhu Československo. „Plnily úlohu jak propagandistickou, tak výchovnou, proto jim vedení vyhradilo na národním okruhu cca 2800 minut týdně.“⁹¹

Nové etapy programové přestavby

V roce 1965 byl na zasedání rozhlasového kolegia ve dnech 15. a 16. června schválen návrh na první etapu přestavby rozhlasového programu. Programový náměstek Rostislav Běhal v rozhovoru pro *Rozhlasovou práci* z července téhož roku uvedl některé hlavní znaky schématu a popsal diferenciaci programu a z ní vyplývající reorganizaci. Celé léto až do poloviny září se pracovalo na schématu. Od 1. ledna 1966 byl k dispozici harmonogram příprav. Základ účinnosti vysílání podle něj byl soulad mezi úkoly rozhlasu a mezi zájmy posluchačů. Hlavním cílem bylo, aby vysílání plnilo funkci informativní a kreativní. „Nové je to, že my funkci informativní chápeme nejen jako zpravodajství, jako rozhlasové zprávy, ale jako informace o událostech a jevech poskytované prostřednictvím zpráv a reportáží, i jako jejich výklad, který má usnadnit pochopení, rozšířit rozhled a orientaci posluchače, prohloubit jeho stranický pohled na vlastní analýzu atd. Informativní funkce zahrnuje dokonce i funkci naukovou, i vzájemnou výměnu názorů, a zahrnuje i služby, které uspokojí nejbližší osobní zájmy posluchačů.“⁹² Kreativnost vysílání v 60. letech nebyla chápána jako zábava, ale jako prostředek kultivace ducha, jako nástroj ke kulturnosti. Obě funkce v sobě nesly prvky základního výchovného poslání rozhlasového vysílání. Běhal chtěl v programové změně i funkci třetí – tedy inspirativní – užitečnou pro posluchače. Měla posilovat jejich názory a rozvíjet myšlení. K programové přestavbě posloužil teoretický rozbor, který vycházel z předpokladu dalšího rozvoje televizního vysílání. V té době měl rozhlas stále ještě dva miliony posluchačů, kteří byli tzv. odkázáni na toto médium.⁹³

V 60. letech byl analyzován poslech rozhlasu i televize různými sociálními skupinami. Podle těchto a ještě dalších vstupních informací se vytvářel formát pořadů a časů tak, aby posluchač nepřeladřoval, nevypínal přijímač a nepreferoval televizi. Čas jako klíčová veličina se přizpůsobil podmínkám masového poslechu. V té době rozhlas vysílal až 18 paralelních programů v krajských vysíláních na různých vlnách. Bylo nutné urychlit diferenciaci jednotlivých rozhlasových okruhů. Vybudování základní sítě vysílačů na velmi krátkých vlnách (VKV) se uskutečnilo v letech 1960–64. V roce 1960 začal vysílat VKV vysílač Praha.

---

⁹¹ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 293.

⁹² BĚHAL, Rostislav. *S programovým náměstkem o přestavbě programu*, *Rozhlasová práce* 1965, č. 7, s. 98.

⁹³ Tamtéž.

Národní okruh Bratislava byl šířen středovlnnými vysílači a posilován rozhlasem po drátě i VKV vysílači. Tři okruhy měly podobný charakter, neboť program byl složen i ze vzájemně reprízovaných pořadů. Na prvním okruhu, Československo I, bylo potřeba vytvořit pravidelné řady v klidnějším rytmu celé programové struktury. Okruh Československo II byl pokryt dobrým signálem a zahrnoval pořady například zábavného charakteru (Kolotoč). Rozhlas po drátě se stal nákladným a nevýhodným médiem, které nestačilo pokrýt celé území Československa. Nebyl pro vedení perspektivní a jeho role postupně vymizela. S takto náročnou přestavbou rozhlasového vysílání souvisela i reorganizace vnitřních redakcí pro každý okruh zvlášť. Nabídku jednotlivých redakcí vedle pevně daného schématu bylo nutné sestavit tak, aby pořady nenarušily charakter okruhu. Organizační změny se týkaly i personálu. Musely se vytvořit nové týmy, včetně techniků a režisérů i hlasatelů. Třetí okruh – nejmladší stanice VKV – se od konce roku 1964 jmenovala *Třetí program*, který nabízel náročné skladby. Po srpnu 1968 navázala na program pro náročného posluchače stanice Vltava.⁹⁴

Populární pořady rozhlasu

Liberálnost vysílání v 60. letech prosákla do všech redakcí rozhlasu. Vznikly pořady (*Mikrofórum*, *Meteor nebo Kolotoč*), které se vysílají dodnes. Kritické příspěvky, živé vysílání i aktuální zpravodajství si získávaly intelektuální posluchačskou obec, která kvitovala nový styl vysílání i civilnější projev bez teatrálních deklamací. Hlavní redakce literárně dramatická (dále jen HRLD) kladla důraz na člověka, nikoliv na komunistickou ideologii. Rozsáhlý cyklus pořadů *Poznejme nové Československo*, věnovaný k 15. výročí osvobození Československa, byl inspirací pro další podobné typy pořadů, například *Tribuna posluchačů*, *Kalendář naší vesnice*, nebo anketu *Taková bude naše vlast*.⁹⁵ Pořady s kulturním zaměřením vznikaly v tvůrčí skupině okruhu Československo II, který vysílal na VKV od prosince roku 1964 i pořady ze zahraničí (festivaly, jazzové podvečery, koncerty České filharmonie, matiné apod.). Mezi autory patřili například Arnošt Lustig, Jan Werich nebo prof. Václav Černý.⁹⁶ Odezvu u posluchačů měly pořady z redakce humoru a satiry (HUSA), kterou vedl Vladimír Rohlena. Znatelnou proměnu zaznamenali posluchači u rozhlasové dramatické tvorby, která se vymezila vůči každodenním mechanismům režimu a jeho systému. Nezdůrazňovala ideologii a socialistická témata. Nové umělecké tendence v rozhlasové tvorbě prosazovali

---

⁹⁴ Tamtéž, s. 100–101.

⁹⁵ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9. s. 302–315.

⁹⁶ JEŠUTOVÁ, Eva. *Kulturní tendence v rozhlasovém vysílání*, Svět rozhlasu 2008, roč. 20, s. 21–22.

například Ludvík Aškenázy, Vojtěch Cach, Milan Uhde, Miloslav Stehlík, Karol Sidon nebo Antonín Přidal. Vysokou profesionální úroveň měly pořady připravované tvůrčí skupinou Jiřího Horčičky a Jaroslavy Strejčkové, které získaly i mezinárodní ocenění na festivalu rozhlasové tvorby Prix Italia. Co se týče hudebního vysílání, prosadila se moderní taneční hudba, pořad *Houpačka* Jiřího Černého a vznikl Taneční orchestr Čs. rozhlasu – TOČR. „*Usnesením kolegia Čs. rozhlasu z 13. října 1960 bylo rozhodnuto ustavit k 1. prosinci 1960 studijní oddělení, podřízené náměstkovi ústředního ředitele pro program (od března 1962 uměleckému šéfovi Čs. rozhlasu) Josefu Kolářovi.*“⁹⁷ Od roku 1962 do 1967 ho vedl Jiří Lederer. Publikační činnost redaktorů oddělení i externistů z odborných vědeckých pracovišť byla věnována reflexím a úvahám rozhlasové tvorby, historii a teorii rozhlasu i výzkumu posluchačů. Do oddělení spadala i redakce časopisu *Rozhlasová práce*, periodika zabývajícího se teorií a prací Čs. rozhlasu. Studijní oddělení bylo v roce 1970 zrušeno.

2. 2. 1 J. Hraše a rozhlasová práce v 60. letech (publicistika a režie)

Jiří Hraše v polovině roku 1960 opouští místo inspektora pro kulturu na ONV 10 a hledá nové uplatnění. Režisér Karel Weinlich ho na začátku léta informuje o volné pozici asistenta režie. Hraše nabídku přijímá a tím se mu otevře cesta ke zcela jiné práci než doposud. V Čs. rozhlase bude pracovat přesně deset let – osm let jako vedoucí režisér politického vysílání a dva roky jako umělecký vedoucí hlasatelského sboru.

Než nastoupil jako vedoucí režisérského střediska HRPV (23. července 1960) absolvoval dva pohovory – jeden s šéfrežisérem Jiřím Horčičkou a druhý s náměstkem šéfredaktora HRPV Rostislavem Běhalem. „*Ten mi položil otázku, jak vycházím s lidmi. Opáčil jsem, že dobře, že se hádám jenom se šéfy. Trochu udiveně na mne pohlédl, ale vzal to.*“⁹⁸ I přes tuto prostořekost pozici režiséra získal. Měl na starosti ranní *Rozhlasové noviny* a redakci publicistiky, kde se shromažďovala zajímavá témata od kultury až po zemědělství. Postupně pronikal do principů rozhlasové publicistiky. Kádrově dobře vybavený Hraše začíná novou kariéru.⁹⁹

Z pohledu dnešní definice podle Osvaldové a Halady víme, že žurnalistiku tvoří publicistika a zpravodajství. Mezi hlavní znaky publicistické tvorby patří texty, které komentují a hodnotí. Na rozdíl od zpravodajských textů jsou více emotivní a zaměřené na

---

⁹⁷ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 325.

⁹⁸ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 9:27– 9:30.

⁹⁹ Tamtéž.

adresáta. Publicistické texty jsou poznamenány subjektivním názorem, hodnocením a mají adresáta přesvědčit.¹⁰⁰ Už od 30. let 20. století se v rozhlasu prosazuje publicistická tvorba, která pokračuje až téměř do období normalizace a profiluje se do různých rozhlasových žánrů. Jiří Hraše začíná jako režisér v 60. letech, kdy se rozhlas stává samostatnou organizací pod přímým řízením ÚV KSČ. Je prosazena nová koncepce programového vysílání a přestavba vysílacích okruhů. Hledají se nové metody, formáty a vznikají nové typy problémových pořadů. Kritický názor proniká do zpravodajství a publicistiky, což bylo v 50. letech nemožné.¹⁰¹

Hraše zastával funkci vedoucího režiséřského střediska HRPV. Od 1. července 1962 se HRPV rozdělila na dva útvary: Hlavní redakci zpravodajství (HRZ) vedl hlavní redaktor Jiří Kmoch a HRPV měl na starosti Jiří Ruml. Tato hlavní redakce měla pod sebou například jednotlivé redakce: průmyslovou, zemědělskou, vědy a techniky, vnitropolitickou či kultury.¹⁰² Hlavním pořadem HRPV byly *Rozhlasové noviny*, vysílané od 19. do 20. hodiny každý den. V 60. letech byly nejposlouchanějším pořadem Čs. rozhlasu. V člancích i diskuzích teoretici a rozhlasoví pracovníci – Běhal a Kmoch – hledali různé definice pro tento typ pořadu. V rozhlasové terminologii se charakterizovaly jako zpravodajský pořad. Jiří Hronek je chápal jako blok politických aktualit, který sjednocuje informace, agitaci a propagandu. Spojením základních oblastí rozhlasové žurnalistiky v jediném bloku se všechny tři oblasti silně ovlivňují a podporují. Blok je složen z různých pořadů, samostatných forem novinářské práce. Vnitřní struktura *Rozhlasových novin* měla svůj obsah a formu. Pořad jako celek byl určen masovému publiku, u kterého měl pozitivní ohlas.¹⁰³

Rozhlasové noviny byly významným programovým útvarem z hlediska masové politické práce rozhlasu. Během celého roku 1961 se na stránkách *Rozhlasové práce* objevovaly články na téma *Rozhlasové noviny* ve vysílání. V *Rozhlasové práci* z dubna roku 1961 se píše, že: „Svědčí o tom jednak masový ohlas relací vysílaných v *Rozhlasových novinách*, jednak okolnost, že práce celé hlavní redakce politického vysílání je obvykle hodnocena podle toho, zda se zlepšuje či zhoršuje úroveň *Rozhlasových novin*.“¹⁰⁴ V 60. letech se objevily dvě tendence, které výrazně ovlivnily strukturu pořadu – bylo to zkracování

---

¹⁰⁰ OSVALDOVÁ, B. HALADA, J. a kolektiv. Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. Praha: Libri, 2007, 264 s. ISBN 978-80-7277-266-7, s. 164, 245.

¹⁰¹ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 100.

¹⁰² Tamtéž, s. 294.

¹⁰³ HRABAL, Karel. *Ještě jednou o Rozhlasových novinách*, *Rozhlasová práce* 1962, č. 7, s. 97–102.

¹⁰⁴ BĚHAL, Rostislav a Jiří KMOCH. *Jak psát pro rozhlasové noviny*, *Rozhlasová práce* 1961, č. 4, s. 5.

pořadů s cílem vyjadřovat se stručně s ohledem na životní styl a rytmus dne. Naopak druhá tendence chtěla pořady prodlužovat a hledat specifčnost problému, který se podrobně analyzoval. Zpravodajský pořad neboli blok *Rozhlasových novin* aktuálně reagoval na společenské změny a strukturální přeměny ve společnosti i kulturní revoluci. Od 1. 1. 1961 se do tohoto typu pořadu zařazovaly i příspěvky ostatních redakcí z Bratislavy a okrajových studií. Byly včleněny do dvou zpravodajských přehledů na začátku a na konci *Rozhlasových novin*. Původní hodinový pořad byl souhrnem nejzávažnějších aktuálních témat informativního a problémového charakteru. Někdy tato proporčnost byla ale narušována. Vedle námětové pestrosti se dbalo na publicistické rozhlasové žánry od rozhovorů, pásem až po komentáře. Rozhlasové noviny podle nové koncepce neměly být jen mozaikou pořadů, které se přesouvaly z jiných redakcí, jen proto, že se do programového vysílání z nějakého důvodu nevejdou. Při zařazování se dbalo na koncepci celého příspěvku včetně ohlášení a odhlášení. Běhal upozornil na absenci reportáží a rozhovorů přímo z terénu, také na obsah a formu, které by se měly při tomto typu zpravodajského pořadu, promýšlet.¹⁰⁵ Malá zpravodajská forma není zpráva, a ještě ani komentář, fejeton, pásmo atd., ale něco, co je časově nenáročné, a přitom je řečeno vše důležité správnou volbou slov a faktů. V *Rozhlasových novinách* se používaly komentované a zvukové zprávy, reportáže, tečky za zprávami, různé typy zpravodajských pásem či krátký rozhovor.¹⁰⁶

Hrašeho pohled na rozhlasovou práci

Rozhlas na prahu 60. let byl podle Hrašeho těžkopádný a propagandistický kolos, který potřeboval rekonstrukci. V týmu HRPV měl například režisérku Veroniku Matějovou, režiséra Jaroslava Bílého a hudebního teoretika Zdeňka Štěrbu. Hodinové *Rozhlasové noviny* byly pro něho tzv. sysifovskou výzvou. Chtěl je změnit a upravit na posluchačsky zajímavé. Zkrácení na třicet minut bylo pro něho aktuální řešení, tak jako úprava tzv. vodních rozhlasových novin, kdy příspěvky na téma hydrologie se rámovaly předělem – zvukem vody. Hrašeho zajímal zvukový experiment a hlasový projev, proto se převážně na tyto oblasti ve zpravodajském vysílání zaměřil.¹⁰⁷

HRPV byla ustanovena 1. července 1962 a hlavním pilířem se staly tzv. problémové pořady, které se začaly dělit na reportážní drama, pásmo a úvahu s použitím zvukových

---

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁰⁶ MERUNKA, Josef. *Zvuková zpráva*, Rozhlasová práce 1963, č. 5, s. 76.

¹⁰⁷ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 10:30–11:28.

záznamů, dále volnou tribunu, polemiku a besedu. V této souvislosti se měnil i pohled na „propagandu“ tehdejší doby. Podle slov redaktorů Jiřího Rumla, Slavomíra Voseckého a Jaroslava Jindry (autoři článku *Pohled do dílny, několik řádků o problémech HRPV* pro Rozhlasovou práci 1963) bylo jedno z nejvýraznějších rysů práce HRPV rozšíření „propagandistické“ pomoci tzv. vztahových problémů do vysílání v otázkách politicko-ekonomických a kulturních. Podle jejich vyjádření bylo účelem stranické propagandy také připravovat zázemí pro řešení situací, mobilizovat kolektivní vědění a získávat posluchače. Do roku 1961 se v této redakci dělala převážně agitace. Jedním ze základních opatření při konsolidaci redakce bylo vypracování nového stylu práce, na kterém se podílel i režisér (v tomto případě i Jiří Hraše). Spoluvytvářel problémové pořady, jakými byly například: *Lidé – život – doba* či *Zemědělský magazín*. V neuveřejněném rozhovoru se Slávou Volným ml. (bývalým archivářem Českého rozhlasu) dodává: „*Zemědělský magazín byla běžná produkce vedle Zrcadla kultury, Průmyslové redakce a jiných pořadů. Ale Lidé – život – doba byl zvláštní pořad, na kterém se podílely všechny rubriky HRPV a dokonce občas i redaktor z jiných hlavních redakcí jako třeba váš otec Sláva Volný (zemědělská redakce). A tam se skutečně objevovala přednostně témata společensky závažná, která nebyla v programu Ústředního výboru KSČ jaksí nastolena. Z počátku se samozřejmě objevovala v menším množství, a to množství postupně rostlo. Řada pořadů se sice posléze nesměla vysílat nebo se musela přepracovat, ale přesto se stal tento pořad výkladní skříní politického vysílání. Změny spočívaly zejména v tom, že redaktori překračovali vymezený počet nebo výběr témat, které jim Ústřední výbor KSČ dával ke zpracování. Začali hledat taková témata, o kterých nebyla v dokumentech Ústředního výboru zmínka. Tím se nastartoval proces, který pokračoval a stupňoval se celá šedesátá léta. Zároveň přinesl to, čemu se později začalo říkat zlatá léta šedesátá. Byla to krásná a šťastná doba.*“¹⁰⁸ Tolik zpětná reflexe Jiřího Hrašeho.

Pracovníci HRPV se účastnili tvůrčích seminářů odborové organizace a učili se, jak pracovat s mikrofonom, sestavit komentář, vytvořit magazín či volnou tribunu. Nový styl práce dbal například na hloubku problému, argumentaci, styl přesvědčování, záměr a pravdivé informace. Z článku *Pohled do dílny, několik řádků o problémech HRPV* vyplývá, že důležité bylo plánování témat. K 1. lednu 1963 byly zavedeny čtvrtletní tematické plány, které vycházely ze stanov a plánů hlavních úkolů (XII. sjezdu KSČ). Od roku 1963 vedl HRPV František Hon. Cílem tematických plánů bylo očistit pořad od uspěchanosti, frázovitosti, nedomyšlených slov a zbytečných chyb. To byla inovace oproti tvrdě ideologické propagandě

---

¹⁰⁸ Neuveřejněný rozhovor Slávy Volného s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (soukromý archiv Evy Ješutové).

z 50. let. HRPV ustavila externí redakční radu složenou z odborníků, externích žurnalistů, veřejných i stranických pracovníků, scházela se pravidelně každé čtvrtletí.¹⁰⁹

Ideové boje ve prospěch vysílání

V roce 1963, kdy dochází k ideovým střetům uvnitř rozhlasu, někteří pracovníci HRPV chtěli do vysílání dostat liberálnější myšlenky. Tato platforma nových pokusů a diskusí ve vysílání byla bohužel odhalena a někteří vedoucí pracovníci museli z funkcí nebo přímo z rozhlasu odejít. Mezi nimi byli Jiří Ruml a Slavomír Vosecký. Hraše tuto situaci po sametové revoluci komentuje v nezveřejněném rozhovoru s Volným takto: „*Ruml odešel po dvou letech, co nastoupil do redakce HRPV. Byl popotahován za jeden svůj komentář. Kdyby ale odvolal, nic by se nedělo, protože my (jako komunistická strana) máme kajícího rádi...*“ (ironicky zažertoval). *Jenže problém byl v tom, že on neodvolal, a tak s Rumlem odešel i Vosecký.*¹¹⁰ Ostatní pracovníci jako Jiří Lederer, Bedřich Utitz byli přeřazeni na jiná pracoviště. Nové myšlenky prosáky do všech úseků rozhlasové činnosti a rozhodující byla situace po XIII. sjezdu strany v roce 1966. Na klíčových postech byli, jak se později ukázalo podle *Analýzy činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968 až 1969 v Čs. rozhlase*, demokraticky smýšlející pracovníci, kteří v roce 1963 neměli ještě dost odvahy vystoupit z kolektivního davu.¹¹¹ Hraše své postoje neměnil a svou podporu tehdejší politice komunistické strany neskrýval.

Vedle režie se intenzivně zabývá studiem rozhlasové publicistiky. Po třech letech svého působení v HRPV v roce 1963 píše úvahy o režii rozhlasové publicistiky. Domnívá se, že postavení režiséra rozhlasových publicistických žánrů se změní až s proměnou režisérovou funkce. Mezi redaktory se stále ještě v té době objevoval negativní názor na funkci režie, která spočívala ve vztahu vyjádřeném slovy Hrašeho: „*režie rovná se předěl.*“¹¹² Zafixované vztahy mezi redaktory a režiséry, jejich návyky a stereotypy se však v 60. letech v režii a publicistice postupně měnily. Prosazují se profesionální požadavky na režijní přípravu, nárok na účast režiséra při natáčení v terénu, objevuje se nová úloha režisérovou práce, která

---

¹⁰⁹ JINDRA, Jaroslav, Jiří RUML, Slavomír VOSECKÝ. *Pohled do dílny, několik řádků o problémech HRPV*, Rozhlasová práce, 1963, č. 3, s. 34–36.

¹¹⁰ Nezveřejněný rozhovor Slávy Volného s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (osobní archiv Evy Ješutové).

¹¹¹ Archivní a programové fondy ČRo (APF), fond *Vedení Čs. rozhlasu, Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968 až 1969 v Čs. rozhlase*.

¹¹² *Úvahy a studie* In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. *Úvahy a studie* č. 1/1963, s. 52 (č. kartonu 1, neutříděno).

spočívá ve scénáři a tvůrčí invenci. *Rozhlasová žatva*¹¹³ začala hodnotit režijní práce jednotlivých autorů a jejich kroky k inovaci publicistických pořadů. V *Úvahách a studiích*, zveřejněných ve sborníku *Rozhlas 63 – Režisér a rozhlasová publicistika*, Hraše zmiňuje například úspěšnou redaktorku Veroniku Matějovou, jejíž dva publicistické pořady ocenila komise *Rozhlasové žatvy*. Pořady, kterým se podle Hrašeho nepřesně říkalo „problémové“ vznikaly už ve vývojovém procesu za režijní a redakční spolupráce politického vysílání v druhé polovině 50. let. Podle něj se nový typ pořadu nezrodil sám od sebe, ale byl jakýmsi apelem na požadavky nové doby. Jednalo se o pořady, jejichž významy spočívaly v novém záměru, metodice i zvukovosti.¹¹⁴

Hraše se v době zásadních proměn 60. let v oblasti politického vysílání zamýšlí i nad pojmem a úlohou spíkra, hlasatele a herce. Na několika příkladech hodnotil roli režiséra publicistických žánrů a sledoval vývojové tendence.

Klade si několik otázek:

---

1. *Je redaktorům text nedotknutelný?*

2. *Věc profese či projev přesvědčení?*

3. *Je herec spíkreem?*

4. *Zvedni konec!*

5. *Nový vztah k režii.*

1. Je redaktorům text nedotknutelný?

---

¹¹³ Instituce *Rozhlasová žatva* vznikla v roce 1957 a sledovala obsahovou a reprodukční úroveň vysílání Čs. rozhlasu. Sloužila jako takové měřítko pro rozhlasové pracovníky a jako podpora ke zvyšování profesionální úrovně rozhlasové tvorby. Kolegiem Čs. rozhlasu a televize byla jmenována na jeden rok komise *Rozhlasové žatvy*, ve které byly zastoupeny hlavní redakce vnitřního vysílání, zahraniční, krajská studia, režiséři, techniky a také odbory. Celostátní institucí se stala až v roce 1960 a zároveň pověřila zástupce i pro Slovensko. KOLÁŘ, Josef. 5 let *Rozhlasové žatvy*. *Rozhlasová práce*. 1962, č. 6, s. 81.

¹¹⁴ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 14:00–14:35; Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. *Úvahy a studie* č. 1/1963, s. 52 (č. kartonu 1, neutříděno).

Komentář k zahraničním událostem by měl být nedotknutelný, až na výjimky, a to v případě, pokud je v textu jazyková/věcná chyba nebo vyžaduje stylisticky čistější formulaci. Hraše se domníval, že režisér, až na tyto výjimky, nemá právo do textu zasahovat. Jinak je to v případě reportážních montáží, které se vysílají v druhé polovině *Rozhlasových novin* i v jiných vysílacích časech. Režisér může učinit revizi jen v případě, když se vyskytne technická vada. Rozdělení politického vysílání na dvě redakce bylo podle něho šancí pro režiséry. Hraše se zaměřil na jazykový projev redaktora či reportéra v reportážích. Rytmus, tempo, dikce a k tomu ještě zvuk z daného prostředí tvořily páteř rozhlasového příspěvku. Komplikacím se předcházelo kvalitním režijním přístupem – scénářem, korekcí, radou nebo účastí přímo na natáčení. Režisér nebyl jen pasivním, ale i aktivním účastníkem pořadu a jeho práce získávala nový rozměr.

2. Věc profese či projev přesvědčení?

Postoj ke způsobu režijní práce se změnil. Hraše to v roce 1966 vidí takto: „*Jestliže dnes dostává režisér nové a velké právo, dostává zároveň i velkou povinnost: vyvolat nad pořadem jednotu přesvědčení a prosadit její jednoznačné vyjádření. Bude to znamenat ještě mnoho práce, změn v metodě a postupu, překonávání celé řady izolovaných profesí.*“¹¹⁵

3. Je herec spíkreem?

Hraše rozlišoval pozice spíkra, hlasatele, herce a zprávaře. Spíkr podle jeho slov hovoří za sebe, je více osobně zaangażován než zprávař. Jinou roli má herec jako průvodce nebo komentátor. Hraše uvádí příklad z roku 1962, kdy v jednom z problémových pořadů promluvil Josef Langmiller jako spíkr a vložil do něho svůj komentář, osobní poznámky i názory k reprodukovaným reportážím a podepsal je svým jménem. „*Tento způsob práce nebyl standardní, redaktori se převážně nechali zastupovat herci i spíkrky a dbali na původní obsah textů bez vložených vsuvek.*“¹¹⁶ Do nezvyklých situací se dostávali hlasatelé, kteří suplovali redaktora průvodním slovem, a tím se jejich role proměňovala.¹¹⁷ S názorem Hrašeho polemizuje v té době Stanislav Vokál, který se v Rozhlasové práci z července 1963 v článku nazvaném *Hlasatel je také spíkr!* zamýšlí nad existencí pojmů hlasatel a spíkr. Domnívá se, že hlasatel je také autor, zástupce redaktora, který se fundovaným postojem

---

¹¹⁵ *Úvahy a studie. Režie a rozhlasová publicistika.* In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (*Úvahy a studie. Režie a rozhlasová publicistika*, 1966, s. 54), (karton č. 2, složka 16, neutříděno).

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Toto můžeme vysledovat v současném vysílání stanice Vltava.

vyjadřuje textově i průvodním slovem. Hlasatel má nárok být rozhlasovým spíkreem jako herec. Spíkr je samostatnou kategorií a Vokál píše, že: „...obsahem práce spíkra je schopnost věrného zvukového ztvárnění všech publicistických rozhlasových textů s náležitým zaujetím a zasvěceností rozhlasového publicisty.“¹¹⁸ Ve svém článku popisuje rozhlasovou publicistiku až po žánry ekonomické propagandy, popularizačně naukových materiálů, fejetonů, novinářských reportáží a črtů aj. V žádném z popsaných žánrů se nejedná o umělecký přednes. Jde o projev, suplovaný hlasatelem, pokud si svůj komentář a jiné formy publicistické práce nepřednese sám autor. Spíkr neboli hlasatel není tedy herec, který podle Hrašeho dovede hrát a lépe interpretovat či vytvořit atmosféru nebo postavu rozhlasového autora – publicisty. S tímto názorem se Vokál v té době neztotožňuje. Hraše ve své studii upozorňuje na úzký okruh externích spolupracovníků podílejících se na zvukovém ztvárnění publicistických textů. Jeho argument, že hlasatel není schopen osobního a zaujatého postoje, stojí mimo zájem Vokála, který apeluje na solidní spolupráci režiséra politického vysílání a hlasatele. Výraz zvukového ztvárnění rozhlasové publicistiky 60. let by neměl v žádném případě podporovat tendence rolí spíkrů, kteří chtějí tzv. prosazovat své hlasové a přednesové schopnosti na úkor textu, ale interpretaci bez falešného patosu a osobního zaujetí. Takto dogmaticky to vnímal Vokál.

Na úvahy a studie zveřejněné ve sborníku *Rozhlas 63 – Režisér a rozhlasová publicistika* reaguje v souvislosti s Vokálovým článkem i Vladimír Halada – režisér zahraničního vysílání, který naopak se stanoviskem Jiřího Hrašeho souhlasí, neboť sám byl vystaven režijním stereotypům. Ve svém článku v *Rozhlasové práci* č. 9 z roku 1963 hodnotí některé Vokálovy omyly. Každý z programových typů klade určité požadavky na interpreta (tedy spíkra, hlasatele...). „Pokud jde o rozvíjení existujícího talentu, plně oprávněný je požadavek soudruha Vokála, aby byli hlasatelé režisérem cílevědomě vedeni, a aby dostávali v hojné míře takové úkoly, které by přispívaly k rozvoji jejich talentu, nebo na kterých by si mohli své schopnosti, alespoň ověřovat. Skutečně bude třeba, abychom se ve vhodnou chvíli začali zamýšlet nad pedagogickým posláním režiséra.“¹¹⁹ Souhlasí s Hrašeho tvrzením, že „není zpravidla dobrým spíkreem hlasatel – zprávař a naopak.“¹²⁰ Halada se domnívá, že zprávy jako zpravodajský celek nutně vyžadují své interpretační klišé a hlasatel – zprávař si při specializaci pro tento typ žánru snadno vytváří klišé v tom špatném slova smyslu. Zvyká si s ohledem na konvenční stylistiku zpravodajských textů na stereotypní tempo, výrazové

---

¹¹⁸ VOKÁL, Stanislav. *Hlasatel je také spíkr*, Rozhlasová práce, 1963, č. 7, s. 103.

¹¹⁹ HALADA, Vladimír. *Hlasatel. Spíkr. Herec*, Rozhlasová práce, 1963, č. 9, s. 134.

¹²⁰ *Režie a rozhlasová publicistika*. In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hrašeho, Jiří. (*Režie a rozhlasová publicistika*, s. 54, 1966), (karton č. 2, složka 16, neutříděno).

modulace a dikci. Co se týče jiných textů, někdy je požadavek na projev interpreta (spíkr – hlasatel – zprávař) korigován režisérem. Podle Halady jsou rozhlasová publicistika a politické vysílání vystaveny aktuálním požadavkům, které se musejí akceptovat a rozvíjet. Na těchto třech názorech můžeme vysledovat hloubku problémů, týkajících se pozice zpravodajského celku.

4. Zvedni konec!

Další úvahou Jiřího Hraše je role režiséra. Reportáž může být znehodnocena nečistým jazykem, chybami ve větné skladbě, nepřesnými formulacemi, nejednotným žánrem, nevyváženou skladbou či špatným hlasem. „*Jak často se mi v pořadu objevovala poznámka, „režie – předěl“ všude, kde autorovi vyschlo pero nebo myšlenka, a nevěděl, jak navázat další text. Jak často jsem dostal k textu přídomek: „...a zvedni konec!“¹²¹*, dodává Hraše ve své úvaze.

5. Nový vztah k režii

Na jaře roku 1966 ředitel Čs. rozhlasu Karel Hrabal předvídal renesanci typů pořadů, forem a žánrů. V programových typech se podle Hraše prognóza vyplnila, zejména co se týče režijní práce. Nastal nový vztah k režii a režisérovi publicistických žánrů, i když systém návyků i zavedená organizace stále ještě zůstaly. Hraše se domníval, že k nové renesanci této vazby měli přispět i pracovníci krajských stanic. V užším kolektivu se docílilo většího sepětí redaktora – režiséra – technika.

Na závěr nás nemůže překvapit metaforicky vyjádřené cítění, kterým Hraše ukončuje své poznatky v úvahách a studiích o rozhlasové publicistice: „*...dosažené výsledky upevnit v programové práci všemi prostředky a dál kupředu!*“¹²² Jen chybí dovětek: „levá.“ V březnu 1964 vydalo Studijní oddělení Čs. rozhlasu Hrašeho studii *O režii publicistických rozhlasových pořadů*, ve které je kapitola o tvůrčích seminářích. Je zajímavé, že zájem o teoretickou výměnu názorů redakcí s režiséry byl enormní. Na seminářích se hovořilo o novém stylu práce, profesi, psychologii, estetice a žurnalistice. Hraše ze své vlastní zkušenosti popsal, na čem závisí úspěch režisérovy práce. Byl to podle mého soudu čistě jeho subjektivní názor.

---

¹²¹ Tamtéž, s. 56.

¹²² Tamtéž, s. 57.

„1. úspěch režisérovy práce závisí podle jeho názoru na jasném výkladu a argumentaci, který by měl souznít se všemi realizátory pořadu

2. na organizačním talentu

3. na pohotovém rozhodování (při přípravě, natáčení, vysílání, změnách v agitačním pojetí)

4. a na schopnosti vytvářet přátelské prostředí“

Podle něho tímto role režiséra na realizaci publicistických pořadů nekončí. Je organizátorem i koncepčním tvůrcem, který volí prostředky umocňující zvukový vjem pořadu. Důležitou kapitolou ve studii z roku 1964 jsou *Mimoslovní prostředky zvukové realizace*. Režisér by měl podle Hrašeho vědět, co konkrétně v materiálu podporuje či potlačuje zvukovou příležitost (voda, gong, ruch města, předěly, hudba), a tím vyvolat emocionální působení a fantazii u posluchače. Měl by vytvořit stylizaci nebo naopak zachovat autenticitu zvuku. Režisér by měl pamatovat, slovy Hrašeho, „na vjem posluchače a podle toho dotvářet kompozici pořadu.“ Redaktor by měl režiséra zainteresovat do svého záměru, problematiky pořadu a vysvětlovat, proč určité pasáže natočil, proč nechal pauzy, zvuky z terénu apod. Hraše si všiml především samotného sdělení, které může být třemi způsoby předneseno:

a) informativní sdělení (zprávy)

b) výkladové (komentář, postava v pásmu)

c) umělecké (básně, povídky, četba...)

Podle něho záleží pak na osobním vztahu interpreta. V publicistických interpretacích je to vztah k syžetu, k myšlenkám textu, osobní prožitek či zainteresování apod.¹²³ Jak pracovat s hlasem, kolik hlasů použít v reportáži – to bylo téma, které ho zajímalo. Lidský hlas jako „partner“ pro režisérovu práci byl pro Hrašeho klíčový a provázel ho nejen v rozhlase, ale i na recitačních soutěžích pro amatéry a profesionály.

Je nutno zmínit, že kromě režie zpravodajsko-publicistických pořadů HRPV se věnoval i jiným tématům a žánrům. Společně s Mílou Semrádovou (pozn.: podle slov Ješutové byl „dvorním režisérem této redaktorky,“ se kterou ho pojilo osobní přátelství)

---

¹²³ Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna, Hraše, Jirí. *O režii publicistických rozhlasových pořadů*. 1964. č. 8626/2012 R.

a dalšími autory se jako režisér podílel v letech 1967–68 na patnáctidílném cyklu dokumentů a vzpomínek na slavné období levicového umění za první republiky, nazvaném *Avantgarda bez legend a mýtů*. Tímto cyklem společně přiblížili posluchačům, jak experimentovali a hledali nové pohledy na umění čeští avantgardisté ve svých dílech.

Seznam jednotlivých děl:

1. Ať žije život! Konec tisícletí – poválečná léta. Manifesty, činy.

Dada. Futurismus. Životní pocity generace.

Autor pásma: doc. Antonín Jelínek.

2. Avantgarda bez legend – tribuna o filosofii a estetice avantgardy.

Přesah uměleckého významu v politický. Kritéria v minulosti a oč jde dnes. Aktivita avantgardy. Hovoří: kandidát věd Jiří Brabec, doc. Květoslav Chvatík, laureát st. ceny Robert Kalivoda, Vratislav Effenberger.

3. Kouzelníci. Poetismus jako zázračný pramen generace

Verše a názory reprezentantů poetismu.

Autor: doc. Antonín Jelínek.

4. Devětsil. Hovoří pamětníci a korespondence: Seifert, Halas,

Biebl, Nezval, Hoffmeister, Holzknecht, Werich, Svrček a Markalous.

Autorka: Míla Semrádová.

5. Avantgardní divadlo I. Vzpomínky a názory: Voskovec, Werich,

Nedbal, Šmeral, Burešová, Stránská, Holzbachová, Švabíková, Záhorský.

Připravily: Míla Semrádová a Eva Kacetlová.

6. Avantgardní divadlo II. Průřez léty dvacátými a třicátými.

Ukázky komentují: dr. Milan Obst, dr. Adolf Scherl, doc. Antonín Dvořák a doc. Erik Kolár.

Připravily: Míla Semrádová a Eva Kacetlová.

7. Tvorba životního slohu. Architekti avantgardy jako projektanti životního slohu epochy. Polemický dialog tří generací architektů.

Autorka: Míla Semrádová.

8. Živé svědectví hudby – 20. léta. Domácí a světové zdroje hudební avantgardy. Esej.

Autor: dr. Jaromír Paclt.

9. Živé svědectví hudby – 30. léta.

Ukázky komentují: prof. Alois Hába, prof. Václav Holzknecht a dr. Jaromír Paclt.

10. Levá fronta. Výpovědi a dokumenty.

Hovoří: prof. Lubomír Linhart, národní umělec Jiří Kroha a Géza Včelička.

Připravily: Míla Semrádová a Eva Kacetlová.

11. Výtvarníci avantgardy. Myšlenky současného století – konfrontace českých malířů Jana Zrzavého, Josefa Šímy a Adolfa Hoffmeistera. Dále hovoří dr. Ot. Štorch-Marien a prof. Miroslav Míčko.

Autorka pořadu: Míla Semrádová.

12. Surrealismus. Pásmo.

Autor: Vratislav Effenberger.

13. Karel Teige. Monografie.

Autoři: Robert Kalivoda a Vratislav Effenberger.

14. Vladislav Vančura. Monografie.

Autor: doc. Květoslav Chvatík.

15. Čest země znamená vydat plod, čest ducha vytvořit dílo. Závěrečná tribuna pamětníků a současných teoretiků avantgardy.

Díl o Karlu Teigem nesměl být vysílán vzhledem k politické situaci roku 1968.¹²⁴

Hrašeho vztah k poezii, slovu a rytmu se promítl i do režisérské práce tohoto cyklu. Nezvalovým textem *Mobilizace* v rozhlasové hře upozorňoval na experimentální prvky kompozice textu v kontrastu k rozhlasovým možnostem doby: „*Nezvalova práce se ovšem ocitla v ostrém protikladu k panujícímu rozhlasovému názoru i k stupni technických možností.*“¹²⁵ Karel Teige v *Manifestu poetismu* z roku 1928 pojmenoval vztah avantgardy k jednotlivým výrazovým prostředkům, médiím a uměleckým formám. Hraše dodává: „*...a když mluvil o rehabilitaci zvuku, věnoval se možnostem rádia. Jako příklad původní rozhlasové básnické tvorby jmenoval Mobilizaci, která ovšem ve své době nebyla realizována.*“¹²⁶

Hraše společně s Mílou Semrádovou se věnoval také repertoáru E. F. Buriana. Vybrali si *Zpěvy sladké Francie a Znělky Karla Hynka Máchy*. Společně natočili série *Burianovy voicebandy I. a II.*, které Burian zařazoval do svých koncertů od roku 1927. Podle Hrašeho to jsou výjimečně zajímavé pohledy z hlediska zvukové realizace. Burianův voiceband propojoval slova s melodií, hledal nové formy recitace a využíval i různé hudební nástroje. V odborném materiálu Ústředního domu lidové umělecké tvořivosti (ÚDLUT) v edici *Umělecký přednes* (sv. 25) vyšly v roce 1971 texty *Voicebandu*, které sestavila Míla Semrádová. Hraše k tomuto výtisku napsal úvodní slovo. Podle něho se jednalo o velmi osobitou formu kolektivního recitačního projevu, ve kterém se citlivě střídá slovo mluvené a zpívané v podobě křiků, extází, modliteb či hukotu. Obdivoval dikci, rytmické cítění, brumenda, sykoty, šepoty i výslovnost interpretů. Vyzdvihoval Burianovu schopnost oprostit se od masovosti, patosu a akademické šablony. K problematice voicebandů se Hraše vrátil v 90. letech.¹²⁷

Jiří Hraše se v 60. letech sice více uplatňoval jako režisér publicistických pořadů, ale později, v 90. letech, měl příležitost rozvinout své teze a představy v dokumentárních

---

¹²⁴ Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna, rozhlasový cyklus *Avantgarda bez legend a mýtů*, 15. dílů, č. 77530/2017 R.

¹²⁵ HRAŠE, Jiří. *Rozhlasová hra beze slov*, In: Svět rozhlasu, Praha: Český rozhlas, 1999, s. 26.

¹²⁶ JURMAN, Michal. *Na první pohled to možná vypadá, že nejjednodušší je dělat experiment*. Souvislosti 2009, roč. XX, č. 1, s. 143; JURMAN, Michal. *Zvukové umělecké experimenty v českém rozhlasovém vysílání: [z oboru rozhlas, televize, film, scenáristika]*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2008. ISBN 9788086928364. s. 65.

¹²⁷ SEMRÁDOVÁ, M. *Voice-band E. F. Buriana*, Umělecký přednes, UDLUT Praha, 1971, s. 1–2.

pásmech. Podle slov Ješutové jeho přínos spočíval „v obrovském vědomostním převisu a dokonalém přehledu o kulturním dění ve 30. letech.“¹²⁸

2. 2. 2 Rok 1968–1970 v Československém rozhlasu a Jiří Hraše

Politické krizi roku 1968 předcházela jednání ÚV KSČ v prosinci 1967, na která politici navázali plenárním zasedáním 3. ledna 1968. Tímto se nastartovaly změny v komunistické straně. Do funkcí nastoupili noví politici: dne 5. ledna 1968 byl zvolen prvním tajemníkem strany Alexander Dubček a byly rozděleny funkce tajemníka a prezidenta. Antonín Novotný odstoupil dne 22. března a 30. března zvolilo Národní shromáždění generála Ludvíka Svobodu. Čs. rozhlas byl v letech 1968 a 69 prostředím, kde někteří zaměstnanci i skupiny společně podporovali nový proud směřující k větší liberálnosti a demokracii společnosti. Aktuální politický kurz v KSČ začátkem roku 1968 pochopitelně rezonoval v médiích. K hlavním tématům reformního hnutí patřila především svoboda projevu v médiích. Akční program ÚV KSČ z 5. dubna 1968 vytyčoval základní principy fungování médií, definoval tiskový zákon vylučující předběžnou cenzuru. „*Ministerstvo kultury a informací předložilo 21. května 1968 vládě ČSSR návrh opatření na úseku rozhlasu, televize a ČTK. Sdělovací prostředky měly v domácím zpravodajství intenzivněji podporovat vládní usnesení a Akční program ÚV KSČ, v zahraničním zpravodajství dbát na to, aby nenarušovaly zájmy československé zahraniční politiky. Všem členům vlády se ukládalo, aby všestranně vycházeli vstříc Československému rozhlasu, Československé televizi a ČTK, poskytovali jim potřebné informace a zároveň využívali pro svoji práci jejich služeb.*“¹²⁹ Média přestávala být nástrojem ideologického působení a Čs. rozhlas podporoval ve vysílání politiku nového vedení s Alexandrem Dubčekem. Ústředním ředitelem rozhlasu byl od roku 1967 do poloviny roku 1968 JUDr. Miloš Marko.¹³⁰ Vstupoval do funkce, kdy krize uvnitř strany vrcholila, a v rozhlasu docházelo k postupnému ideovému rozkladu. V duchu lednového pléna ÚV KSČ situaci v rozhlasu usměrňoval. V květnu 1968 ovšem vystoupil s marxistickou kritikou sdělovacích prostředků, a tím ztratil důvěru demokraticky

¹²⁸ Osobní e-mailová korespondence s Evou Ješutovou, dne 15. 11. 2019, čas:15:14.

¹²⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024730288. s. 307–8.

¹³⁰ JUDr. Miloš Marko (4. 3. 1922 – 22. 1. 2008) – absolvent právnické fakulty univerzity v Bratislavě, vědecký pracovník Ústavu marxismu-leninismu při ÚV KSS a člen korespondent Slovenské akademie věd. V letech 1953–58 byl šéfredaktorem bratislavské Pravdy. V letech 1964–1967 byl ředitelem Československého rozhlasu na Slovensku a v období do ledna do července 1968 ústředním ředitelem Československého rozhlasu v Praze. Z této funkce byl odvolán. Marko patřil k zastáncům invaze vojsk pěti států Varšavské smlouvy do ČSSR. Chtěl dostat 21. srpna rozhlas pod kontrolu promoskevských sil. Od roku 1973 do 1984 ředitelem Československé televize na Slovensku. ČESKÁ TELEVIZE, Lidé. *JUDr. Miloš Marko*. [online] [cit. 2020-01-11]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/lide/milos-marko/>

smýšlejících rozhlasových pracovníků, kteří po dohodě s ministrem kultury a informací Miroslavem Galuškou dosáhli jeho odvolání z funkce ředitele. V červnu ho vystřídal Zdeněk Hejzlar¹³¹. Pravicové tendence podle dobového dokumentu *Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v Čs. rozhlasu v krizovém období 1968–69*¹³² byly už dávno, podle komunistů, promyšlené. Spis, vydaný normalizačním vedením Čs. rozhlasu v 70. letech, obsahoval 63 stran a vznikl kompilací příspěvků šéfů jednotlivých útvarů a konečnou podobu mu vtiskl Karel Hrabal.¹³³ V materiálu jsou popsány jednotlivé fáze a kroky, které vedly redakce k tzv. krizovému vývoji v rozhlasu. Tento dokument, opatřený jmenným seznamem pracovníků rozhlasu, se pro některé z nich stal při politických prověrkách, osudným.¹³⁴

Nová ideová vlna od roku 1963 zasáhla všechny klíčové úseky rozhlasu, ale neměla výraznou podporu, byla pouze tehdejšími orgány ÚV KSČ tolerována. „*Po usnesení lednového pléna ÚV KSČ 1968 se pravicoví oportunisté přihlásili k podpoře nové politiky, avšak postupně začali pod rouškou polednové politiky uplatňovat takové názory, návrhy a politická řešení, které ve skutečnosti neměly s usnesením lednového pléna ÚV KSČ vůbec nic společného. Od jara 1968 přestali pak vůbec respektovat stranická usnesení, zejména závěry květnového pléna 1968 a začali se ve své programové činnosti orientovat výlučně na představitele pravicově oportunistického proudu uvnitř strany.*“¹³⁵

Do procesu se zapojila rozhlasová závodní organizace KSČ. Na celostranickém rozhlasovém aktivu 24. ledna 1968 vystoupil Josef Smrkovský s myšlenkou, že v Československu půjde o změnu politického systému. Jeho referát zaujal většinu rozhlasových pracovníků. Za měsíc, přesně 27. února, se konala v budově rozhlasu závodní konference KSČ, na kterou byl za ÚV delegován Karel Hoffmann. Nové vlně pracovníků se na základě volby nepodařilo ovládnout průběh konference, která podle dostupných informací *Analýzy 1968–69*, byla napjatá a bouřlivá. Do rozhlasového výboru byli zvoleni J. Branžovský, Věra Horká, Oldřich Hoblík, Jiří Jura, Vladimír Klazar, Josef Pištěk, Vlado

---

¹³¹ Zdeněk Hejzlar (18. 7. 1921, Dobřany, okr. Rychnov n. Kn. 6. 8. 1993 Stockholm). V roce 1968 rehabilitován a na tzv. Vysočanském sjezdu KSČ byl zvolen členem předsednictva ÚV KSČ. Po srpnové invazi byl z funkce ředitele odvolán. V říjnu 1968 byl poslán dočasně do diplomatické funkce ve Vídni. V dubnu 1969 vyloučen z KSČ. Emigroval do Švédska, kde pracoval (1970–87) jako vědecký pracovník Institutu pro mezinárodní politiku. BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu, 1992*, Zdeněk Hejzlar, s. 81

¹³² *Analýzu činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968–69 v Čs. rozhlasu* vypracoval v roce 1971 Karel Hrabal, ve které doporučil desítky zaměstnanců z programu, techniky a ekonomických útvarů propustit. BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu, 1992*, Karel Hrabal, s. 95.

¹³³ Hrabal Karel (18. 5. 1921 Kostelec nad Černými lesy – 8. 4. 1998), novinář, redaktor, zahraniční zpravodaj, šéfredaktor, náměstek ředitele, ředitel Čs. rozhlasu. V létě 1969 byl jedním z prvních signatářů pronormalizační výzvy *Slovo do vlastních řad*, kdy byly zahájeny čistky mezi novináři. HUBIČKA, Jiří. *Karel Hrabal*, Svět rozhlasu, 2011, č. 25, s. 67.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Archiv ČRo, fond Vedení Čs. rozhlasu, *Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968–69 v Čs. rozhlasu*.

Príkazský, Jiří Procházka a Helena Řezáčová. Ve výboru podle rétoriky tehdejších komunistů převažovali tzv. progresivisté – tedy stoupenci lednové politiky.¹³⁶ Nově zformované skupiny rozhlasových pracovníků postupně měly vliv na celou programovou skladbu. Z *Analýzy 1968–69* vyplývá, že několik skupin bylo rozdělených podle redakcí, které šířily, slovy komunistů, „*revizionistické*“ myšlení a *oportunistické* názory. První skupinu tvořila tehdejší redakce společenských věd ve složení: Jan Skála, Helena Šleisová a Věra Horká, která byla několik let ve spojení s odbornými ústavy a představiteli vědy. Ve druhé skupině, politického vysílání, byli redaktoři Vladimír Hončík, Sláva Volný, Přemysl Pražák, Rudolf Zeman či Libuše Šneková. Třetí skupinu tvořilo vedení politického zpravodajství – Jiří Kmoch, Karel Lánský, Hanuš Orlický, Igor Kratochvíl, která počátkem března 1968 aktuálně zpracovávala výsledky ankety veřejného mínění. Ve čtvrté skupině, mezinárodní redakce, se například angažovali Milan Weiner, Karel Kyncl, Jan Petránek, Luboš Dobrovský, Karel Jezdinský a Věra Šťovíčková. Všichni otevřeně propagovali změnu zahraniční politiky, zejména vůči Izraeli. V páté skupině, redakce pro děti a mládež, figurovali Vladimír Príkazský, Slavomil Vondrášek a Eva Kopecká. Šestou skupinu zastupovali pracovníci literárně dramatické redakce: Miroslav Stuchl, Josef Henke, Jiří Horčíčka, Dita Skálová a Alena Maxová. Sedmá skupina, hudebního vysílání, byla ve spojení s koordinačním výborem uměleckých svazů. Na základě poznatků *Analýzy 1968–69* se už od března politické zpravodajství podle KSČ podílelo na organizování různých podpisových akcí na podporu svobody tisku slova a projevu. V rozhlasu byly založeny výbory na ochranu svobody slova.¹³⁷ Rozhlas po lednovém plénu 1968 sdílel nové společenské trendy a plnil v jednotlivých fázích vývoje funkci masového média jinak, a to se některým marxistickým komunistům nelíbilo. Dne 2. dubna 1968 na CZV KSČ vystoupil Josef Branžovský s požadavkem, aby ÚV KSČ byla zaslána rezoluce podporující svolání mimořádného sjezdu strany. Koncem dubna, po nástupu J. Henkeho do funkce předsedy CZV KSČ, předložil nový předseda návrh na stanoviska CZV k současné situaci v rozhlasu:

„...systém politického vedení a řízení Čs. rozhlasu včetně zásadních personálních a organizačních otázek

- *vytvoření prostoru a podmínek pro plný rozvoj tvůrčí rozhlasové práce, včetně posouzení profesionality všech pracovníků*

---

¹³⁶ JEŠUTOVÁ, Eva, *Československý rozhlas a srpen 1968*, Svět rozhlasu, 2013, roč. 29, s. 28.

¹³⁷ Archiv ČRo, fond Vedení Čs. rozhlasu, *Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968 až 1969 v Čs. rozhlasu*.

- *ekonomické, provozní a organizační záležitosti*¹³⁸

Cílem bylo odvolat z funkce ústředního ředitele Marka. Boj proti konzervativním soudruhům vygradoval během května a začátkem června bylo stanovisko předáno ministerstvu kultury. V květnu 1968 vláda ČSSR rozhodla o tom, že ústřední ředitel Čs. rozhlasu bude odpovědný vládě a zrušila tak opatření Národního shromáždění (leden 1967) o podřízenosti ČsRo, ČsT a ČTK ministerstvu kultury a informací.¹³⁹ Vláda zrušila 13. června Ústřední publikační správu, orgán, který vykonával cenzuru a Národní shromáždění přijalo dne 26. června 1968 *zákon č. 84/1968 Sb., který novelizoval zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných sdělovacích informačních prostředcích. Zákon rušil cenzuru tím, že stručně stanovil: „Cenzura je nepřipustná.“*¹⁴⁰

Vyhrocená situace v Čs. rozhlasu v Praze nastala ve večerních hodinách dne 20. srpna. Ministr spojů Karel Hoffmann si pozval programového ředitele dr. Rostislava Běhala a ředitele zahraničního vysílání dr. Karla Hrabala, aby je informoval o současné situaci a předal jim instrukce. Běhal je odmítl splnit.¹⁴¹ „*Před půlnocí 20. srpna povolal hlavní redaktor HRZ Jiří Kmoch do rozhlasu vedoucího ústředního technického provozu Josefa Havlíčka, aby zajistil prodloužení vysílání. Od 1.50 hod. byla opakovaně vysílána výzva, anoncující mimořádně důležitou zprávu. Později hlasatel Vladimír Fišer přečetl Prohlášení předsednictva ÚV KSČ o vstupu vojsk SSSR, NDR, PLR, MLR a BLR na území ČSSR. Ve dvě hodiny byly na příkaz ministra spojů K. Hoffmanna vypnuty vysílače kromě rozhlasu po drátě a byly zapojeny až ve 4:30 hod. Do vysílání byl zařazen telefonický rozhovor s J. Smrkovským, který vyzval pracovníky spojů k ignorování rozkazu K. Hoffmanna. Od 4.30 do 8.00 hodin probíhalo improvizované vysílání nejprve z vysílacího pracoviště a poté z operativního pracoviště R 4.*“¹⁴² Během dne 22. srpna postupně vznikla tzv. štafeta, kdy se všechna studia napojovala v patnáctiminutovém sledu do vysílání na vysílače. Část obsluhy vysílacího pracoviště se přemístila do objektu rozhlasu v Karlíně, kde vysílala až do neděle 25. srpna. Od tohoto dne až do obnovení provozu v hlavní budově na Vinohradské působil technický dispečink vysílání v Opletalově ulici. Občané

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 307.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 310.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlasu*. Materiály, studie, dokumenty č. 11/1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998. s. 16.

tak byli informováni o důležitých událostech, jednáních *Vysočanského sjezdu*. „V srpnu 1968 nastala v historii sdělovacích prostředků zcela mimořádná a ojedinělá situace, kdy se na území jednoho státu střetávaly čtyři propagandistické tendence: legální vysílání Čs. rozhlasu, kontravysílání pěti zemí Varšavské smlouvy, vysílání Tirany a Pekingu a vysílání západních stanic v českém jazyce. V srpnových dnech roku 1968 se Čs. rozhlas, podruhé ve své historii (poprvé v květnu 1945) v mezní situaci stal sdělovacím prostředkem doslova ve službách národa a státu.“¹⁴³

Po invazi nebylo obnoveno vysílání samostatného okruhu Československo II, které se soustředilo na umělecky náročné diskusní a vzdělávací pořady. Z celkového rozsahu 70 hodin denně bylo vysílání zredukováno na 56 hodin.¹⁴⁴ Celé období od srpna 1968 do dubna 1969 charakterizuje několik klíčových rysů. Základním východiskem pro činnost Čs. rozhlasu i jiných hromadných sdělovacích prostředků byla rezoluce přijatá na listopadovém plenárním zasedání ÚV KSČ ve dnech 14–17. listopadu 1968 a na ni navazující závěry prosincového a lednového pléna 1969. Poté byl svolán rozhlasový aktiv, na základě jeho závěrů vedení rozhlasu ke dni 31. ledna 1969 vypracovalo dokument *Základní koncepce programové činnosti Čs. rozhlasu*, která v 19 bodech stanovila programové cíle pro jednotlivé oblasti vysílání rozhlasu a určila priority. V této souvislosti byla připravena i *Základní politická koncepce Čs. rozhlasu*.¹⁴⁵ Vedení rozhlasu mimo jiné odsouhlasilo ideovou radu jako poradní orgán ústředního ředitele. Jejimi členy za ÚV KSČ byli doc. Vladimír Ruml a Bohumír Lomský – armádní generál, za Byro doc. dr. Vladimír Gerloch (vedoucí ideologického oddělení), František Hrabal (za Federální úřad pro tisk a informace – dále FÚTI), Ing. Václav Hendrych (náměstek ministra školství), JUDr. Václav Hrabal (ministr spravedlnosti).¹⁴⁶

---

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ KOTALOVÁ, Zdeňka. *Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v 60. letech* (rigorózní práce). In: Příloha *Svět rozhlasu*, 2013, č. 29, s. 99.

¹⁴⁵ JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlase. Materiály, studie, dokumenty*, č. 11/1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998, s. 24.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 30.

Hraše a jeho pozice v rozhlase

Roky 1968–70 zasáhnou do osobního i profesního života Jiřího Hraše. Už osm let je v rozhlase, kde se věnuje režijní práci a vedle ní i činnosti metodicko-pedagogické v oblastech přednesu, rétoriky a režie. V sezoně 1967–68 začal uvažovat o tom, že se bude více věnovat metodice a pedagogice. Toto rozhodnutí bylo především podmíněno politickou situací a intenzivním vývojem v rozhlase. Hraše byl téměř čtvrt století v komunistické straně a plénum ÚV KSČ z prosince 1967 a z ledna 1968 uvítal. Podle jeho slov strana zvolila cestu k demokratické výměně názorů členů i nečlenů. Extrémním skupinovým náladám ovšem nepřikládal zvláštní význam a domníval se, že aparát strany tyto nálady vyřeší. Stále ještě působil v sekci rozhlasové publicistiky se zaměřením na montáže a dokumentaristická pásma. Na jaře roku 1968 převzal funkci uměleckého vedoucího hlasatelského sboru. Těsně před Srpnem 68 si připravil koncepci a podrobnou perspektivu své odborné práce a po nucené dovolené chtěl zahájit práci s hlasateli. Z jeho pozůstalosti vyplývá, že sbíral články o rétorice jako inspiraci už v letech 1966–67. Shromáždřoval *Učební a metodické sešity hlasatele* (doc. dr. Klementina Rektorisová – *K pravidlům výslovnosti spisovné češtiny*) a *Hlasovou výchovu a cvičení* od Vladimíra Halady.¹⁴⁷

Srpen 1968 byl podle písemných záznamů z jeho pozůstalosti *otřesným až šokujícím zážitkem*.¹⁴⁸ Pro člověka, který vyrostl v komunisticky orientované rodině a už jako šestiletý chlapec miloval Rudou armádu, byl vstup vojsk na území Československa neuvěřitelný. Hraše si promítal důsledky v rámci mezinárodního dělnického hnutí, vztah socialistické republiky ke světu, domýšlel negativní dopad na život lidí v Československu. Nemohl pochopit krok skupiny členů ÚV KSČ. „*V srpnu jsme se všichni sešli v ten první okupační den v rozhlasové budově redakce, neměli jsme tu co na práci, krom toho, že jsme brali telefony, které zvonily ve všech redakcích, a ozývali se lidé s projevy sympatií a dotazy, ale to prakticky nebylo k ničemu. Těch několik lidí, kteří obsluhovali vysílání, ti to zvládli bez naší pomoci. Druhý den jsme byli posláni domů a počkali na vyzvání, co se bude dít dál. Já jsem seděl doma další dny a alespoň jsem točil na magnetofon záznamy rozhlasového vysílání, jak našeho, tak toho, jak to mám nazvat, bratského, který se obracel k našim ženám a matkám s dojemnými výzvami a vysílal z Drážďan. Bylo to vysílání pod jménem Vltava. První, co se přihodilo, bylo obnovení cenzury. Já jsem, a nebyl jsem sám, měl přesto dojem, že se snad dá ještě něco*

¹⁴⁷ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 6, neutříděno).

¹⁴⁸ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 2, neutříděno).

udržet.“¹⁴⁹ Ještě po sametové revoluci je cítit jeho zklamání, které vyjádřil v nezveřejněném rozhovoru se Slávou Volným ml.: „*Byla to doba samozřejmě velkého zklamání, to se nedá jinak nazvat. Až do srpna, při všech těch peripetiích, jsme lidé jako já vychovaní doufali, že máme v Sovětském svazu oporu, že pro nás něco udělá. Bylo to tvrdý, byl to konec všech nadějí! Zpočátku jsme se pokoušeli zachránit to, co se zachránit dalo. Ne, že by se nám to moc dařilo. Možná jsme některé věci o chvílku zdrželi, ale to bylo maximum, co se nám podařilo.*“¹⁵⁰ Hraše byl jedním z nositelů ultralevicové politiky v 50. letech a své přesvědčení postupně přehodnocoval. V jeho osobní pozůstalosti se bohužel nedochovaly žádné záznamy ze srpnových dnů, ale z *Analýzy činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968–69 v Čs. rozhlase* vyplývá, že se do žádných rozhlasových skupin nezapojoval.

Na den 6. září 1968 byla svolána mimořádná porada vedení Čs. rozhlasu, která měla na programu obnovení provozu v hlavní budově a řešení provozních záležitostí. Důležitým bodem byla bezpečnost budovy a s ní související předpisy. Vládní zmocněnec pro rozhlas O. Závodský informoval o postupech jednání s vládou ústředního ředitele Zdeňka Hejzlara. „*V systému vysílání došlo k nejzávažnější změně zavedením zpřísněné kontroly programů a některých centralizačních opatření. Závěry, přijaté mimořádným vedením dne 6. září 1968, byly realizovány Směrnicí pro zajištění bezpečnosti provozu z 10. září 1968 včetně doplňku č. 1 z 23. září 1968!*“¹⁵¹ Po třech týdnech se 9. září 1968 do budovy rozhlasu vrací s ostatními pracovníky i Jiří Hraše. V 11 hodin se zaměstnanci Čs. rozhlasu včetně krajských studií shromáždili ve studiu 1 (v současnosti nahrávací studio Symfonického orchestru Českého rozhlasu (SOČRu) na schůzi, kde byli přítomni vládní zmocněnec a ústřední ředitel rozhlasu. Dostavili se i doc. Zdeněk Mlynář – člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ, Miroslav Galuška – ministr kultury a vedoucí oddělení ÚV KSČ Dušan Havlíček. Ze schůze pracovníci rozhlasu odeslali dopis prezidentovi republiky Ludvíku Svobodovi, I. tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi, předsedovi vlády Ing. O. Černíkovi a předsedovi Národního shromáždění J. Smrkovskému. Z obsahu vyplývalo, že „*učiní vše pro podporu jejich politiky.*“¹⁵² Programový náměstek Běhal byl pověřen přípravou změn v programovém schématu. Současně byla provedena řada personálních opatření, která měla přispět k zajištění politického vysílání za nových podmínek.

---

¹⁴⁹ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 15:25–17:17.

¹⁵⁰ Nezveřejněný rozhovor Slávy Volného ml. s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (osobní archiv Evy Ješutové).

¹⁵¹ JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlase*. Materiály, studie, dokumenty č. 11/ 1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998, s. 21.

¹⁵² Tamtéž, s. 22.

Hraše nastupuje zpět do funkce uměleckého vedoucího hlasatelského sboru, ale čekala ho úplně jiná práce. Pro hlasatele shromažďoval metodické sešity o rétorice, ale na vzdělávání nebyl čas.¹⁵³ V rozhlasu byl zaveden zvláštní režim pro vysílací pracoviště a hlasatelny. Pokyny pro programové inspektory a hlasatele byly doplněny o tři body, rozšiřující jejich povinnosti. Programoví inspektori řídili běžný provoz vysílání podle pokynů ústředního programového provozu, vysílacího plánu a doplňujících pokynů vedoucího oddělení hlasatelů.¹⁵⁴ Situace v rozhlasu byla pro hlasatelský sbor velmi kritická. Povinností hlasatelů bylo přečíst všechny texty včas a upozornit na případné nedostatky. Hlasatelé a inspektori společně tak zodpovídali za to, že se do inspekce a hlasatelny nedostane nikdo, kdo nemá patřičné oprávnění ke vstupu. V době předávání služeb museli být přítomni hlasatelé. Hraše se zaměřil především na to, aby podpořil psychické rozpoložení hlasatelů. Mimořádná opatření, nařízení a zvláštní režim všechny hlasatele stresoval a nesmělo to být na výkonu znát. *„Byl to v podstatě zápas s Pavlem Nyklesem. To byl přímo vzorový dogmatik, který cíleně postupoval po kariérním žebříčku do nejvyšších pater vedení. Do rozhlasu nastoupil v roce 1951 jako hudební referent redakce sovětské a zahraniční hudby, kde působil do roku 1952. Postupně se vypracoval až na vedoucího programového ústředí – 1964–69, v letech 1969–71 zastával funkci šéfredaktora programového ústředí, od roku 1971 se stal členem vedení rozhlasu a později náměstkem ČsRo. Jednou přišel a řekl: „Vyšetři, jak to bylo s těmi nočními zprávami. Hana Mašková tam úmyslně sabotovala zpravodajství.“ Takže jsem si to poslechl a následně jsem předvedl takové expozé, jak je hlasatel v deset nebo jedenáct hodin večer unavený. Nykles sice prskal (smích), ale nemohl nic dělat. Takže se to rozpustilo do ztracena,“¹⁵⁵* vzpomíná po sametové revoluci na ideový zápas Jiří Hraše. Podle jeho slov se mu podařilo v kritickém období udržet sbor v původním složení do podzimu 1969. *„Texty mluveného slova, které musely být dodávány v úplnosti s podpisem šéfredaktora nebo pověřeného zástupce, podléhaly zvláště důrazné kontrole. Pokud text tyto požadavky nesplňoval, byl pořad po dohodě s vedoucím okruhu redakce vyřazen z vysílání a nahrazen vhodným náhradním programem z hudební rezervy. Při zásadní poslechem zjištěné odchylce vysílání mluveného slova od dodaného textu byl inspektor povinen použít censurní relé, které zabránilo odvysílání „závadného“ programu. Inspektor a hlasatel byli povinni před vysíláním zkontrolovat totožnost obou textů.“¹⁵⁶* Mimořádná situace a pozměněná koncepce vysílání včetně reorganizace pracoviště Hrašemu neumožnila pracovat

---

¹⁵³ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 6, neutříděno).

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 24.

¹⁵⁵ Nezveřejněný rozhovor Slávy Volného ml. s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (osobní archiv Evy Ješutové).

¹⁵⁶ JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlasu*. Materiály, studie, dokumenty č. 11/1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998, s. 24.

podle své přípravy a plánu. Všechny tyto okolnosti ho donutily k tomu, aby se na jaře 1969 přihlásil do konkurzu pedagoga Lidové školy umění (dále LŠU) – Lidové konzervatoře, jejímž ředitelem byl Vadim Petrov. Od školní sezóny 1969 nastupuje jako pedagog na Prahu 1, kde vyučuje předmět interpretace literárních a dramatických textů a zároveň vede oddělení malých dramatických žánrů.¹⁵⁷ Ještě celý rok až do pracovních politických prověrek byl v Čs. rozhlase.

Politické prověrky v rozhlase

Na základě vládou přijatého usnesení č. 2012 z roku 1970 byly v Čs. rozhlase provedeny pracovní politické prověrky všech zaměstnanců, bezpartijních členů a členů KSČ a jiných stran. Této očistě předcházela, jak už bylo zmíněno, hloubková *Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968–69 v Čs. rozhlase*. Z ní vycházela řada opatření i včetně kádrových. Z příkazu ústředního ředitele začaly od 1. října 1970 fungovat *prověřkové komise*. Byla ustavena řídicí komise ve složení Ján Riško (ústřední ředitel – předseda komise), dr. Karel Hrabal (ředitel Čs. rozhlasu), dr. Miloš Marko (ředitel Slovenského rozhlasu), doc. Vladimír Vipler (ředitel Československého zahraničního vysílání (dále ČSZV), Pavel Nykles (předseda CZV KSČ) a Michal Schramm – Žížala (předseda CZV ROH).¹⁵⁸ Jiří Hraše musel vypracovat písemné úkoly k roku 1968 a zaujmout stanovisko, jak vyplývá z jeho soukromé korespondence.¹⁵⁹ Jako podklad pro hodnocení pracovníků byla použita kádrová hodnocení a dodatek (dotazník) k životopisu, který se týkal činnosti v letech 1968–69, účasti na akcích, členství v politických stranách, publikační činnosti, názorů na politiku a styku se sdělovacími prostředky. Speciální část dotazníku sloužila k doplnění o angažovanost v období okupace (výzvy, letáky, rezoluce, provolání, nátlakové akce apod.). Komise hodnotila také zapojení do veřejných činností a do práce rozhlasu. V závěru hodnocení komise přijala jedno ze čtyř opatření:

1. *pracovník zůstane nadále ve funkci na pracovišti a s jakou perspektivou*
2. *bude nutno rozvázat s pracovníkem pracovní poměr podle ustanovení § 53, zákoníku práce nebo ustanovení § 46, písmene e) zákon. práce*
3. *přehradit pracovníka na jiné pracoviště*
4. *pozastavit postup, případně v rámci pracoviště přeložit na méně významnější místo*

---

¹⁵⁷ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 1, sl. VI. B, neutříděno).

¹⁵⁸ JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlase*. Materiály, studie, dokumenty č. 11/ 1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998, s. 50.

¹⁵⁹ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (karton č. 1. sl. VI. B, neutříděno).

Celkem bylo prověřeno 1241 pracovníků z počtu 2399 zaměstnanců.¹⁶⁰

Hrašeho postoj

Jiří Hraše požádal o uvolnění z funkce k 1. lednu 1970 a od svého nadřízeného se dozvěděl, že se žádost zamítá. Po půl roce, po povinných prověrkách, se situace změnila. „*Do zápisu dali, že jsem se rozloučil se stranou – až do srpna jsem stál za ÚV. Předseda prověřkové komise – redaktor Vipler – říkal, že ÚV před srpnem nemohl nikdo brát vážně. Ten cynismus mne překvapil a vytočil, a nezmohl jsem se na odpověď. Mohl jsem si vybrat datum, ke kterému svou činnost ukončím – 23. června. Můj nadřízený Stanislav Vokál se dotazoval, proč toto datum? Na vysvětlení jsem řekl, že to je den mého nástupu do rozhlasu, od kterého uplynulo 10 let. V té chvíli povstal a gratuloval mi.*“¹⁶¹ Tímto se pro Hrašeho uzavírá první rozhlasová kapitola a netuší, že se ještě za jiných politických a společenských událostí do budovy rozhlasu vrátí. Během sezóny 1969–70, kdy ještě do června působil v rozhlase, učil na Lidové konzervatoři v Praze dospělé studenty, pro které plánoval učební texty a upravoval koncepci. Po politických prověrkách školy a vypjaté komunikaci s ředitelkou Hanou Matoušovou ze Školské správy Národního výboru Praha (dále jen NVP) ohledně ukončení pracovního poměru k 25. srpnu 1971, o které se zasadil inspektor Pochman, musel ze školy odejít. Během září se přihlásil do konkurzu na místo učitele literárně dramatického oddělení LŠU na Praze 6.¹⁶²

Hraše po politických prověrkách Lidové konzervatoře v Praze od 1. 10. 1971 pracoval na poloviční úvazek jako režisér *Divadelního klubu Maringotka* v Braníku, jehož uměleckou vedoucí byla Zuzana Kočová.¹⁶³ Kromě této činnosti v 80. letech navázal spolupráci s redaktorem Petrem Horákem, který působil v ústeckém Čs. rozhlase. Pro něho, jak sám říkal, psal a komponoval monodramatická pásma o K. H. Máchovi, o F. X. Šaldovi (ve spolupráci s Antonínem Jelínkem) a třetí o Jakubu Arbesovi.¹⁶⁴ Na popud herce Jana Kotvy připravoval jako dramaturg a režisér pořady pro školy (medailony o Boženě Němcové, Mikoláši Alšovi, *Tajemství zlaté uličky* podle Vítězslava Nezvala či Nezvalovu rozhlasovou hru o *Alchymistech* aj.). V 70. letech byl expedientem bibliofilii v Lyře Pragensis. V době začínající normalizace nesměl vystupovat na Praze 1 a na Žižkově, kde bydlel. V rámci LUT

¹⁶⁰ JEŠUTOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Jaroslava: *Normalizace v Československém rozhlase*. Materiály, studie, dokumenty č. 11/ 1998. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1998, 49–50.

¹⁶¹ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 3. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 18:20–20:13.

¹⁶² Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (karton č. 1. sl. VI. B, neutříděno).

¹⁶³ Zuzana Kočová byly herečka, spisovatelka, cestovatelka, dramaturgyně a manželka E. F. Buriana, která experimentální divadlo založila v roce 1964 (v roce 1973 zaniklo).

¹⁶⁴ Nezveřejněný rozhovor Slávy Volného s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (soukromý archiv Evy Ješutové).

připravoval s metodiky pořady, například pro břevnovskou restauraci *U Kaštanu*, kde vystupovali např. Miriam Hynková a Zdeněk Buchvaldek. Podle jeho slov toto období nebylo špatnou školou, i když trpěl finanční nejistotou. Ve svobodném povolání byl téměř dvacet let.¹⁶⁵

2. 3 J. Hraše a začátky Violy 1963–65

Hraše v roce 1963 působí již tři roky jako vedoucí režisérského střediska HRPV a příležitostně se věnuje dramaturgii a režii poetických pásem. V kulturní oblasti nastalo tání už po II. sjezdu Svazu československých spisovatelů (1956) a konferenci Svazu československých spisovatelů (1959). Nastoupila nová generace umělců, která nechtěla být svázána s ideologií a hledala nové tvůrčí cesty. Hraše do této generace, podle mého úsudku, nepatřil. Byl stále totiž ještě svázán ideologií, kterou projektoval do svých uměleckých děl na poli recitačním a režijním.

Na konci 50. let se začalo formovat hnutí divadel malých forem a objevovaly se experimenty, které měly vliv na proměnu českého dramatu a poezie, a k nim se přidaly nekonvenční přístupy a formy, jakými byly revue, kabaret, literárně výtvarné koláže, pásma, černé divadlo či pantomima. Čtená poezie a próza či vyprávění provázené hudbou inspirovaly režiséry, dramaturgy k novému pojetí od satirické, intelektuální, poetické či kabaretní produkce. Umění se odehrávalo v nevyužívaných divadelních sálech, vinárnách či sklepích nebo kulturních domech. Prostředí malých divadelních forem bylo protknuto aktuálními hudebními styly, jako byl jazz, šanson, swing nebo bigbeat.¹⁶⁶ Česká poezie šedesátých let se formovala v prostředí, které charakterizovala důvěra autorů i čtenářů v sílu slova. Pro básnickou tvorbu těchto let byla typická různorodost a vytříbenost jednotlivých autorských přístupů a koncepcí. Tímto se také diferencovalo čtenářské publikum, které bylo připraveno vnímat moderní poezii. Tento trend se promítl i do zvyšování nákladu básnických knih, do masových edic poezie a *Klubu přátel poezie* v nakladatelství Československý spisovatel či Odeon. K prezentaci poezie přispěl umělecký přednes v nově vzniklých divadelních koncepcích.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 4. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 2:20 – 3:35 min.

¹⁶⁶ JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945–1989*. Praha: Academia, 2012. Literární řada. ISBN 9788020020574, s. 277.

¹⁶⁷ JANOUŠEK, Pavel a kolektiv. *Dějiny české literatury 1945–1989 Souvislosti divadelního života*, III. 1958–1969, Zápas o rozšíření prostoru pro divadelní tvorbu, [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z http://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdfhttp://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdf, s. 175.

Hnutí profesionálních divadel malých forem zaměřených na poezii se formovalo převážně v Praze, ale desítky amatérských scén vznikly po celé republice. První přehlídka malých divadel se konala v Karlových Varech v červnu 1963.¹⁶⁸ K netradičním pokusům v oblasti divadelního umění přispěla i *Viola*, založená právě v roce 1963, která vytvářela svobodný prostor pro tvorbu, setkávání a poznávání umění. Představení *Komu patří jazz* se uskutečnilo 22. července a kombinovalo jazzové skladby Lud'ka Hulana s verši Lawrence Ferlinghettiho, Gregory Corsa, Andreje Vozněsenskeho, Jiřího Šotoly a Vladimíry Čerepkové (scénář Jiří Ostermann a Ivan Diviš). Viola sídlila naproti Národnímu divadlu v Praze ve dvorním přístavku na Národní třídě čp. 1011/1 na Starém městě Pražském a dodnes tam má své pevné místo. K zakladatelům poetické vinárny patřili Jiří Ostermann,¹⁶⁹ Jiří Martínek a Drahomíra Fialková, členové *Poetického kabaretu* (1962) a Miriam Kantorková, k autorům Václav Hrabě, Vladimíra Čerepková a Inka Machulková. Na hudební produkci se podíleli Luděk Hulan s kapelou Jazzové studio. Vizi poetické kavárny tehdy podpořil Karel Majer, ředitel podniku *Restaurace a jídelny v Praze I* a muž Jarmily Majerové, která jako první zprostředkovala setkání s Ostermannem. Majera inspiroval pařížský podnik typu „Café-théâtre.“¹⁷⁰ Z toho můžeme usuzovat, že měl pro podobný nápad slabost i pro zrod prostoru v Praze. Poetická vinárna byla nekonformním centrem, kde se převážně interpretovala beatnická poezie, což komunističtí pohlaváři těžko snášeli. Provokativní repertoár, klubová forma s dlouhou otevírací dobou, ta se nelíbila ani nájemníkům okolních domů. Příčinou odchodu Ostermannovy umělecké skupiny na počátku druhé sezóny v roce 1965 byly převážně neshody s uměleckou radou *Violy*, ve které byl i Jiří Hraše (dále D. Fialková, L. Hulan, J. Chvalina, V. Justl, O. Kryštofek, A. Kusák, K. Majer, V. Maršíček, V. Stanovská a J. Štěfánek). Hraše, kromě svého členství v radě, režíroval pro *Violu* v roce 1963 *Klaunyjadu da múr* (pořad sestavený z poezie Williama Shakespeara, Elizabeth Browningové

---

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Jiří Ostermann se narodil v Praze 4. října 1935. V 50. letech začíná recitovat, v období 1955–1956 na vojně působí v divadle v Českém Těšíně. Od roku 1962 stojí v čele tzv. Poetického kabaretu, volného sdružení recitátorů, která vystupuje v Praze pod hlavičkou Pražského kulturního střediska a snaží se získat pro svou skupinu stálý prostor. V roce 1963 je hlavním iniciátorem vzniku stálé scény ve vinárně *Viola* na Národní třídě. Zde také stráví dva hektické roky. Po diskusích kolem dalšího směřování poetické scény a po nástupu Vladimíra Justla do čela *Violy* v roce 1965 z divadla odchází. V druhé polovině 60. let příležitostně vystupuje v Praze. V roce 1968 emigruje přes Berlín do Kanady, kde se žíví převážně jako číšník. 2. září 1990 umírá v Torontu. KRUPIČKA, Miroslav. Jiří Ostermann – beatník a exulant z *Violy*. Krajane.net [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné <http://archiv.krajane.net//articleDetail.view?id=1259>.

¹⁷⁰ MÜLLEROVÁ, Veronika. *Ostermannova Viola*. Tábor: Kotnov, 2008. ISBN 9788090388727. s. 47–8.

a Vladimíry Čerepkové). Literární kritik časopisu *Divadlo*¹⁷¹ – Antonín Brousek¹⁷² v článku *Komu patří Viola*, v témže roce napsal: „...již na první pohled vzbuzující podezření, že jde o hybrid, neboť tu byly kříženy verše Shakespeara, Browningové a Čerepkové. Nad Klaunyjádou da múr se o koncepci prostě asi mluvit nedá; spíše o snaze dělat vnějškové efekty a stylizované provokativní experimenty za každou cenu. V hybridním kontextu tak nejvíc utrpěla poezie té, která měla být vyzdvížena – Vladimíry Čerepkové, básnířky jistě výjimečného talentu (zvláště u nás, kde jsme dobrých básnířek měli vždycky poskrovnu).“¹⁷³ Hraše na kritiku nerefletoval. O Viole se vyjadřoval převážně pozitivně: „Po skončení představení zpravidla následovala jam-session, která trvala i dlouho do noci. Atmosféra ve Viole byla neopakovatelná taky proto, že to byla vinárna. Úspěch byl veliký. Rozkřiklo se to a začaly vznikat různé další „violy“ po republice.“¹⁷⁴

Hraše se poprvé setkal s Jiřím Ostermannem v ateliéru Karla Laštovky v Praze v roce 1962, kde mu vyprávěl o krakovské kavárně *Pod jaščurami*. Byl divákem bizarního představení polských studentů, sestaveného z děl K. I. Galczińského. Studenti měli smysl pro humor a nekonvenčnost, což se promítlo do dramaturgického ztvárnění. Sehnali drožkaře a přes velké kavárenské okno vtáhli drožku dovnitř. Jak píše Hraše, lehce ji ozdobili a před ní postavili dotyčného drožkaře, kterému sepsali dlouhý vzpomínkový sermon ve verších, plný naivismu a humoru. Představení mělo úspěch a vyvolalo v divácích fantazii.¹⁷⁵ Z vyprávění lze usoudit, že Ostermann se tímto přístupem inspiroval. Hraše byl jedním z těch, který vznik nové poetické kavárny přivítal. Věděl o všech krocích, které Ostermanna vedly k založení

---

¹⁷¹ Časopis *Divadlo* (1949–1970). Odborný divadelní měsíčník vznikl v roce 1949 a v letech 1949–50 byl orgánem Divadelní a dramaturgické rady Divadelně propagační komise, Ústředí lidové tvořivosti, Loutkářského soustředění, Společnosti přátel tance a artistické sekce Hudební artistické ústředny. Vydávala ho Divadelní ústředna. Od roku 1965 měl vždy jediného vydavatele: 1965–69 SČSDFU, od č. 6/1969 Svaz českých divadelních a rozhlasových umělců. *DIVADLO 1949–1970, Slovník české literatury* [online], [cit. 2019-10-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=91>.

¹⁷² Brousek Antonín, básník a literární kritik (5. 9. 1941, Praha, 1. 5. 2013, Jindřichův Hradec). V letech 1962–1963 byl redaktorem poezie v nakladatelství *Svět sovětů*, v letech 1963–1964 zaměstnancem literárního oddělení Čs. rozhlasu a během vojenské prezenční služby (1964–1966) redaktorem časopisu *Čs. voják*. Do konce 60. let dále postupně přispíval do *Plamene*, *Hostu do domu*, *Kultury*, *Knižní kultury*, *Kulturní tvorby*, *Tváře* (1964–1965 člen redakční rady), *Divadla*, *Filmu a doby*, *Listů KPP*, *Slovenských pohľadů* (Bratislava), *Literárních novin*, *Orientace* aj. V letech 1966–1969 působil jako redaktor *Literárních novin* (posléze *Literárních listů a Listů*). V září 1969 odjel na základě pozvání Hölderlinovy společnosti na roční stipendium do SRN, do Čech se již nevrátil. Od roku 1970 studoval slavistiku, germanistiku a srovnávací literární vědu na univerzitě v Tübingenu a Berlíně; studia ukončil roku 1976. Od podzimu 1987 pracoval jako docent českého jazyka a literatury na univerzitě v Hamburku; v roce 1994 získal titul Ph.D. na FF UK v Praze. V roce 1995 bylo dílo Antonína Brouška poctěno Cenou Jaroslava Seiferta. *SLOVNÍK ČESKÉ LITERATURY, Antonín Brousek, básník a literární kritik* [online], [cit. 2019-10-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=987>.

¹⁷³ BROUSEK, Antonín. *Komu patří Viola*, *Divadlo*, 1963. roč. 14, č. 10, s. 82.

¹⁷⁴ KRUPÍČKA, Miroslav. *Jiří Ostermann – beatnik a exulant z Violy*. *Krajané.net* [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z <http://krajané.radio.cz/articleDetail.view?id=1259>.

¹⁷⁵ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 5, neutříděno).

nového divadla poezie. V prvních dvou letech byl Ostermann, jak tvrdí Hraše, iniciátorem veškerého dění. Zastupoval funkce šéfa, dramaturga i recitátora. Hraše jako člen umělecké rady věděl o negativních jevech, které byly s Violou spojené, ať už to byly drogy, hlasitá a pozdní reprodukce. Proto zřejmě podpořil jmenování nového předsedy umělecké rady Vladimíra Justla, který už před tím uvedl ve Viole úspěšné holanovské představení *Noc s Hamletem*. Rozhodnutím rady skončilo Ostermannovo šéfování a působení ve Viole. Pak už jen příležitostně vystupoval například v kostele sv. Kateřiny a v roce 1968 odešel do emigrace.¹⁷⁶ Hraše si do svých soukromých poznámek zapsal Justlovo vyjádření: „*Na lednovém zasedání umělecké rady Violy (1965) jsem byl zvolen uměleckým vedoucím. Dnes je to až komické, z jakých důvodů: neměl jsem rodinu, neměl jsem děti, bydlel jsem nejbliže, staraly se o mne matka a teta, které se mnou bydlely. V Odeonu bylo možné vzít si poloviční úvazek. Toto tedy byly předpoklady. Nikdo z nás neměl zkušenosti s podobnou prací. Umělecká rada mne zvolila devíti hlasy, jeden její člen hlasoval proti mně. Nástup jsem stanovil na 1. května 1965, první rok, tedy třetí sezónu 1965–66, byl mým partnerem ve vedení Alexej Kusák, který se především staral o pořádání výstav. Po srpnu 1968 emigroval.*“¹⁷⁷

Ze soukromého archivu Vladimíra Justla se dochovalo jeho vyjádření: „*Nikdo z nás neměl zkušenosti s podobnou prací. Umělecká rada (byl v ní i ředitel Karel Majer) mne zvolila tuším osmi nebo devíti hlasy, jeden její člen hlasoval proti mně. Nástup jsem si stanovil na 1. květen 1965 (odjížděl jsem ještě na dva měsíce pracovně na Moravu), první rok, tedy třetí sezónu 1965–1966, byl mým partnerem ve vedení Alexej Kusák, který se především staral o pořádání výstav. Přípravoval je do konce 3. sezóny (červen 1967). Po srpnu 1968 (stejně jako Ostermann) emigroval.*“¹⁷⁸ Tolik pro porovnání.

Hrašeho zajímala především dramaturgie Violy, která byla vystavěna na systému kmenového repertoáru (větší počet repríz), reprízovaných textů (tituly, jubilea, pořady z tvorby zapomenutých a mladých autorů z domácí i zahraniční literatury) a koncertů s autorskou četbou a hosty (pořady byly určeny pro profesionály, amatéry, jednotlivce i skupiny). Z přehledu titulů první sezóny¹⁷⁹ je patrné, že Jiří Hraše nереžíroval. Do dramaturgie podle slov Hrachovinové, údajně nezasahoval. Společně s hercem Vlastimilem Fišarem v 70. letech nastudoval *Annu Sněginu* – Sergeje Jesenina a Tolstého *Vznešenost*. V roce 1980 Supraphon vydal *Annu Sněginu* na LP desce.

---

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 1, sl. VI. neutříděno).

¹⁷⁸ Soukromý archiv Marty Hrachovinové (vdova po V. Justlovi), osobní návštěva leden 2020.

¹⁷⁹ Příloha č. 3: Přehled titulů; 1. sezóna Violy (1963–64) a zkratky (text).

Jiří Hraše po smrti Jiřího Ostermanna 2. září 1990 napsal nekrolog pro *Lidové noviny*, ve kterém se vracel k počátkům vzniku Violy – do ateliéru Karla Laštovky.¹⁸⁰ Své úvodní slovo zasazuje do roku 1953, kdy byly v Armádním uměleckém divadle E. F. Buriana uvedeny Ščipačevovy *Sloky lásky*, přednesené na téměř prázdném jevišti a vyvolaly ohlas divadel poezie v profesionálních a amatérských souborech. Druhý pokus v Praze byl podle Hrašeho nekrologu v *Divadle poezie* v Obecním domě v roce 1957. Na prahu 60. let už Jiří Ostermann přešel k profesionálním pořadům v kabaretní Redutě, v Obecním domě a v kině Praha, kde recitoval verše mezi dvěma filmovými snímky Věry Chytilové. Hraše vzpomíná na první setkání s Ostermannem. „*Pro svoji poetickou vinárnu jste, Jiří, vybral Violu, bylo to proto, že stojí proti Národnímu divadlu nebo že je na téže Národní třídě jako Reduta Vašich začátků? ...Spolu se třemi stojany reflektorů to byl celý technický komfort. Další obohacení světelných variant dodaly svíčky.*“¹⁸¹ V nekrologu si neodpustil kritiku na Jiřího Ostermanna, který měl vystoupit v jeho představení *Klaunyjáda da múr* a civilně odrecitovat Shakespearovy sonety. Podle něho se snaha po autenticitě oproštěná od patetizace, osobní zpovědi a intimní pocity při premiéře nekonaly. Hraše otevřeně píše, že to na Ostermanna bylo po zahájení provozu příliš velké sousto a svou účast na pořadu raději stáhnul. V nekrologu dále charakterizuje ducha Violy jako „*značku osobní výpovědi*“ v intimním kontaktu s posluchačem. „*Ale brzy se to proměnilo ve značku druhu, v označení všech programů á la Viola v nejrůznějších violách a malým písmenem pod střechou klubů mládeže, internátů a kolejí, kaváren i knihoven, často s vínem, někdy při svíčkách, tu se světovými autory a jinde s verši studentských spolužáků.*“¹⁸² To bylo už v době, kdy Jiří Ostermann nebyl ve Viole, ale prodával zeleninu. „*Váš sen, zahájený ohňostrojem premiéry ‚Komu patří jazz?‘, zvolna hasl a cesta Violy se stáčela jiným směrem. Vy jste vykročil znovu, směrem opačným.*“¹⁸³ V 70. letech, kdy Hraše už nepůsobil v rozhlase, ale byl ve svobodném

---

¹⁸⁰ Karel Laštovka (1938–1986) byl akademický malíř, který se stal členem divadla malých forem Paravan (1959) a později Činoherního klubu (1965). Navrhoval plakáty k divadelním hrám. KAREL LAŠTOVKA. *Karel Laštovka o životě* [online]. [cit. 2019-12-30]. Dostupné z http://www.karellastovka.cz/O_zivote.html.

¹⁸¹ HRAŠE, Jiří. *A léta běží, vážený*, nekrolog, Jiří Ostermann, *Lidové noviny* ze dne 1999, č. 30. In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 5, neutříděno).

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

povolání, vedl Violu jako umělecký vedoucí Vladimír Justl (od května 1965 po abdikaci Jiřího Ostermanna do června 1992).¹⁸⁴

Závěrem lze konstatovat, že Hrašemu nelze upřít jistý přínos pro výjimečné divadlo poezie. Z pozůstalosti se ovšem už nedozvíme, jak a proč zasahoval do personálních i dramaturgických záležitostí Violy. Ve svých vzpomínkách se Vladimír Justl k Hrašemu nevrací. Podle vyjádření Marty Hrachovinové měli standardní vztahy a respektovali se. Podle kalendária Violy (1963–2003) lze vyhledat Hrašeho režijní počiny.¹⁸⁵ V roce 1972 podle vlastního scénáře uvedl v premiéře 22. února *Annu Sněginu* od Sergeje Jesenina v interpretaci Vlastimila Fišara, se kterým rád spolupracoval i v Lyře Pragensis. V roce 1975 k 1. lednu Viola uvedla *Hrbatého Johnyho na hrazdě*. V 80. letech se jméno Hraše ve Viole neobjevuje. Jiří Hraše se soustřeďuje na jiné formy mluveného slova, převážně recitační soutěže. Od 80. let byl předsedou odborné poroty *Pohárku* Sdružení českých divadelních ochotníků (dále jen SČDO), národní přehlídky soutěže monologů, dialogů i práce s loutkou.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ „Když bylo Viole roku 1988 dvacet pět let, připravili jsme různé bilance a zjistili, že jsme nastudovali 1161 pořadů (ano, v průměru 46 ročně), které jsme uvedli v 7179 provedeníh. Na zájezdech byly pořady Violy asi tři tisíce šestsetkrát. Průměrná návštěvnost z kapacity sálku byla 94%. Účinkujících – od Mistrů nejstarší generace (Eduard Kohout, Zdeněk Štěpánek, Ladislav Pešek, Miloš Nedbal, Karel Höger, Vladimír Šmeral a mnoho dalších) až po posluchače hereckých škol a amatéry – se ve Viole vystřídalo přes pět set. Dramaturgickou skladbu jsem se pokusil členit v tzv. kmen,“ tolik ve vzpomínkách Vladimír Justl. HRACHOVINOVÁ, Marta. (soukromý archiv), osobní návštěva leden 2020.

¹⁸⁵ VIKLICKÁ, Miluše. Divadlo Viola – 40 sezon, 2002, s. 111.

¹⁸⁶ Divadelní ústav Praha, přehled aktivit divadelní osobnosti Hraše, Jiří. č. 12278/1277.

3 Úvahy Jiřího Hraše o rozhlase a rozhlasových osobnostech

Jeho osobní úvahy o rozhlasových osobnostech jsem v pozůstalosti nenašla, ale některé se okrajově objevují v rozhovorech a článcích. Z pozůstalosti Jiřího Hraše vyplývá, jakými tematickými okruhy v souvislosti s rozhlasovou historií se zabýval. Pečlivě shromažďoval prameny, odborné materiály, archivní ukázky, dopisy a jiné archiválie, aby mohl napsat do knihy *Od mikrofonu k posluchačům* kapitolu *Profesionalizace vysílání 1930–1938*, zachycující proces rozhlasu 30. let. Škoda, že se do ní některé zajímavé informace prostřednictvím jeho osobní rešerše, nedostaly. Je pochopitelné, že vzhledem k rozsáhlosti tématu upřednostnil důležitější momenty, které formovaly vysílání 30. let. Jsou to především technické pokroky, práce rozhlasových režisérů a vývoj rozhlasové žurnalistiky i hudby ve vysílání.

3. 1 J. Hraše a historie Čs. rozhlasu

K historii Čs. rozhlasu vyšlo několik odborných publikací a prací: například od Evy Ješutové, Marie Jarmily Votavové, Jaroslava Pacovského, Lenky Čábelové a jiných autorů. K obsáhlým publikacím patří kniha kolektivu autorů pod vedením Evy Ješutové – *Od mikrofonu k posluchačům*. Podle tehdejšího ředitele Václava Kasíka byla v roce 2003 prvním pokusem uceleného ohlédnutí za osmdesátiletou historií rozhlasového vysílání na našem území. Publikace je podrobnou sondou do historie rozhlasového vysílání od počátků vzniku rozhlasu na území Československa až do roku 2003. Jednu z devíti kapitol nazvanou *Profesionalizace vysílání 1930–1938* napsal Jiří Hraše. Dle potřeby svými znalostmi a poznatky přispíval i do ostatních kapitol knihy. Podle slov Ješutové ho sice více zajímala šedesátá léta, ale jak vyplývá z jeho nezpracované pozůstalosti, toto období ho fascinovalo a nazývá jej etapou „*sebeuvědomování rozhlasu*.“¹⁸⁷ Tuto definici najdeme i na stránkách kapitoly *Profesionalizace vysílání 1930–1938* včetně další charakteristiky éry rozhlasů v rozhlase (odborné rozhlas). Předmětem mojí práce není analyzovat celou rozsáhlou jeho kapitolu, ale poukázat na výjimečnost některých informací a souvislostí.

Hraše si všimal především odlišných východisek a nových paradigmat na počátku 30. let a sledoval myšlenkové proudy několika tvůrců, kteří se obraceli k teoretickým studiím o filmu (např. Balázsovým). Podle něho bylo příznačné přebírání terminologie z filmového umění – jako záběr, scénář, snímek, rozhlasový ateliér apod. Domníval se, že rozhlas a film mají mnoho společného. Hrašeho zajímalo nové paradigma tří tvůrců – režisérů, kteří

---

¹⁸⁷ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 3 neutříděno).

vycházeli z teorií filmu a využívali jejich postupů ve svých rozhlasových hrách. Patřil k nim Václav Růt, působící v Praze (teorie Balázsova), Dalibor Chalupa z Brna, který studoval odkazy avantgardních vrstevníků umělecké moderny včetně filmu a Josef Bezdíček, působící v Bratislavě. Z těchto tezí se totiž začala postupně formovat stříhověmontážní rozhlasová metoda.¹⁸⁸ Komparace rozhlasu s filmem, který vysílal už šest let, se nabízela po stránce zvukové a technologické. Hraše proto shromažďoval informace o záznamu zvuku a technologiích s rozhlasem spojených, kterými se velmi podrobně zaobírali Ing. Miloslav Kazda,¹⁸⁹ rozhlasový technik a vedoucí přenosového oddělení, hlavní inženýr (ČsRo) a Jan Velík.¹⁹⁰

Prameny obsahující dopisy, rozhlasové záznamy, novinové články či poznámky z 30. let mu posloužily k tomu, aby sestavil mozaiku faktů a nových pohledů ke kapitole *Profesionalizace vysílání 1930–1938*. K odbornému textu využil materiálů Jana Velíka a korespondence Ing. Miloslava Kazdy, kterého oslovil v 90. letech. Čerpá ale i z jiných pramenů. Kazda v dopisu z roku 1992 adresovaném Františku Svejkovskému analyzuje techniku rozhlasových studií. Z tohoto materiálu můžeme vyčíst i to, že v roce 1929 začala státní poštovní správa (ta užívala téměř polovinu budovy) s přípravou výstavby budovy na Fochově třídě (dnešní Vinohradská) pro technický provoz. K desátému výročí vysílání rozhlasu byl v této budově 10. prosince 1933 zahájen provoz. V jiném dopise s přílohou *Záznam zvuku v rozhlase* z roku 1992 (září) Kazda popisuje možnosti, jakými se v 30. letech zachovával záznam zvuku vysílacího programu. Některé pasáže, bohužel, Hraše nevyužil. Z přílohy dopisu, jehož informace pak byly uveřejněny v *Dějínách vědy a techniky* 6 (Praha 1999), *Rozpravy* č. 160 vyplývá, že první pokusy byly realizovány v roce 1933, kdy záznam zvuku byl přenášán do měkké desky ze želatiny, nazývané fólie (vyráběné firmou Decelit). Ty pak inovovala firma Pyral, která vyvinula hliníkové kotouče s želatinovou emulzí. V témže roce byl v Čs. rozhlase proveden záznam na želatinových deskách v délce 50 hodin zvukového programu a v roce 1938 už 410 hodin zvukových pořadů. Hraše svou pozornost věnuje roku 1935 a poznámkám inženýra Kazdy. V tomto roce se poprvé v rozhlase objevil

---

¹⁸⁸ HRAŠE, Jiří. In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas. 2003. ISBN 8086762009, s. 108–115.

¹⁸⁹ Kazda, Miloslav (11. 12. 1920 Liberec – 16. 3. 2007 Praha), technik, vedoucí přenosového oddělení Čs. rozhlasu a hlavní inženýr. HUBIČKA, Jiří. Svět rozhlasu, 2010, č. 24, s. 55.

¹⁹⁰ Velík Jan, (26. 8. 1888–23. 3. 1972), první rozhlasový technik. POKORNÝ, Milan. *Jméno z rozhlasové historie*. Týdeník rozhlas [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z http://www.radioservis-as.cz/archiv08/06_08/06_plus.htm.

ocelový pás, nazývaný blattnerfon.¹⁹¹ Na něm bylo zaznamenáno 50 hodin programu.¹⁹² Studia ve 30. letech byla vybavena mikrofony americké firmy RCA a byla spojena zvukotěsnými okénky s reží, která byla opatřena mixážními pulty. Nad funkcí rozhlasu jako technického fenoménu se zamýšlel i Karel Čapek, ke kterému měl Jiří Hraše velmi pozitivní vztah, a proto si vybral jeho články z 30. let, ale ve své kapitole je nevyužil. Pro ilustraci vybírám fejeton Karla Čapka pro *Lidové noviny* ze dne 5. dubna 1930, který si Hraše uložil do svého soukromého archivu. Je opatřen titulkem *Rozhlas a svět*. Čapek byl fascinován technickými vymoženostmi, zvláště přenosem zvuku do domovů. „Už několik lidí se pokoušelo mně vysvětlit, jak to vlastně přijde, že se z toho řine muzika, řeči a jiné zvuky, ale marně; na celé věci jsem pochopil hlavně toto: když se otočí černý knoflík, začne to hrát nebo mluvit, a když se otočí zpátky, přestane to dělat hluk a rozhostí se příjemné ticho.“¹⁹³ Čapek viděl v rozhlasovém médiu tři veliké přednosti, které ovlivnily téměř celý svět.

1. *Rozhlas a návrat k domovu*. Posлуhač má možnost vnímat zvuky od hudby až po rozhlasové hry a operní árie.

2. *Rozhlas a následky sociologického řádu*. Médium určitým způsobem pomohlo k relativní valorizaci venkova.

3. *Internacionálnost rozhlasu*. Médium propojilo celý svět.¹⁹⁴

Podle Hrašeho rozhlas vstoupil do 30. let jako konsolidovaná instituce, která v roce 1933 měla, kromě osvětové a umělecké, i politickovýchovnou funkci. Právě této funkce si všímá. Ročenka rozhlasu z roku 1937 uvádí seznam ministrů, kteří byli v čs. rozhlasové společnosti. Patřil k nim Milan Hodža (zástupce tiskového odboru předsednictva vlády v jednatelském sboru), Alois Tučný (zástupce poštovní správy v jednatelském sboru a zástupce ministerstva jako dozorčí rady), Kamil Krofta (zástupce ministerstva

---

¹⁹¹ „Marconi-Stille, ‘Marconiho pracovníky vylepšená verze Blattnerfonu (Ludwig Blattner 1881–1935) je přístroj používaný v rozhlasové technice ve 30. a počátkem 40. let pro magnetický záznam zvuku. Nosičem záznamu je ocelový pásek z wolframové magnetické oceli, který je na povrchu vysoce leštěný a před magnetickým stárnutím je chráněn tepelným zpracováním. Pásek je 3 mm široký a má tloušťku 0,08 mm. Pohybuje se rychlostí 1,5 m/s. Na hliníkových cívkách o průměru 62 cm bývá až 2700 m pásku o hmotnosti 12 kg. Doba reprodukce plné cívky s páskem se pohybuje kolem 30 minut. Rozhlas provozoval postupně šest přístrojů, jeden z nich je ve sbírce muzea.“ NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM, Heslář. Marconi-Stille, [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z <http://www.ntm.cz/heslar/blattnerfon>.

¹⁹² Dopis Kazdy In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 3, neutříděno).

¹⁹³ Výstřížek z Lidových novin ze dne 20. března 1937, roč. 38. In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 3, neutříděno).

¹⁹⁴ Tamtéž.

v jednatelešském sboru), Emil Franke (předseda poradního sboru pro program) a Josef Kalfus (místopředseda dozorčí rady).¹⁹⁵

V kapitole *Profesionalizace vysílání 1930–1938* se odrážejí Hrašeho zájmy o rozhlasovou režii a osobnosti s ní spojené. K nim se dostanu v podkapitole 3. 2 *J. Hraše a pohled na rozhlasové osobnosti*. Ze stránek (94–143) obsáhlé kapitoly můžeme vysledovat jeho pozornost směřující k technice, i té nahrávací, zvuku jako fenoménu, který tvoří rozhlas. Hrašeho pochopitelně zajímal vývoj rozhlasové žurnalistiky, zejména reportáž a vzdělávací pásmo. Jako režisér nemohl opomenout hudbu, která tvořila ve 30. letech, podle Mirko Očadlíka¹⁹⁶ podstatu rozhlasového vysílání.

3. 2 J. Hraše a pohled na rozhlasové osobnosti

Jiří Hraše logicky ze svého vztahu k divadlu, mluvenému slovu a režii inklinoval k osobnostem, které se pohybovaly na stejné profesní platformě. Jistou analogii jako jeho předchůdci spatřoval mezi rozhlasem – filmem či rozhlasem – divadlem. Oscilaci mezi těmito médii lze vyčíst u osobností, které ho inspirovaly v jeho režijní tvorbě. Do svého soukromého archivu si mimo další režiséřská jména spojená s Čs. rozhlasem zařadil i Jiřího Frejku, Václava Růta i autora rozhlasových pásem Václava Gutwirtha. Jméno Jiřího Frejky¹⁹⁷ je uváděno v souvislosti s českou divadelní avantgardou. Jeho první režiséřský počín v Čs. rozhlase byl v roce 1935, kdy do rozhlasové hry *Jiří Karásek ze Lvovic* (Král Rudolf) obsadil

¹⁹⁵ JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas. 2003. ISBN 8086762009, s. 96.

¹⁹⁶ Mirko Očadlík (1904–1964), hudební vědec a publicista, který působil v rozhlase v letech 1928–1850, JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas. 2003 ISBN 8086762009, s. 137.

¹⁹⁷ Jiří Frejka (6. 4. 1904 Útěchovice pod Stražištěm – 27. 10. 1952 Praha), divadelní režisér a teoretik. Maturoval v roce 1923 na Jiráskově klasickém gymnáziu v Resslově ulici. Na filozofické fakultě (od 1923–29) studoval historii a estetiku u Z. Nejedlého, V. Tilleho a O. Zicha. Současně navštěvoval knihovnickou školu, obor vědecké knihovny (1924–25). Od 1925 byl také tři měsíce externím studentem dramatického oddělení Státní konzervatoře (u J. Hurta). Z konzervatoristů sdružených kolem M. Jareše založil vlastní amatérskou skupinu (17. 10. 1925) a v Bratislavě ji představil s pořadem, nazvaným Osvobozené divadlo – Praha. Vedl Osvobozené divadlo (ustaveno 8. 2. 1926 jako sekce Svazu moderní kultury Devětsil); po roztržce s J. Honzlem na jaře 1927 odešel a založil s E. F. Burianem divadélko Dada. Od roku 1929 příležitostně režíroval v Národním divadle v Praze, současně byl přijat jako korepetitor a archivář činohry, po třech letech získal pozici režiséra (do roku 1945). Inscenoval zde kolem osmdesáti titulů české a světové literatury. V rámci poválečných změn odešel z Národního divadla (po příchodu J. Honzla) do Městského divadla na Královských Vinohradech. Po zřízení Akademie múzických umění byl jmenován děkanem divadelní fakulty (26. 11. 1946 – 1948), posléze rektorem školy (1948–49), od počátku zde vyučoval režii. Při stranických prověrkách 1949–50 byla zpochybněna jeho kandidatura do KSČ a následně byl zbaven vedoucí funkce v Městských divadlech pražských (pracovní poměr ukončen koncem 1950). Na podzim 1950 pohostinsky režíroval v Divadle Československého státního filmu. Dne 17. 10. 1952 se v divadle postřelil. Po deseti dnech podlehl následkům sebevražedného pokusu. Pohřben je na Vinohradském hřbitově spolu s bratrem Ottou. PETIŠKOVÁ, Ladislava. *Frejka, Jiří*. Česká divadelní encyklopedie [online], [cit. 2019-12-12.]. Dostupné z http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Frejka,_Ji%C5%99%C3%AD.

do titulní role Zdeňka Štěpánka. Český rozhlas Vltava pak v režii Jiřího Hraše připomněl v roce 2014 režiséra, kritika a teoretika, v *Pátečním večeru* nazvaném *Jiří Frejka – od avantgardy k velkému divadlu*.¹⁹⁸ Umělecký přínos Jiřího Frejky na přelomu 20. a 30. let ocenilo nejen divadlo, ale i Čs. rozhlas. Na žádost vedení programového časopisu *Radiojournal* byl osloven, aby zpracoval několik úvah na téma rozhlas, které vyšly v roce 1930 v několika číslech. Ty si Jiří Hraše okopíroval do svého archivu jako podklad k případným dalším publikacím. Z nich se můžeme dozvědět, že Jiří Frejka, režisér činohry Národního divadla v Praze, už ve svých šestadvaceti letech spolupracoval s rozhlasem na autorských úvahách a komentářích o mladé literatuře, společně s Josefem Horou a Jaroslavem Seifertem. V roce 1933 Školský rozhlas připravoval reportáž o Národním divadle a Frejka měl příležitost natáčet publicistické reportáže. Své praktické zkušenosti promítnul do teoretických statí zmiňovaného časopisu, kde si všímal rozhlasového žurnalismu nebo například i poučení rozhlasu z filmu. Vnímá ho jako médium, které se nevyhne masové kulturní spotřebě a popularizaci témat. Podle jeho názoru rozhlas 30. let se pohyboval mezi dvěma póly umění: produkčním a reprodukčním. Rozhlasová žurnalistika se stávala podstatnou složkou veřejného života. Slabinu rozhlasu spatřoval v nedostatku původních autorů, kteří by pro něj tvořili. Toto mínus později viděl i Jiří Hraše, který sledoval vývoj rozhlasového umění.¹⁹⁹ Rozhlasové pásmo je téma, které spojovalo Jiřího Hraše s Václavem Gutwirthem.²⁰⁰ Gutwirth jako novinář se sice neorientoval na divadelní umění, ale přesto s tímto žánrem v rozhlase uspěl. V 1927 se zúčastnil první soutěže s původní

---

¹⁹⁸ VELÍŠEK, Martin. *Jiří Frejka – od avantgardy k velkému divadlu*, 4. duben 2014, Český rozhlas Vltava [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z <https://vltava.rozhlas.cz/jiri-frejka-od-avantgardy-k-velkemu-divadlu-5045058>.

¹⁹⁹ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 3, Jiří Frejka, neutříděno).

²⁰⁰ Gutwirth Václav (20. 6. 1896 – 3. 8. 1968), syn řídicího učitele v Kamýku nad Vltavou Aloise G. (1862–1905) a Marie, roz. Müllerové (1863–1942). Od 1911 studoval na českém reálném gymnáziu v Praze, maturoval 1914 na státní reálce v Dušní ulici. V roce 1914 nastoupil na českou techniku, obor strojní inženýrství, ale studia nedokončil. V roce 1917 se podílel na založení studentského časopisu *Mladá generace*, tři roky byl členem jeho redakční rady. Pracoval jako člen Husova fondu na podporu nemajetných studentů, 1918–20 jako tajemník Sboru pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské a v letech 1921–23 se jako úředník ministerstva školství aktivně zapojil do řešení sociálních poměrů studentstva. V letech 1921–1938 působil v tiskovém odboru prezidia ministerské rady. Psal do *Přítomnosti*, *Času*, *Zítřku*, *Lidových novin*. K rozhlasu ho přivedl kolega z tiskového odboru Miloš Karesš. Od roku 1938 působil jako redaktor ústřední rozhlasové redakce ČTK. V letech 1939–42 byl v České korespondenci, která byla součástí tiskového odboru prezidia ministerské rady, vedl ji do roku 1940. V roce 1942 byl poslán na zdravotní dovolenou a po návratu nastoupil do oddělení obrázkové cenzury Ústředí tiskové dozorcí služby. V listopadu 1944 byl nuceně nasazen k Protiletcecké ochranné policii a v květnu 1945 sloužil u revoluční gardy. Na ministerstvu informací se spolupodílel na vybudování tiskové služby a vedení redakce bulletinu *Československé informace*. Po osvobození byl zvolen za sociální demokracii do MNV na Smíchově; následně byl obviněn z kolaborace s Němci, ale v roce 1947 bylo trestní řízení zastaveno. V roce 1950 se stal redaktorem *Pragopressu*, rok poté šéfredaktorem zahraniční redakce ČTK, odkud byl vzápětí propuštěn. Poté pracoval jako pomocný dělník v ČKD ve Vysočanech a v roce 1954 získal invalidní důchod. KMOCHOVÁ, Romana. *GUTWIRTH, Václav*, Biografický slovník. Historický ústav AV [online]. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/GUTWIRTH_V%C3%A1clav_20.6.1896-3.8.1968.

rozhlasovou hrou *Soumrak*, inspirovanou selskými bouřemi před vypuknutím velké francouzské revoluce. Porotou byla hodnocena jako nejúspěšnější a Gutwirth se tak stal externím spolupracovníkem Radiojournalu. V roce 1928 natočil pásmo, tehdy ještě nazývané scénka *Duch dějin*. Jedná se o emotivní text, ve kterém hlasy evokují vzpomínky na klíčové události a postavy českých dějin. Jiří Hraše o tomto úspěšném pásmu v roce 2006 napsal článek pro webové stránky *Panáček v říši mluveného slova* (stránky přátel rozhlasových her a mluveného slova vůbec). „*Opakují se v něm situace odchodu přes hranice (Komenský, Havlíček, Masaryk, český voják – budoucí legionář). Základem jsou dva hlasy – tázající a odpovídající. Třetí hlas – Recitace – přednáší úryvky básní, citáty a dokumenty. Krátké pásmo je vynalézavou obměnou slavnostního večera, který se mohl skládat z přednášky, recitace, hudebních skladeb. Zde se v jedné ploše spojují prvky výkladový, beletristický, dokumentární, hudební a zvuková (ruchová) kulisa. Je to první uvědomělý rozchod se souvislostí odvozenou z divadelního kompozičního modelu. Znamená první vskutku rozhlasové komponované pásmo. Zůstává v Praze osamoceným pokusem.*²⁰¹ Gutwirth byl od roku 1930 redaktorem Dělnického rozhlasu. Archiv ČRo má v depozitáři celkem 24 jeho autorských pásem. Vedle řady dalších osobností bezesporu patřil k významným autorům předválečného rozhlasu. Jiří Hraše jeho jméno s tematikou 30. let nemohl ve svých zápiscích opominout, ale do kapitoly *Profesionalizace vysílání 1930–1938* věnoval Gutwirthovi jen stručný odstavec.²⁰²

Třetí výraznou osobností, ke které měl Hraše blízko, byl rozhlasový kritik a teoretik, zakladatel rozhlasové teorie Václav Růt,²⁰³ který se soustředil na slovo, rozhlasovou a zvukovou inscenaci. Jeho disertační práce *Divadlo a rozhlas* (1936) byla částečně přednášena na seminářích KŽ FSV UK v roce 1996, které vedl Jiří Hraše. V disertační práci Růt rozvinul divadelní a rozhlasové paralely, analyzoval oblast zvuků a popsal problémy rozhlasové hry. Doslova napsal: „*Z reproduktorů neslyšíme zvuk, ale obraz zvuku.*“ A jeho

²⁰¹ HRAŠE, Jiří. *Brněnská rozhlasová avantgarda*. Panáček v říši mluveného slova. 18. 7. 2006 [online]. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z <http://mluveny.panacek.com/historie-rozhlasu/4254-brnenska-rozhlasova-avantgarda.html>.

²⁰² Václav Gutwirth, In: Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 3, neutříděno).

²⁰³ Růt Václav (23. 1. 1908 Vrdy–Bučice, okr. Čáslav – 14. 12. 1958 Praha), redaktor, režisér, teoretik, literární kritik. Do rozhlasu nastoupil 15. 2. 1934 jako lektor přednáškového oddělení; od roku 1941 působil jako referent literárního programu. V roce 1951 má funkci vedoucího literárně-dramatického odboru. O roku 1958 působil jako režisér vzdělávacího programu. Kromě toho učil na divadelních a novinářských školách. Svou badatelskou i vzdělávací činnost spojoval se zájmem o umělecké vyjadřování. Režiroval rozhlasové pořady. Podílel se na výstavě MEVRO 1948. Společně s dr. Josefem Kolářem (vedoucí týmu) pečoval o slovesný program – jako literární pásma, besedy o literatuře apod. JEŠUTOVÁ, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. ISBN 9788025417034. s. 111–112.

práce objasnila, že ho za „1. vnímáme, 2. poznáváme a 3. domýšlíme si jeho zdroj. Postupnou řadu takových poznání skládáme do souvislého a vývojového obrazu skutečnosti v pohybu.“²⁰⁴ Rozhlasová hra je podle něho divadlo, které se obrací od děje k postavě. Růt postavil rozhlas na přední místo vedle filmu a divadla. Jiří Hraše mu věnoval mimo jiné příspěvky i medailon v knize *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*.²⁰⁵

3. 3 Počátky rozhlasové režie

Jiří Hraše k tématu vznik rozhlasové režie a brněnská rozhlasová avantgarda, které zahrnul do kapitoly *Profesionalizace vysílání 1930–1938 (Od mikrofonu k posluchačům)*, shromáždil poměrně mnoho materiálu z rozhlasového archivu. Rozhlasová režie 30. let byla podle něho zlatým věkem a jistou paralelu spatřoval už jenom v 60. letech, v období, nazvaném „*éra renesance* rozhlasu, kdy na režisérské scéně dominovali Jiří Horčíčka, Josef Henke, Josef Červinka nebo Jan Berger. Zajímaly ho především osobnosti a s nimi spojené experimenty i nové formy rozhlasové práce, jakými byly zvukové montáže rozhlasových her a pásma. Mimo to si všímal i metodiky režijní práce. V začátcích (20. léta) formovaly rozhlas osobnosti, které měly vztah k divadlu a využívaly své zkušenosti k rozhlasové práci. Patřili k nim Miloš Čtrnáctý (spoluzakladatel Radiojournalu), Vladimír Šimáček (slovesná oblast) nebo Jaroslav Hurt (herec, režisér, profesor herectví na pražské konzervatoři). Hraše se ve svých poznámkách více soustředil na brněnskou režisérskou avantgardu – trojici Josef Bezdíček – Dalibor Chalupa – František Kožík. Generace meziválečné avantgardy se rekrutovala ze dvou uměleckých oblastí: poezie (F. Kožík) a divadla (J. Bezdíček). Brněnské studio vedl ředitel Antonín Slavík, který tvorbu nových forem a reportáží podporoval, tak jako experimentování odvážných režisérů. Podle Hrašeho to byly i věkové předpoklady, které mladé tvůrce tak nesvazovaly a neomezovaly v inovativních postupech. Věkový průměr autorů v Praze byl, podle jeho zápisků, 46 let, zatímco v Brně 27 let. Tým režisérů Chalupa – Bezdíček – Kožík hledal inspiraci u zahraničních autorů her (Belgičana Théo Fleischmanna, Francouze Paula Deharma a Němce O. Rambacha). Jejich cílem bylo vytvořit komplexní zvukový obraz rozhlasové hry. Podle Bezdíčka byl problém v nedocení možnosti i nezbytnosti rozhlasového sdělování. Hraše se domníval, že to nebyl ojedinělý případ v dějinách mediálních sdělení.²⁰⁶ Jednalo se o představy hlasové realizace textové předlohy a představy režiséra, který s ohledem na rozhlasovou techniku tvoří umění. Kožík to definoval

---

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ JEŠUTOVÁ, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. ISBN 978-80-254-1703-4, s. 111.

²⁰⁶ *Profesionalizace vysílání 1930–1938* In: JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9, s. 109.

takto: „*Režisér v rozhlasu je člověk, který jako ve filmu – tj. tam, kde se poji umělecký projev s technikou – rozhoduje, zda jde o umění či ne.*“²⁰⁷ Průkopníci rozhlasové režie, inspirovaní moderním uměním a chutí experimentovat, založili novou metodiku režijní práce v rozhlasovém studiu a rozvíjeli nové formy zbavené tehdejších konvencí. Objevovali klady a zápory lidské řeči, ty pak následně usměrňovali do výrazu. Hraše píše o upevnění pozice režiséra ve 30. letech. V jednom z rozhovorů naráží na pokusy zvukového vyjádření Františka Kožíka, který s rozhlasem začal spolupracovat v roce 1930. „...záměrně, byť ne nějak systematicky zkoušel uplatnit zvukový způsob vyjádření v několika svých minihrách. Každá byla založena na jiném principu, na jiném základě, ale vždycky šlo o to, aby posluchač prožíval situace stejně jako postavy. Kožík to zkusil několikrát, ale pak šel „od toho,“ programově se toho zřekl. Prohlásil, že tudy cesta nevede a rozhodl se – není divu, on, mistr slovesného vyjádření! – pro rádio mluveného výrazu v co možná umělecké podobě.“²⁰⁸

Na tradici brněnské avantgardy pak navázali Václav Sommer, Přemysl Pražský nebo Miloslav Jareš, který se zabýval rovněž teorií rozhlasové práce. Hraše v závěru své kapitoly hodnotí celkový přínos necelého desetiletí (1930–1938) rozhlasového vysílání, ve kterém se objevily nové výrazové prostředky včetně montážní metody, zvukového obrazu, reportáže a rozhlasové hry. K vývoji rozhlasové hry a režii se vyjadřoval i v dalších letech, což dokládají i jeho názory a úvahy k anketě na téma: *Rádiová umění*, uveřejněné v revue pro literaturu a kulturu *Souvislosti* č. 1/2009, kde na otázky: *Jaké jsou hlavní tendence soudobého rádiového umění? Jaká je přítomnost a budoucnost rozhlasové hry?* Odpověděl: „*Nepostřehl jsem v současné rozhlasové tvorbě zřetelné tendence, krom individuálního hledání vlastního rukopisu. Je ovšem pravda, že tato tvorba je dnes ve stadiu sbírání sil. Rozhlasová hra, vlajková loď rozhlasové tvorby, získala nedávno několik různých podnětů dramaturgických, metodických a organizačních, které osvěžily její produkci. Ještě před pár lety měla dramaturgie jedinou tendenci: soustavně uvádět dílo Shakespearovo. Dnešní doba možnosti dramaturgie uvolnila, ale žádné záměrné směřování, alespoň se mi zdá, nenabídla. Režie je charakterizována dobrým řemeslem, ale na výsledky dnes už legendárního souboru osobností šedesátých let, jako byli Horčíčka, Henke, Červinka, Berger, dosahuje dnes po mém soudu jen Hana Kofránková. Ale navzdory době, která tvorbě není nejprůzračnější, tu – jak to vypadá, klíčí určitá snaha a vůle, které by mohly přinést výsledky. Prognózy do budoucna jsou v nejisté chvíli ovšem nejisté. V každém případě musí rozhlasová tvorba zpracovat mnoho*

---

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

různých současných podnětů včetně digitálního vysílání a mnoho překážek včetně vlivů seriálového herectví. Inspirativně na mne vždycky působil režisér Josef Henke, bytostně rozhlasový člověk s hlubokým vztahem k mluvenému slovu a s citem pro hudební i nehudební zvuk. Byli s režisérem Horčíčkou komplementární: kde Horčíčka v práci postupoval z vnějšku do hloubky, Henke pracoval z hloubky k vnějšímu tvaru. Vyjadřoval se jednoznačně jemnou a ostrou čarou a přesně volenou barvou. Byl doma v alchymii zvuku i obrazu: v rozhlase, v televizi, na jevišti, na gramodesce i v syntetické obrazové technologii. Ten široce rozepjatý tvořivý záběr držela pohromadě bohatá představivost a citlivá duše.“²⁰⁹

---

²⁰⁹ REVUE PRO LITERATURU A KULTURU SOUVISLOSTI. Téma: *Rádiová umění*, anketa [online]. [cit. 2019-11-14]. Dostupné z <http://souvislosti.cz/OLD/clanek.php?id=866>.

4 Jiří Hraše – publikační činnost a umělecký přednes

Jiří Hraše byl v 60. letech u zrodu nových myšlenkových proudů vzdělávání i teorie uměleckého přednesu. Byl členem odborné rady Ústavu pro kulturně výchovnou činnost Praha, kterou vedla doktorka Vítězslava Šrámková.²¹⁰ Hraše ve spolupráci s vysokoškolskou pedagožkou Danielou Musilovou (kultura mluveného projevu a uměleckého přednesu na DAMU Praha) se podílel na koncepci vzdělávání uměleckého přednesu, které prezentoval na různých recitačních festivalech (například na Šrámkově Sobotce i v Poděbradech). Byl také v úzkém pracovním kontaktu s docentkou Jiřinou Hůrkovou (Novotnou), významnou odbornicí na fyziologii a akustiku řeči, kulturu mluveného projevu a výzkum výslovnostních norem. Společně napsali *Slovníček uměleckého přednesu*. Hraše je autorem studií i odborných publikací zaměřených na kulturu mluveného projevu, práci s hlasem, textem a metodiku práce s mládeží. Od 60. let byl aktivním členem poroty Wolkrova Prostějova i dalších krajských a okresních přehlídek uměleckého přednesu. V 70. letech normalizace, kdy byl ve svobodném povolání, publikoval podle slov J. Štefánkové převážně pod jmény svých spolupracovníků a přátel (D. Musilová, J. Hůrková aj.). Od roku 1973 vedl i lektorské kurzy při Kulturním domě hlavního města Prahy, kde byl členem odborné rady uměleckého přednesu. Zde spolupracoval s metodičkou Janou Štefánkovou. Paralelně se angažoval pro Kulturní dům středočeského kraje. V letech 1971–1973 byl porotcem *Moravského festivalu Praha*, kde režíroval řadu recitačních programů i galaprogramů.²¹¹

Od 80. let byl předsedou odborné poroty *Pohárek Sdružení českých divadelních ochotníků* (dále jen SČDO), národní přehlídky soutěže monologů, dialogů a práce s loutkou. Byl členem poroty soutěže *Cyranův kord*, předsedou odborné poroty tzv. jednoaktových her SČDO. Po roce 1990 začal intenzivně pracovat v SČDO, včetně funkce v předsednictvu. Jako lektor Klubu režisérů SČDO působil na Jiráskově Hronovu a Krakonošově divadelním podzimu. Až do roku 2010 se angažoval v porotách řady amatérských divadelních přehlídek.²¹²

---

²¹⁰ Vítězslava Šrámková (16. 12. 1943 Litomyšl – 8. 8. 2019 Praha), divadelní kritička, publicistka, redaktorka a editorka. Zabývala se amatérskou divadelní scénou a recitací. V roce 1971 nastoupila do divadelního oddělení ÚDLUT (koncem roku 1971 se oddělení sloučilo s Osvětovým ústavem). Odborně zajišťovala například recitační festivaly (Wolkrův Prostějov), podílela se na Šrámkově Sobotce (především soutěž PF), odborná příprava Memoriálu Ol. Tillmanna (později Poema) apod. DIVADELNÍ NOVINY, *Zemřela Vítězslava Šrámková*, 11. 8. 2019 [online]. [cit. 2020-03-03]. Dostupné z <https://www.divadelni-noviny.cz/zemrela-vitezslava-sramkova>.

²¹¹ Osobní rozhovor s Janou Štefánkovou (listopad 2019), bývalou metodičkou pro Prahu z ÚKVČ.

²¹² Tamtéž.

4. 1 Publikační činnost a působení v Ústředním domě lidové tvořivosti

Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti (ÚDLUT) vznikl v roce 1951 jako koordinační orgán ministerstva školství a kultury. V roce 1953 vydala tato odborná metodická instituce statut, který mimo jiné vytyčil cíle vedoucí k rozvoji uměleckých počinů lidu a mládeže. Ve statutu se píše, že ÚDLUT poskytuje ideově odbornou pomoc orgánům a zařízením národních výborů a společenským organizacím, které tuto činnost řídí a organizují. O deset let později (1963) začal vycházet v divadelním oddělení bulletin *Umělecký přednes*, ve kterém se koncipovaly metodické, teoretické i praktické zkušenosti. K otázkám uměleckého přednesu se v odborných statích a studiích vyjadřoval i Jiří Hraše, který pod organizací vydal několik svých prací, například *Dramaturgický přístup k tvorbě pásma*. Ed. *Umělecký přednes* (1965).²¹³ Společně s doktorkou Vítězslavou Šrámkovou napsal dvě studie *Dvacet let amatérského uměleckého přednesu*, které vydal ÚDLUT v lednu 1967. Jednalo se o souhrnný pohled na vývoj amatérského uměleckého přednesu v delším časovém období od roku 1945 až po 60. léta. Jiří Hraše a dr. Šrámková shromáždili fakta, která zakomponovali do širšího kontextu historických událostí, popsali tendence a proudy ovlivňující vývoj amatérské scény. Jiří Hraše ve svém uvažování dospěl ke třem základním východiskům.

1. *Nelze vystačit s akademicky strnulou představou o přednesu.*
2. *Proměny uměleckého přednesu souvisí se vznikem nových proudů v kontextu společenském, politickém a kulturním.*
3. *Umělecký přednes naplňuje potřebu po regeneraci.*

Podle Hrašeho bylo tehdy obtížné vysledovat jistou periodizaci uměleckého přednesu. Jeho studie je chronologicky rozdělena od poválečného budovatelského období až po liberalizaci 60. let. Od roku 1945 si všímá ideologického charakteru poezie a masového zaměření na publikum. Ve vazbě na tehdejší kulturní politiku roku 1948 se uplatňovala především pásma agitpropu ÚV KSČ, ale od 1. poloviny 50. let se styl projevu recitátorů proměňoval. Dramaturgicky se postupně ustupovalo od sborové deklamace k osobní až civilní podobě. Heslo „*co nejvíce lidí do kultury*“ pronikalo mezi široké vrstvy. V roce 1950, jak píše Hraše, vyšla studie Ladislava Štola *30 let bojů o českou literaturu*, která sloužila jako

---

²¹³ HRAŠE, Jiří: *Dramaturgický přístup k tvorbě pásma*. Ed. *Umělecký přednes*. Rozmn. Praha, ÚDLUT 1965.

návod k hodnocení a rozdělení literárních děl první poloviny století. Ve druhé polovině 50. let se podle Hrašeho přednes realizuje ve formě divadla poezie. V roce 1957 se poprvé koná krajská soutěž a přehlídka Wolkrova Prostějova (viz další kapitola) a o dva roky později vychází materiál k celostátní konferenci LUT *Současné problémy, aktuální úkoly a perspektivy dalšího rozvoje LUT*. Studie J. Hrašeho je popisem vnímaných postupů, trendů, vzorů a nedostatků od poválečného období až po 60. léta, kdy umělecký přednes hledal a rozvíjel nové umělecké postupy a vymanil se z vlivu tzv. mentorského usměrňování.²¹⁴

4. 2 J. Hraše a festivaly uměleckého přednesu

Hrašeho zájem o umělecký přednes má své kořeny už v dětství, kdy rád recitoval na školních besídkách. Své zkušenosti metodika a režiséra zúročil při práci v odborných porotách, kde hodnotil práci s textem, hlasem a uměleckou invencí samotného recitátora. Jak bylo psáno v předchozí kapitole, jako teoretik se podílel na několika studiích o této umělecké disciplíně. Vybrala jsem jen některé. Než se budu zabývat jeho účastí na amatérských a profesionálních přehlídkách přednesu, nahlédnu do historie celostátních přehlídek v kontextu historickém. Na území Československa od roku 1930 existovaly celostátní přehlídky, které se orientovaly na divadelní umění, jako například *Jiráskův Hronov* a od roku 1950 *Loutkářská Chrudim*, ale nevěnovaly se uměleckému přednesu. V roce 1957, kdy se konaly soutěže a ústřední přehlídka sólového a sborového přednesu *Wolkrův Prostějov*, byl schválen návrh nového divadelního zákona, který toleroval činnost ochotnických divadel. V době, kdy přehlídka byla založena, sloužila jako nástroj komunistické propagandy a měla převážně agitační charakter. K zakládajícím osobnostem patřila Ludmila Pelikánová (recitátorka a pedagožka DAMU v Praze). K uspořádání soutěže vybrala rodiště proletářského básníka Jiřího Wolkra. O vznik přehlídky se zasadil kulturní pracovník a zakladatel olomouckého *Divadla hudby* Richard Pogoda a myšlenku podpořil i herec Vladimír Halada. První ročník přehlídky se uskutečnil ve dnech 30. a 31. 3. 1957 v rámci Měsíce knihy a jeho dramaturgie byla v souladu s kulturní politikou druhé poloviny 50. let. Ke vzniku přehlídky se pozitivně vyjádřilo i ministerstvo školství a kultury. Tehdejší ředitel ÚDLUT Milan Bartoš kvitoval agitační charakter a výchovné metody.²¹⁵ V letech 1959, 1960 a 1967 byly ústředním motivem tzv. *Soutěže tvořivosti mládeže a pracujících*. Rozpor mezi soutěží a přehlídkou v 60. letech byl předmětem diskuzí a odborných polemik. Od roku 1960 se na přehlídce

---

²¹⁴ HRAŠE, Jiří. et ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. Umělecký přednes: *Dvacet let amatérského uměleckého přednesu*, 1967, s. 8–38.

²¹⁵ FRIEDLOVÁ, M. Z dopisů ústředních orgánů a krajů k WP. *Zpravodaj Wolkrova Prostějova*, 1958, roč. 1, č. 1., s. 2.

objevovaly soubory malých jevištních forem, které vnesly do masové přehlídky uměleckého přednesu jiný než agitační charakter. Patřilo mezi ně vystoupení brněnského Divadla poezie X 62, které se zde představilo s literárním kabaretem *Inzerát na skřivánka*. U příležitosti desátého výročí založení přehlídky vystoupil i Dismanův umělecký soubor.²¹⁶

Hraše byl členem poroty festivalu od roku 1982 do roku 1989 a poté mezi léty 1991–2007. V roce 1997 vydalo Informační a poradenské středisko pro místní kulturu (dále IPOS), útvar ARTAMA jeho publikaci *Prostě Prostějov – 40 let ve městě s poezií*, kterou lektorovala doc. PhDr. Jiřina Hůrková, CSc. Tato publikace je podrobným seznamem ročníků, se jmény vítězů, recitačních souborů a divadel poezie jednotlivých soutěží. Obsahuje dobové kritiky, výňatky z časopisů a vzpomínky porotců i odborné veřejnosti.²¹⁷

Šrámkova Sobotka

Jiří Hraše měl podle slov Marty Hrachovinové²¹⁸ k festivalu českého jazyka, slova a řeči – Šrámkova Sobotka, srdečný vztah, zvláště k jeho zakladatelům – manželům Hejnovým. V roce 2003 uzavřel se Střediskem městské kultury v Sobotce smlouvu na pořad pro jubilejní 50. ročník festivalu Šrámkova Sobotka (od roku 1957). Archivní dokumentace k pořadu byla předlohou pro publikaci *Tam v tom domě na náměstí (život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových)*, kterou vydala Knihovnička Českého ráje Sobotka v roce 2007. Lektoroval ji historik Karol Bílek, který se dobrovolně věnuje archivu místního festivalu dodnes. Knížka je sice útlá, bez ilustrací, fotografií, ale zato naplněná informacemi, které nejsou jen pouhým popisem života manželů Hejnových, města a festivalu, ale mapují celou škálu událostí, které ovlivnily samotné aktéry festivalu i festival samotný. Je sondou i do kulturního chování a smýšlení lidí 50. let, kdy festival vznikal. Hraše zachycuje život manželů Hejnových, kteří svůj čas zasvětili kulturnímu a osvětovému životu na Sobotecku, Šrámkově dílu a festivalu. Zlomový rok pro manžele byl rok 1952, kdy na poslední cestě vyprovázeli básníka Fráňu Šrámka po boku Milky Hrdličkové – Šrámkové. Tomuto mezníku se Hraše podrobně věnoval a jistým dílem i on přispěl k básníkovu odkazu. Prof. Hejna se ujal po roce 1952 Archivu Fráni Šrámka, který uspořádal, sepsal a doplňoval o výstřižky z článků (např.

---

²¹⁶ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192. s. 1046.

²¹⁷ HRAŠE, Jiří. *Prostě Prostějov: 40 let ve městě s poezií: Wolkrův Prostějov 1957–1996*. Praha: IPOS ARTAMA, 1997. ISBN 80-7068-101-2.

²¹⁸ Marta Hrachovinová (nar. 3. září 1955 v Praze) je herečka, divadelní pedagožka a předsedkyně *Spolku Slovo a hlas*. V 80. letech se svým prvním manželem vedla literárně dramatický soubor *Recitační studio Šrámkova domu*. V současnosti vyučuje umělecký přednes na Vyšší odborné škole herecké v Praze. (osobní rozhovor s Martou Hrachovinovou, únor 2020).

Fráňa Šrámek a hudba, Fráňa Šrámek – botanik, Studentské divadlo v Sobotce a Fráňa Šrámek). K podobnému stylu práce byl vyzván Jiří Hraše, když sestavoval obsah knížky *Tam v tom domě na náměstí*. Mohu se jen domnívat, že to byla pro něho příjemná výzva. Hraše nejen v tomto případě uměl pracovat s jazykem, fakty i archivními prameny. K dispozici měl velmi důležité primární zdroje, například soukromou korespondenci mezi prof. Hejnovou a Milkou Hrdličkovou. V knížce postupně poodkrývá zrod festivalu a programu recitačního studia. Autor sám z osobní zkušenosti věděl, jaké úsilí, energii a důmysl vyžadovaly přípravy na kulturně společenskou akci. Jiří Hraše, jak se můžeme dočíst, byl věrným konzultantem a organizátorem festivalů od roku 1961, kdy se aktivně zapojil do jejich činností. Tehdy se *Šrámkova Sobotka* jmenovala *Škola přednesu*. Pro jednotlivé ročníky připravoval programy, které mimo jiné vedl s Danou Musilovou v *Recitačním studiu Šrámkova domu (RSŠD)*.²¹⁹ Společně jezdili do Sobotky vždy dříve, aby s Marií Hejnovou mohli neformálně diskutovat nad programovými náměty festivalu i nad itinerářem celodenních výletů. Společně shromažďovali výstřižky a poznámky, avšak konečné rozhodnutí nad koncepcí jednotlivých ročníků festivalu stanovil na podzim až poradní sbor ÚDLUT Praha, který řešil obsazení, orientaci dílny pedagogických a filozofických fakult. V roce 1986 si Hraše s prof. Hejnovou psal o programu předvečera festivalu, na kterém se podílela i D. Musilová: „*V Sobotce 10. 3. 1986. [...] vypadá předvečer ŠS takto: Sobota 28. června 19:30 hod. sál agitačního střediska: Stč. kralický text v jazykové úpravě Ivana Olbrachta. Jana Štěpánková, Eduard Cupák. Konfrontace s obrazy moderní české poezie. Recitační studio Šrámkova domu. Hudební doprovod Vojtěch Havel.*“²²⁰ Intenzivní zájem Hrašeho o festival, jeho pečlivost, režijní zkušenosti kvitovala samotná paní Hejnová, která se i po řadě kritických připomínek pustila do nových plánů festivalu.²²¹ S prof. Hejnovou ho pojilo dlouholeté přátelství, což vyplývá z jejich korespondence. Navzájem respektovali své názory a uměleckou tvorbu. Některé citace z dopisů najdeme i v jeho zmiňované publikaci *Tam v tom domě na náměstí*: „*Odpusťte, Jiří, vy jste znamenitý hoch. Pořady sice děláte zbytečně dlouhé, to jó, ale jsou vždycky znamenité, to bez lichocení. Do smrti Vám budu vděčná za vojenského Šrámka, jehož délka mi nevadila, ale jiným ano.*“²²²

---

²¹⁹ BÍLEK, Karol. *Malé dějiny Sobotecka: příroda, osobnosti, data, události*. Sobotka: Město Sobotka s obcemi Líbošovice, Markvartice, Mladějov, Ohařice, Osek, Samšina a Zámostí, 2015. ISBN 978-80-260-9112-7, s. 130.

²²⁰ Tamtéž, s. 57.

²²¹ Tamtéž, s. 58.

²²² HRAŠE, Jiří. *Tam v tom domě na náměstí: život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových*. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2007. Knihovnička Českého ráje – Sobotka. ISBN 978-80-254-1249-7, s. 56.

První ročník festivalu Šrámkova Sobotka se konal v roce 1957 ve dnech 30. 6. – 7. 7. u příležitosti Šrámkových nedožitych 80. narozenin. Jak píše Jiří Hraše, myšlenka uzrála po rozhovorech manželů Hejnových s ženou Fr. Šrámkova – Marií Hrdličkovou – Šrámkovou. Až pátý ročník, v roce 1961, získává programový rozměr a formují se témata. Správci Šrámkova domu prof. Václav Hejna a prof. Marie Hejnová vytvořili od 1962 platformu pro systematické školení recitátorů a vedoucích recitačních kolektivů. Od té doby se tu pořádalo tříleté školení recitátorů pro východočeský kraj a od roku 1964 první cyklické krajské semináře uměleckého přednesu pro vedoucí souborů ze všech okresů Východočeského kraje, Krajských kulturních středisek Hradce Králové. Na odborné realizaci se podílel již zmíněný ÚDLUT Praha. Prof. Marie Hejnová založila v roce 1962 *Recitační studio Šrámkova domu* (dále jen RSŠD), studentský a později částečně dětský soubor ve věkovém rozptylu od 4. třídy po vysokoškolské studenty, pro které Hraše připravoval kurzy. Soubor od roku 1971 vedla sama prof. Hejnová (26 let), která za spolupráce Dany Musilové (DAMU) a Jiřího Hraše tvořila koncepci studia a festivalu. Od roku 1968 se Hraše podílí na recitační soutěži i dílně studentů pedagogických fakult a spolupracuje s metodičkou Slávkou Šrámkovou, prof. Danou Musilovou a s Jiřinou Hůrkovou. Všichni zasedali v porotě festivalu. V rozhlasových *Osudech* se Hraše zmiňuje o scénickém čtení (např. *Měsíc nad řekou či Krysař*), které nastudoval s herečkou Evou Sémanovou. „Mezi jinými práce spočívala v tom, aby si recitátoři vybírali typ látky ke svému typu. Nehodnotilo se to, co přinesl, ale jak ten výkon působil, jak fungoval. Ten proces díky dobové atmosféře fungoval jak v rozhlase, tak v soutěžích,“ vyznává se v rozhlasovém cyklu.²²³

Hraše v roce 1982 vybral a zpracoval soubor základních dat, dokumentů i názorů patnácti ročníků recitační soutěže pedagogických fakult. Materiál je souhrnem příprav, pravidel výsledků i analýz soutěže a mimo jiné poskytuje názory z diskuzí na umělecký přednes. Píše, že posláním soutěže je rozvíjet kulturu řeči budoucích pedagogů, aktivizovat jejich zájem o umělecký přednes, a hlavně přispívat ke kultivaci řeči na základních školách. Podle něho měl být součástí výuky českého jazyka.²²⁴

Za deset let (1961–71) se ve Šrámkově Sobotce uskutečnilo 48 literárních večerů, 463 lekcí (RSŠD) o literatuře i přednesu.²²⁵ Hraše se na některých z nich podílel. Připravil například Komenského *Školu hrou*, verše Václava Šolce a Jana Nerudy, Šrámkův *Měsíc nad*

---

²²³ BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, 4. díl; vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava, stopáž: 9:20–11:35.

²²⁴ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří. (č. kartonu 8, neutříděno).

²²⁵ HRAŠE, Jiří. *Tam v tom domě na náměstí: život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových*. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2007. Knihovnička Českého ráje – Sobotka. ISBN 978-80-254-1249-7. Příloha publikace.

řekou nebo *Humprechtské nokturno*. Za své texty o přednesu byl oceněn v literární soutěži Šrámkova Sobotka. Přispíval také do *Zpravodaje Šrámkovy Sobotky*, založeného v roce 1964.²²⁶ Po letech změn, diskusí a ideových sporů město Sobotka v roce 2015 stanovilo, že pořadatelem festivalu bude město, prostřednictvím Městského kulturního střediska.

Poděbradské dny poezie

Vzhledem k nedostupnosti pramenů k počátkům festivalu a účasti Jiřího Hrašeho na této soutěži se omezím jen na základní fakta a informace, které mi poskytla ze svého soukromého archivu Marta Hrachovinová (Hrašeho osobně znala) – předsedkyně spolku *Slovo a hlas*. Toto sdružení bylo založeno v roce 2003 a kromě pořadatelské činnosti vydává i knížky, které se týkají uměleckého přednesu: *Živé slovo* (2004), *Téma: Promluva* (třicet úvah dvaceti tří autorů, 2006) – Jiří Hraše, *Mluvená próza i verš* (studie Františka Daneše – 2008) nebo *Sláva slova*, stati Radovana Lukavského (2010). Sdružení pořádá festival *Poděbradské dny poezie*, na kterém se potkávají na *Fórech poezie a prózy* laureáti prestižních amatérských festivalů, soutěží, studenti hereckých škol a mladí recitátoři (ve věku 17–19 let, 20–30 let). Na ustavující valné hromadě sdružení byl dne 27. ledna 2004 zvolen výbor ve složení: režisér Miloš Horanský, herečka a pedagožka Marta Hrachovinová, Jiří Kutina, Ondřej Malovec, Martina Mašková. Předseda: Vladimír Justl, místopředsedové: Jiří Hraše a Aleš Vrzák. Aktuální složení členů představenstva je zveřejněno na webových stránkách spolku.²²⁷

Původní název přehlídky zněl *Neumannovy Poděbrady*. Komise uměleckého přednesu Svazu čs. divadelních a filmových umělců v čele s laureátkou státní ceny Ludmilou Pelikánovou zahájila Neumannovské vigilie dne 13. června 1963. Do té doby neměli profesionální recitátoři, na rozdíl od amatérů, svůj festival. Na tento fakt upozorňovala Pelikánová dlouho. Recitace podle ní nebyla samostatnou disciplínou, přestože recitační umění prosazovali například E. F. Burian, Roman Tůma či Miloslava Matysová. V tomto

---

²²⁶ HRAŠE, Jiří. *Tam v tom domě na náměstí: život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových*. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2007. Knihovnička Českého ráje – Sobotka. ISBN 978-80-254-1249-7, s. 71.

²²⁷ Zakládajícími členy sdružení byli: doc. PhDr. Vladimír Justl, CSc., MgA. Jiří Hraše a Aleš Vrzák. Cílem činnosti i posláním spolku SLOVO a HLAS je realizace sdružovacího práva občanů k organizování a výkonu jejich zájmové činnosti v oblasti mluveného slova a s tím souvisejících aktivit. Spolek chce v této oblasti zejména: všestranně podporovat kulturu mluveného projevu, pořádat a spolupřátat kulturní festivaly, především *Poděbradské dny poezie*, pořádat semináře, besedy, setkání, kursy, výstavy, účastnit se veřejných setkání, podílet se na vydávání sborníků a odborných publikací, spolupracovat s dalšími obdobně zaměřenými subjekty. SLOVO A HLAS, sdružení příznivců mluveného slova, *O spolku*, [online]. [cit. 2020-01-10]. Dostupné z <http://www.slovoahlas.cz/>.

duchu Pelikánová připomínala pozici recitačního umění na XV. ročníku Neumannových Poděbrad, kdy porotci v roce 1977 udělovali za výkony medaile a cenu *Křišťálová růže*.²²⁸ Jak píše ve stejném materiálu Jiří Kutina, myšlenka je sice spjatá se jménem S. K. Neumanna, ale i s umělci, kteří stáli u jeho počátků (František Vnouček, Vlastimil Fišar, Milan Friedl či Ludmila Pelikánová).²²⁹

Jiří Hraše na základě propagačních materiálů, tehdy ještě *Neumannových Poděbrad*, a vzpomínek paní Hrachovinové se účastnil přehlídek od roku 1965 (pozn.: v tento rok se přehlídky účastnili čeští a slovenští přednášeči, profesionálové i studenti vysokých divadelních škol) do roku 1970, převážně jako porotce uměleckého přednesu. V této době působil stále ještě v Čs. rozhlasu a své aktivity rozděloval mezi rozhlas a recitační soutěže. Na celostátní konferenci uměleckého přednesu dne 17. června 1963 pronesl příspěvek, který zahrnoval pozvání na amatérský festival Wolkrova Prostějova. Ten byl zaměřen na prózu i veršované texty. Hraše chtěl zřejmě vyzvednout důležitost amatérských scén, a proto uvedl příklady zajímavých souborů: např. *Maják Říčany*, navazující na voicebandovskou tradici E. F. Buriana (pozn.: téma ho velmi zajímalo, viz kapitola výše o rozhlasu) nebo soubor vojenské posádky z Psár či divadlo poezie z Plzně, které se v té době specializovalo na Šotolovo divadlo zázraků. Hrašeho fascinovaly různé formy a přístupy amatérů k divadlu, stejně jako přístup profesionálních recitátorů. Od 70. let, kdy Hraše byl ve svobodném povolání, měla přehlídka zpočátku tendenční charakter v duchu konsolidace kulturní politiky nastupující normalizace. V roce 2003 se Jiří Hraše zapojil do soutěže jako porotce vyšší věkové kategorie pro umělecké střední a vysoké školy.²³⁰

Divadelní spolek Krakonoš

Od roku 1990 Hraše jezdíval i na přehlídky amatérských divadelních souborů. Líbilo se mu ve Vysokém nad Jizerou, kde působil *Divadelní spolek Krakonoš* – jeden z nejstarších ochotnických divadelních spolků v republice (1786), který s přestávkami funguje dodnes. Největší divadelní akcí od roku 1971 je Národní přehlídka venkovských divadelních souborů *Krakonošův divadelní podzim*, jehož spoluorganizátorem je divadelní spolek. Původně to byla národní přehlídka vesnických a zemědělských souborů Vysoké nad Jizerou. Dnes je to

---

²²⁸ Program XV. roč. Neumannovy Poděbrady 1977, úvodní slovo Ludmila Pelikánová, s. 7. In: soukromý archiv Marty Hrachovinové).

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Svaz československých divadelních a filmových umělců, komise uměleckého přednesu, *I. Neumannovy Poděbrady*, Praha 1963, s. 1, 4, 205 (soukromý archiv Marty Hrachovinové).

národní přehlídka venkovských divadelních souborů, kterou vyhlašuje Svaz českých divadelních ochotníků. Od roku 1992 se zde paralelně koná i odborný seminář, jehož součástí byla *Škola režisérů*, kterou vedl Jiří Hraše. S přestávkami jezdil do Vysokého nad Jizerou až do roku 2008. Byl zvolen do předsednictva sekretariátu Svazu českých divadelních ochotníků jako porotce.²³¹ O spolku a činnosti národní přehlídky psal do odborných časopisů. V roce 1994 napsal do Amatérské scény výstižný článek *Krakonošovské divadelní snažení*, ve kterém použil citace prof. Jana Císaře, s nímž vedl odborný seminář ve Vysokém nad Jizerou: „...venkov má svoje divadlo. Divadlo, které se snaží o volbu dobré textové předlohy a které veškeré síly věnuje svému venkovskému diváku.“²³²

---

²³¹ AMATÉRSKÉ DIVADLO. Databáze českého amatérského divadla. Přehlídka: Vysoké nad Jizerou, Krakonošův divadelní podzim, NP. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=44;> https://www.ds-krakonos.cz/dsk_obecne.htm.

²³² HRAŠE, Jiří. *Krakonošovské divadelní snažení*, Amatérská scéna, 1994, č. 4, s. 6.

5 Jiří Hraše – teoretická a pedagogická činnost

Po sametové revoluci v roce 1989 se společnost postupně připravovala na demokracii. Logicky se tak proměňovala společenská, politická, ekonomická mapa Československa a transformaci vyžadoval i mediální systém. Bylo nutné média oddělit od státu a provést tzv. deetatizaci. Klíčovým rokem pro ustavení mediální legislativy byl rok 1991, kdy byl přijat zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.²³³ V Čs. rozhlasu vykonával funkci ústředního ředitele Richard Seemann (1. 4. 1991 – 9. 10. 1991), v říjnu ho vystřídal Peter Duhan, který v čele rozhlasu byl do konce roku 1992. Dne 1. ledna 1993 bylo Československo rozděleno na dva samostatné státy a prezidentem České republiky se stal bývalý disident, dramatik a chartista Václav Havel.

Od 1. 11. 1995 do roku 2001 Hraše byl externím lektorem na KŽ FSV UK, kde spolupracoval s PhDr. Josefem Maršíkem, CSc. na přednáškách o historii rozhlasu, dějinách a vývoji rozhlasové žurnalistiky. Pro studenty žurnalistiky pořádal s doktorem Maršíkem i tvůrčí dílny a předával studentům své poznatky rozhlasové specializace, praktické zkušenosti a základy zpravodajských i publicistických rozhlasových pořadů. „*Poprvé jsem se s Hrašem setkal na redakční radě Světu rozhlasu, jejímž jsem byl členem,*“ říká doktor Maršík v úvodu telefonického rozhovoru a pokračuje: „*a nabídl jsem mu, zda by nechtěl učit. Dá se říct, že jsem ho na Katedru žurnalistiky přivedl. Byl velmi precizní, pečlivý, přísný pedagog, ale bylo to na místě. Snažil se posunout rozhlasovou teorii formou seminářů, na kterých i studenti mohli sdělit svůj názor a kritický postoj. Byl to jakýsi motivační prvek pro studenty. Učení ho bavilo a velice si toho považoval, že může být na fakultě,*“ uzavírá rozhovor doktor Maršík.²³⁴ Hraše na fakultě vedl i diplomové práce a některé oponoval. Podle vyjádření doktora Maršíka jeho přínos spočíval v propojení teoretických paradigmat s rozhlasovou praxí. Z praktického hlediska mohl na základě svých zkušeností poskytnout studentům postupy při přípravě rozhovorů, reportáží a publicistického pásma. Společně s Maršíkem a SRT pořádal pro KŽ FSV UK jarní semináře. Z nich vydávalo sdružení odborné sborníky.²³⁵

---

²³³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024730288, s. 368.

²³⁴ Telefonický rozhovor s Josefem Maršíkem dne 2. února 2020.

²³⁵ Archiv UK, fond Fakulta sociálních věd, personálie, osobní spis J. Hraše, (č. kartonu 2 neutříděno); soukromá telefonická konzultace s PhDr. Josefem Maršíkem, CSc. 9. 2. 2020.

Přehled některých z nich:

1996 *K rozhlasové avantgardě a Václavu Růtovi*

2001 *O prvenství rozhlasové sportovní reportáže*

2002 *Posluchači rozhlasu, koncese a četníci*

2004 *Tlustá čára za minulostí a současný rozhlas*

2005 *Otazníky rozhlasové problematiky*²³⁶

5. 1 90. léta a externí spolupráce J. Hrašeho s Českým rozhlasem

Jiří Hraše na počátku 90. let dostává nabídky do Čs. rozhlasu, ale zaměstnanecký úvazek odmítá a raději přistupuje na externí spolupráci. Zde působí až do roku 2011, převážně jako režisér, autor pořadů a člen, později místopředseda SRT. Byl u zrodu revue *Svět rozhlasu* (odborného periodika), které vycházelo dvakrát ročně a podílel se na koncepci i častými příspěvky. V roce 2002 obdržel Cenu generálního ředitele za celoživotní práci pro Český rozhlas, za teoreticko-kritický přínos pro rozhlasovou tvorbu, ediční a publikační činnost. V následujícím roce získal společně s Mgr. Robertem Tamchynou *Cenu ředitele Úseku programu za programový počín na celoplošné stanici ČRo 2 – Praha – za cyklus k 80. výročí Českého rozhlasu*.²³⁷

V 90. letech vznikaly v Českém rozhlasu pořady, které splňovaly kritéria vzdělávacích cyklů a byly pro posluchače přínosné, což dnes už nemůžeme konstatovat, neboť z programového schématu jednotlivých stanic se tyto formáty postupně vytrácejí. Na tento fakt už v roce 1998 upozornil Jiří Hraše slovy: „*Rada Českého rozhlasu roku 1998 v rozporu s úkolem, který rozhlasu dává zákon, souhlasila s potlačením vzdělávacích pořadů pod záminkou, že rozhlas má posluchače vzdělávat nenásilně celkovou úrovní. Nad zákonným úkolem zvítězila podvědomá či vědomá představa, že vzdělávání je bolševický relikt.*“²³⁸

V rámci této podkapitoly vybírám jen některé cykly a pořady, na kterých se Hraše, ať už autorsky nebo režijně, podílel. Podstatným faktem je, že v 90. letech vytvořil tvůrčí tandem s redaktorkou Jarmilou Lakosilovou,²³⁹ obdobný jako s Mílou Semrádovou v 60. letech.

---

²³⁶ OSOBNOSTI, výročí Svět rozhlasu, *MgA. Jiří Hraše, Svět rozhlasu*, 2005, č. 13, s. 24.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ HRAŠE, JIŘÍ: *Tlustá čára za minulostí a současný rozhlas*. In: *K možnostem a úskalím současného rozhlasového vysílání u nás*. Sborník, SRT 2004, s. 12.

²³⁹ Jarmila Lakosilová (nar. 21. 9. 1938 ve Frenštátě pod Radhoštěm) v říjnu 1962 nastoupila do Čs. rozhlasu, kde působila jako redaktorka vědy a techniky v Hlavní redakci publicistiky. Jejím prvním šéfem byl pozdější rozhlasový teoretik Josef Branžovský. Po ukončení pracovního poměru s ČRo (k 31. 12. 2001) se dále účastnila akcí SRT a stále velmi aktivně působí v Klubu novinářů Pražského jara při Syndikátu novinářů ČR, jehož je členkou. Koncem roku 2009 navázala spolupráci s periodikem Český dialog. Soukromý archiv Jarmily Lakosilové.

K Hrašemu režijnímu stylu a ke spolupráci se vyjádřila Lakosilová v naší soukromé emailové korespondenci následovně: „První, na čem jsem s Jiřím spolupracovala, byla série šesti půlhodinových dokumentárních pořadů *Z časů a nečasů PEN klubu (1994)*, které jsem dělala autorsky a dostala je od šéfa uloženy příkazem, ač jsem protestovala a říkala, že jsem se kultuře ve vysílání nikdy předtím nevěnovala. Jirka mě uklidnil a zbavil hrůzy z toho, že je to pro mne neznámá pevnina, úkol nad mé síly. Poradil mi literaturu, doporučil, ať se v klidu, jako když jsem se věnovala třeba archeologii, poohlédnu po zvukových nahrávkách z archivu, přiblížil mi roli Karla Čapka. Pořady se, hlavně díky němu, povedly a myslím, že dva z nich (první dva díly?) vyšly i na kazetách. Jirka byl nesmírně trpělivý a precizní.“²⁴⁰

Na stanici ČRo 3 – Vltava se od roku 1995 vysílala programová řada *Souvislosti* (autor názvu Zdeněk Bouček, vysílací čas: úterý 17:00 – 17:30), jejíž součástí byly jednotlivé cykly. Autorkou byla Jarmila Lakosilová, která pod inspirativním vlivem J. Hrašeho vnesla do programu Vltavy nový rozhlasový tvar, obohacený o přednášky renomovaných odborníků, doplněný o dobové texty a citáty. Cyklus rámovala úvodní a závěrečná hudební znělka. „Velmi důležitou součástí cyklů byly besedy, dobrý vysílací čas a prostor pro dopisy posluchačů. Profesor Šmahel v 60. letech mne naučil, že pořad musí mít vědeckého redaktora – každý cyklus ho měl. Vědecký redaktor vznikl už v 60. letech a v 90. letech jsem ho prakticky obnovila (pozn: dnes už neexistuje). Programová řada vznikala v redakci rozhlasových her a dokumentů (vedoucí byl Oldřich Knitl, poté Jana Paterová). Pečlivě jsme si s Jirkou vybírali znělky a hudbu k jednotlivým cyklům, seděli jsme nad scénářem a nad dopisy posluchačů. Jirka pečlivě vybíral i herce, kteří četli citace. On byl nesmírně pečlivý, zajímal ho obsah pořadu, který měl být v souladu s hudbou, slovem, vážil každou pauzu. On mne dovedl k tomu, že jsem se odvážila i ke kritice mluveného projevu k hostům pořadu profesorům. Jirka byl na mojí straně. Tým byl stálý, včetně zvukových mistrů. To bylo důležité, že jsme si vzájemně radili a pomáhali. K Jirkovi jsem zpočátku měla respekt a nemohla jsem si zvyknout na jeho ironický způsob komunikace. Ale postupně jsem si ho oblíbila.“²⁴¹ Vzpomíná v naší emailové korespondenci Jarmila Lakosilová.

Lakosilová a Hraše vytvořili společně další úspěšné pořady. „Hrozně rádi jsme spolu dělali vltavské Páteční večery (dále jen PV), které vymyslela Blanka Stárková, bývalá šéfredaktorka Vltavy, původně pod názvem Stylový večer (vysílal se 20.00–24:00 a poslední hodina byla zpravidla hudební), ale my je tvořili, až se z nich staly kompozičně výhodnější tříhodinové. Až asi jen na jednu výjimku (PV Libuše Šnekové o Hrabalovi) jsem je dělala

---

²⁴⁰ Osobní emailová korespondence s Jarmilou Lakosilovou, 9. 2. 2020, čas: 22:46.

²⁴¹ Tamtéž.

autorsky, a to jsme si s vedoucí hlasatelů Hanou Maškovou i v předstihu řekly, kterou hlasatelku (-ele) bychom na ten večer potřebovaly, aby nám živý projev dotyčného (čtoucího spojovací text) ladil se stočenými částmi,“²⁴² takto detailně Lakosilová popisuje postup práce. V roce 1997 Hraše režíroval sedmadvacetidílný cyklus *Rudolf II. a jeho doba*, (vědecký redaktor Jaroslav Pánek) vysílaný od 1. dubna do 30. září 1997 při příležitosti rudolfinské výstavy. Úspěšný byl například cyklus osmnácti přednášek *Cesta a odkaz T. G. Masaryka* (od 28. února do 27. června 2000), uvedený u příležitosti výročí narození prvního československého prezidenta. Přednášky z cyklu *Cesta a odkaz T. G. Masaryka* vydalo nakladatelství Lidové noviny jako první svazek Knihnice Klubu Vltava v roce 2002 (Knihnici Klubu Vltava založila J. Lakosilová za podpory Blanky Stárkové). V témže roce tento výjimečný formát byl zrušen.²⁴³

V 90. letech se Hraše intenzivně podílí na řadě i jiných pořadů jako režisér či odpovědný redaktor. V roce 1993 režijně zaštití Benefici Josefa Henkeho, v témže roce se vrací i k problematice burianovských voicebandů. V roce 1995 režíruje cyklus pořadů *Tvůrci naší současnosti* (od roku 1998 *Tvůrci naší demokracie*). Kromě dalších cyklů, jakými byly *Poutník životem* (1996) nebo *Idea českého státu v proměnách staletí* (1998), *Emil František Burian, E. F. Burian a jeho divadlo D* (1994), *Hudba, kterou mám rád* (1994), *Cestami sebezpoznání* (1996–7), *Duchem ne mečem* (1999) nebo *Bílý kruh bezpečí* (1996) byl hostem řady besed. Jako autor připravil cyklus *Československý rozhlas a jeho začátky (30. léta)* a *Československý rozhlas v zrcadle času (90. léta)*, na kterém spolupracoval s redaktorem Robertem Tamchynou. Seriál devíti pořadů se premiérově vysílal v letech 2003–2004 na stanici ČRo 2 – Praha (dnešní Dvojka) u příležitosti 80. výročí zahájení pravidelného rozhlasového vysílání u nás. Autoři společně komentovali ukázky z archivu a posluchačům přibližovali formální i obsahové proměny v čase.²⁴⁴ Jiří Hraše vnesl své praktické a teoretické poznatky do již zmíněné knihy *Od mikrofonu k posluchačům* a do tematicky zaměřených článků, uveřejněných například ve *Světě rozhlasu*.

V rozhlasovém systému AIS je přehled Hrašeho režijních a redakčních počínů včetně jeho účasti na různých besedách od 60. let až po rok 2011. Bohužel v tomto seznamu nejsou uvedeni konkrétní autoři, odpovědní redaktori, takže jsem byla odkázána na pamětníky té doby, jako bývalou redaktorku J. Lakosilovou a vedoucí Archivu ČRo Evu Ješutovou.

---

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří (č. kartonu 11, neurtříděno).

²⁴⁴ HRAŠE, Jiří. AIS, databáze pořadů (PDF), vystavila Eva Ješutová, dokument: BSLVJ, 14. 3. 2019; Archiv ČRo, Jiří HRAŠE – Robert TAMCHYNA, Československý rozhlas v zrcadle času – díl VII. – 70. a 80. léta, CRA05499/01, 2013.

5. 1. 1 Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT) a jeho významné osobnosti

Na oficiálních webových stránkách SRT se dočteme, že Sdružení je: „*Dobrovolná, otevřená a politicky nezávislá organizace tvůrců, kritiků, teoretiků, autorů a přátel rozhlasové tvorby.*“²⁴⁵ SRT je neziskovou organizací a finance získává z členských příspěvků, státních grantů i nadačních a sponzorských darů. Ve sdružení pracuje tým dobrovolných členů, kteří zajišťují provoz i akce spojené s SRT. Členem organizace se může stát občan starší 18 let a členský poplatek činí 300 Kč ročně, pro seniory 150 Kč. Před rokem 1994 existoval *Svaz rozhlasových tvůrců* (dále Svaz RT), který byl oficiálně ustaven na valné hromadě 27. ledna 1990. Předsedou se stal rozhlasový režisér doc. Mgr. Josef Henke. V roce 1990 vyhlásilo SRT ve spolupráci s Českým literárním fondem tři autorské soutěže. Při sestavování porot Henke vznesl dotaz, zda je členem Jiří Hraše. Dosud nebyl. Henke, podle vzpomínek doktorky Bohuslavy Kolářové, pravil: „*to je celý on; nikdy se nikam nehrne, čeká, bude-li vyzván... Hrašemu bylo nabídnuto členství v SRT. Jeho mimořádná schopnost rozpohybovat usínající aktivity a bojovat slovem i perem, především za kvalitu nejen umělecké rozhlasové tvorby byly příkladné.*“ Tolik osobní vyznání dr. Kolářové, uveřejněném ve Sborníku z tvůrčích akcí 2011, vydaném v únoru 2012 na památku Jiřího Hraše. V roce 1990 se Hraše stal členem a založil komisi teorie a kritiky, jejímž byl dlouholetým předsedou až do jejího rozpadu koncem 90. let.²⁴⁶

Na výroční konferenci Svazu RT 24. května 1994 ve Filmovém klubu v Praze se odehrála bouřlivá debata o tom, zda se Svaz RT stane více odborovou organizací uměleckých pracovníků rozhlasu, nebo bude fungovat na dosavadní bázi (přehlídky, semináře, odborné tisky apod.), či se rozpustí. Hraše se vyjádřil jasně: „*Navrhoval bych, abychom jako náhradu Svazu ustavili Sdružení pro rozhlasovou tvorbu jako dobrovolné seskupení tvůrců, kritiků, teoretiků a přátel rozhlasové tvorby. Smyslem a obsahem Sdružení by mělo být reflektovat rozhlasovou tvorbu, pořádat přednášky a besedy s analytickými a kritickými záměry, iniciovat přehlídky nové tvorby, podporovat náročnost rozhlasového programu a tendence jeho přípravy apod... Sdružení by si zachovalo zkratku SRT. Neslibuje to nic, než bychom byli ochotni sami realizovat.*“²⁴⁷

---

²⁴⁵ O ČESKÉM ROZHLESE, *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*, Český rozhlas [online]. [cit. 2020-1-20]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sdruzeni-pro-rozhlasovou-tvorbu-7971587>.

²⁴⁶ KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Osobní vzpomínka*, Sborník z tvůrčích akcí SRT za rok 2011, vydaném v roce 2012 [online]. [cit. 2020-2-20] s. 8. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>

²⁴⁷ KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ohlédnutí za dvaceti lety činnosti Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*. Sborník z tvůrčích akcí SRT 2013, vydaném v roce 2014, s. 54.

Svaz se tedy transformoval do občanského sdružení a na konferenci členů 24. 5. 1994 vzniklo SRT, které pokračovalo v tradici pořádání přehlídek REPORT a Bilance. Sdružení si zachovalo stejnou zkratku a do výkonného výboru byli zvoleni: Z. Bouček, J. Halas, J. Henke, J. Hraše, M. Buriánek, Z. Psůtková, M. Jahodová; do revizní komise M. Jíra, P. Mínsk a V. Tomeš. Podle Kolářové se zachovalo i logo názvu, což byl nápad Jiřího Hraše, který měl zásluhu i na vypracování nových stanov SRT v roce 1994. Sdružení participovalo také na Mezinárodním festivalu rozhlasové tvorby Prix Bohemia Radio a zapojovalo odborníky, redaktory i do publikační činnosti. Jednou ročně vydávalo *Sborník z tvůrčích akcí*, jehož obsahem podle slov Kolářové, bylo například hodnocení rozhlasových počínů z přehlídek a soutěží (REPORT a Bilance), materiály z konferencí, přehled zahraničních přehlídek i příspěvky studentů vysokých škol. Byl to právě Jiří Hraše, kdo navázal spolupráci s rozhlasovou specializací KŽ FSV UK v Praze, konkrétně s PhDr. Josefem Maršíkem, CSc., s FF UJEP v Olomouci, Divadelní vědou v Praze, později JAMU v Brně i dalšími školami. Pro KŽ UK připravoval za účasti členů SRT a hostů odborné semináře, na kterých studenti představili vlastní texty. Jiří Hraše a Bohuslava Kolářová z těchto studijních podkladů sestavovali odborné sborníky. Ty byly rozesílány na vysoké školy, krajské a vědecké knihovny, různým institucím a odborníkům. SRT vydávalo v prvních letech nejprve jednotlivé rozmnožené tisky z odborných seminářů, především pro své členy až od roku 1995 každoročně *Sborníky z tvůrčích akcí*. V čele sborníků byla čtyřčlenná rada (ta se obměňovala), kde byl až do své smrti 2012 Jiří Hraše. V roce 1998 největší podíl na práci ve výkonném výboru SRT měli Hraše, Bouček a Kolářová.²⁴⁸

Některé vybrané Sborníky SRT a semináře, na kterých Jiří Hraše spolupracoval:

Sborník odborných vystoupení, analýz a tezí ze seminářů, konferencí a profesních setkání Svazu rozhlasových tvůrců (SRT 1993)

Informace Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT 1994)

Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 1995 (SRT 1996)

Sborník rozhlasové teorie 3 (SRT 1996)

Publicistická a umělecká stylizace skutečnosti (SRT 1996)

1996 Seminář *Kultura v rozhlase a rozhlasová kultura*

2001 Něco málo k REPORTu 2001 *Ach, ta historie, Rozhlasové médium*

---

²⁴⁸ Tamtéž; Osobní rozhovor s B. Kolářovou (leden 2020).

2003 *Proměna rozhlasového výrazu a tvaru* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 24. dubna 2003 v Karolinu

2004 *K možnostem a úskalím současného rozhlasového vysílání u nás* – Sborník příspěvků z jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, FSV dne 22. dubna 2004 v Karolinu, kde Jiří Hraše připravil příspěvek *Tlustá čára za minulostí a současný rozhlas*

2005 *Otazníky rozhlasové problematiky* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 14. dubna 2005 v Karolinu

2006 *Vysíláme digitálně* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 26. dubna 2006

2007 *Rozhlas dnes a zítra* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 25. dubna 2007 v Karolinu

2008 *Současné rozhlasové zpravodajství a český jazyk* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 22. dubna 2008 v budově FSV – Hollaru

2009 *Rozhlas veřejné služby: Stojí na rozcestí?* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 27. dubna 2009 v Karolinu

2010 *Programová profilace Českého rozhlasu* – Sborník příspěvků z Jarního semináře SRT a KŽ FSV UK, 26. dubna 2010 v Karolinu ²⁴⁹

SRT vydalo několik zajímavých publikací:

V roce 1995 *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu* (autor: Rostislav Běhal). K této publikaci Hraše vypracoval lektorský posudek.²⁵⁰

V roce 1999 u příležitosti Mezinárodní přehlídky rozhlasové tvorby Prix Bohemia Radio připravilo *Výběrový slovníček termínů slovesné rozhlasové tvorby* (autor: Josef Maršík, vedoucí rozhlasové specializace na KŽ FSV UK).

V roce 2008 *99 významných uměleckých osobností rozhlasu* (pozn: Jiří Hraše má v publikaci svůj medailon a podílel se na vydání publikace).

V únoru 2012 vydává SRT Sborník z tvůrčích akcí 2011 věnovaný převážně osobnosti zesnulého režiséra, pedagoga a čestného předsedy (in memoriam) Jiřího Hrašeho. Součástí obsahu je osobní vyznání Bohuslavy Kolářové a Michala Bureše a dvě stati J. Hraše – *Rozhlasové médium školet a F. X. Šalda a pražský rozhlas radiový*.

---

²⁴⁹ OSOBNOSTI, výročí Svět rozhlasu, *MgA. Jiří Hraše, Svět rozhlasu*, 2005, č. 13, s. 24.

²⁵⁰ Archivní a programové fondy ČRo (APF), Osobní fond Hraše, Jiří, (č. kartonu 6, neutříděno).

Mezi výrazné osobnosti, které předsedaly SRT, patřili:

Josef Henke,²⁵¹ Jan Halas,²⁵² místopředseda PhDr. Zdeněk Bouček²⁵³ a Jiří Hraše.

Jiří Hraše se vyjadřoval o Henkem velmi příznivě.

„V rozhlasové produkci byl zjevem naprosto ojedinělým. Spolu s Jiřím Horčičkou působili komplementárně. Expresi Horčičkově sekundoval Henke svým impresivním přístupem. Slovo imprese v souvislosti s ním neznamená ovšem v žádném případě lehkou povrchní náladovost, ale naopak cestu k odhalení vnitřku, jádra předlohy. Přesnější by bylo říci to opačně: z odhaleného jádra předlohy vycházel na povrch a rozvíjel se tvar. Režisérův poučený a chápavý přístup k umění přednesu se promítal do formování moderního mikrofonního herectví. Podílel se na zkomornění projevu, které neznamená nic jiného nežli zpřesnění

---

²⁵¹ Josef Henke (12. 1. 1933 Mladá Boleslav – 19. 3. 2006 Praha) rozhlasový, divadelní a filmový režisér a scénárista, pedagog. Vystudoval Raisovo reálné gymnázium v Jičíně, v letech 1951–55 divadelní režii na AMU. První angažmá měl v divadle E. F. Buriana D34 (1955–58). Jen krátce byl od roku 1958–60 zaměstnán v Čs. rozhlasu, pak se vrací na dvě sezóny do divadla D 34 a následně odchází do brněnského Divadla bratří Mrštíků. Od roku 1964 působil v Čs. rozhlasu, kde byl jedním z nejvýraznějších režisérů. V letech 1967–69 se stal vedoucím režisérem slovesného vysílání. Byl také u vzniku Lyry Pragensis, působil v pražské Viole a jako Jiří Hraše se zabýval teorií uměleckého přednesu a možnostmi voicebandové recitace. Své názory a umělecké postoje vepsal do sborníku *Slyšet se navzájem* (1966), podílel se na přípravě portrétů českých básníků na deskách firmy Supraphon (Nezval, Hora, Halas, Seifert). V roce 1969 založil a řídil umělecké družstvo Ar(i)ston. V roce 1972 byl z rozhlasu vyloučen. Do rozhlasu se vrátil v roce 1990. V letech 1994–95 byl šéfredaktorem stanice Čro3 – Vltava, po roce se funkce dobrovolně vzdal a vrátil se k tvůrčí činnosti. Za svou činnost obdržel četná vyznamenání a ceny (například Prix Bohemia 1996 za režii hry Vinant-Plechátý *Přes řeku*, Prix Bohemia 2000 za režii ze života a díla *Ezry Pounda Chtěl bych napsat ráj*, *Cena generálního ředitele Čro v roce 1999 za celoživotní přínos rozhlasové tvorbě*). JEŠUTOVÁ, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. ISBN 9788025417034, s. 40–42.

²⁵² Jan Halas (5. 5. 1945 Praha – 7. 1. 2010 Boskovice) publicista, spisovatel, fejetonista a redaktor. Maturoval na dějvickém gymnáziu, studoval na FSV a publicistiky (obor rozhlasová publicistika) do roku 1970. Poté nastoupil do redakce rozhlasového programového týdeníku. V 70. a 80. letech působil v Hlavní redakci literárního a dramatického vysílání a spolupracoval externě se stanicí Praha (A–Zet, Kolotoč). V roce 1990 získal za osmidílný cyklus *Čapkovské proměny* medaili Čapkovy společnosti. V dubnu 1990 převzal jako vedoucí redaktor literární redakci, kde působil do ledna 2007, avšak i nadále přispíval jako redaktor četbou na pokračování. Psal do různých periodik (Svět rozhlasu, Týdeník rozhlas, Magazín klubu Vltava, Divadelní noviny, Literární noviny aj.). Tamtéž, s. 38–39.

²⁵³ Zdeněk Bouček (1941–2005) Reportér, dokumentarista, režisér, teoretik, publicista, lektor, zástupce České republiky v EBU. Začínal jako zprávař (1963–66), vypracoval se na redaktora populárních cyklů Jen tak s... (spolu s I. Vyskočilem a E. Fryntou). Psal do týdeníku Halali. Zasadil se o popularizaci radioamatérismu v období normalizace. V 70. letech se zapojil do práce v Redakci her faktu a natáčel tzv. feature. V letech 1974–1990 působil v Hlavní redakci zábavy. Po roce 1989 přešel do Hlavní redakce literárně-dramatického vysílání, kde měl na starosti umělecký dokument. Spolupráce s Tomášem Gregorem vynesla první úspěch ve světě – první uvedení českého pořadu v anglické verzi v síti The National Public Radio (NPR) v USA (1994). Z archivu Českého rozhlasu zmapoval tzv. bílá místa české historie a zakázaná témata. Jeho oblíbeným žánrem byly dokumentární portréty (Loučení s Gottwaldem, Loučení se Stalinem). V cyklu Páteční večery představoval zahraniční rozhlasové dokumenty. Realizoval cyklus Radioateliér. Společně s J. Plechatým se stal jediným českým zástupcem na CD kolekci mezinárodního sdružení dokumentaristů The International Feature Conference (*The IFC Collection 1974–2004*). Zdeněk Bouček byl několikrát oceněn v soutěžích Report, prestižního ocenění dosáhl na Prix Bohemia 1996 v kategorii dokument: 1. cena za feature *Stát pasákem?* (spolu s T. Gregorem). Při svých pravidelných návštěvách v zahraničí byl členem porot na soutěžích Prix Italia, Makrofon Wroclaw, Prix Europe Berlin. SÍŇ SLÁVY, *Josef Bouček (1941–2005)*, Český rozhlas [online], [cit. 2020-02-19]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/zdenek-boucek-1941-2005-8024333>.

*interpretačního výkonu. Henke byl v jádru režisér rozhlasový, který s mikrofonem dosahoval maximálních výsledků.*²⁵⁴

Výkonný výbor SRT jmenoval v roce 2012 Hrašeho (in memoriam) čestným předsedou. V únorovém *Sborníku z tvůrčích akcí SRT za rok 2011*, vydaném v roce 2012 mu věnoval obsáhlé články, vzpomínky i nekrolog Michala Bureše, který nyní působí na postu předsedy SRT. Vybrala jsem jen některé pasáže z nekrologu, které charakterizují jeho osobnost. „*Jiří totiž nejenže byl dokonalým profesionálem, který dokázal podrobit analýze každý rozhlasový počín a zařadit jej do patřičného kontextu, byl zároveň člověkem veskrze přejícím, nevlezlým, nepostihnutým komplexem malosti a nedoceněnosti, kteréž to postižení se v životě lidském začasté přichází. On nekritizoval z potřeby zvelebit si své pochroumané ego, kritizoval proto, že kritizovaného ctil a respektoval. Protože rozhlas důvěrně znal a věděl, jak je v koloběhu psaní, natáčení, stříhání a míchání důležitá zpětná vazba. Jak je potřebné umět zejména začínajícím tvůrcům říct: jdeš podle mě správně, tady ne, tady zvolni, toto je nečitelné... Nejsm prűbojný, čekám, co mi život přinese,*“ říkával často.²⁵⁵ I Vladimír Rusko – režisér Slovenského rozhlasu (dále SRO) připojil do *Sborníku* své vyznání: „*S Jiřím Hrašem sme sa stretali vyše päťdesiatky rokov na odposluchoch rozhlasových diel, seminároch, festivaloch, debatách o problémoch rozhlasovej tvorby a umeleckého prednesu, nielen na rozhlasových podujatiach, ale i na seminároch v rámci Neumannových Podebrad, neskôr Podebradských dní poézie, Wolkrovho Prostejova a Hviezdoslavovho Kubína. Moje temer každoročné stretnutia s Jiřím Hrašem na Podebradských „slávnostiach porozumenia“ prispievali k hľadaniu ciest ako sa najadekvátnejšie prihovoriť ľudskému srdcu i duši. Neopakovateľný bol jeho prístup k interpretom realizovaného textu. Bola tam jeho duša. Oddával sa rozhlasovému poslaniu, nie studenému aparátu rozhlasového prijímača, ale konkrétnemu poslucháčovi, k ľudskej duši a človečiemu umu. Bolo mi cťou v roku 2010 odovzdať Jiřimu Hrašemu na jubilejnom 20. ročníku Dní bratov Čapkovcov v Trenčianskych Tepliciach, Cenu Karla Čapka.*“ V této souvislosti bych vyjmenovala několik úspěšných pořadů, které pro *Společnost bratří Čapků* Jiří Hraše v letech 2002 až 2009 připravil: *Ze zahrady bratří Čapků, Vyprávění o Čapkově Povětroni, Pohledy ze zákulisí, V duchu českém* nebo jeden z posledních pořadů *Karel Čapek – Několikero kejklů černokněžnických čili Národní zvyky (2009)*.²⁵⁶

²⁵⁴ Bc. ZAJÍČKOVÁ, Markéta. *Rozhlasové inscenace Josefa Henkeho v 60. letech* (magisterská diplomová práce), 2010, s. 90.

²⁵⁵ BUREŠ, Michal. Nekrolog: *Za nestorem české rozhlasové režie a kritiky Mga. Jiřím Hrašem*, In: *Sborník z tvůrčích akcí pro Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011*, vydaném v roce 2012, s. 5.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 14.

5. 2 Charakteristika bulletinu Svět rozhlasu

Výbor SRT usiloval o vydávání samostatné publikace (viz níže), později byla nazvána *Svět rozhlasu*. Již za vedení generálního ředitele Vlastimila Ježka členové výkonného výboru SRT chtěli obnovit Studijní oddělení ČRo. Podle Bohuslavy Kolářové: „*J. H. (pozn.: Jiří Hraše) vyvíjel po mnoho let úsilí o obnovení studijního oddělení – již při jednáních s generálním ředitelem V. Ježkem a postupně dalšími – všichni uznávali, že by ‚něco takového bylo třeba‘, ale k realizaci nikdy nedošlo. Nakonec všichni chválili SRT, že jistým způsobem nedostatek teoreticko-kritických počinů nahrazuje svými tvůrčími setkáními, publikační činností, hodnocením tvorby na přehlídkách či soutěžích. Zpočátku 90. let navrhoval např. Českému literárnímu fondu rozhlasové hry a pořady na ocenění za uplynulý rok, ocenění vítězných prací z vyhlášených soutěží atd.*“²⁵⁷ Jako kompenzaci jim tehdejší generální ředitel Ježek přislíbil vydávání odborného časopisu o rozhlasové práci doma i ve světě. Členové výboru SRT, především Hraše a Bouček, chtěli publikaci koncepčně podobnou *Rozhlasové práci*. Ta vycházela od roku 1947 do roku 1993. Oba si byli, podle slov Kolářové, vědomi toho, že zpočátku nebude možné dosáhnout stejné odborné úrovně a obsahové náplně jako u zmiňovaného periodika. Od července 1999 se generálním ředitelem rozhlasu stal Václav Kasík a v témže roce vydalo Oddělení marketingu a PR ČRo, zásluhou SRT a jeho spolupracovníků rozhlasový bulletin *Svět rozhlasu*. Prozatímně odpovědnou redaktorkou byla Zuzana Foglarová, redakční radu tvořili: PhDr. Zdeněk Bouček, PhDr. Václav Hradecký, Mgr. Martina Kemrová, PhDr. Bohuslava Kolářová, PhDr. Josef Maršík CSc., PhDr. Václav Moravec, Mgr. Alexandr Pícha, PhDr. Václav Smitka, Mgr. Martin Zadražil (šéf techniky) a PhDr. Milan Šmíd. *Svět rozhlasu* se postupně změnil v teoreticko-kritickou revui.²⁵⁸ V roce 2019 bohužel už žádné další číslo nevyšlo a osud revue je do budoucna nejasný. Jak se k existenci postaví ČRo?

V úvodním slově (20. prosince 1998) prvního čísla *Světa rozhlasu* (vydaném v roce 1999) doktor Bouček píše o poslání odborného časopisu, který má především mapovat postavení rozhlasu ve světě médií, informovat o technických, technologických, programových, marketingových novinkách a o všech formách i typech rozhlasového vysílání. Zásluhou dr. Josefa Koláře a jiných spolupracovníků se rozhlasovou žurnalistikou zabývalo od 1. 12. 1960 až do 1. 12. 1970 celé studijní oddělení, které vydávalo několik periodik. V oddělení pracovali Jana Votavová, Josef Branžovský, Jan Lopatka, Václav Smitka a řada

---

²⁵⁷ Tamtéž, s. 8.

²⁵⁸ Osobní emailová korespondence Bohuslava Kolářová, ze dne 19. 2., čas. 15:31; KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ohlédnutí za dvaceti lety činnosti Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*. Sborník z tvůrčích akcí SRT 2013, vydaný v roce 2014, s. 55.

dalších, kteří se věnovali badatelské činnosti a shromažďovali fakta, postřehy a zároveň vytvářeli teorie o rozhlasové práci. Bouček v úvodním slově apeloval na zkušenosti ze zahraničí a upozorňoval na postupující globalizaci v mediální činnosti. Na stránky bulletinu se podle něho měly promítnout sjednocující se terminologie, jazyková vyspělost jednotlivých přispívatelů a dovednost rozhlasových teoretiků. *Svět rozhlasu* měl být podle původního záměru čtvrtletní sborník překladových textů (dokumentů, analýz, článků, mimořádných scénářů, studií a teoretických tezí), ale i původních příspěvků (komentáře, polemiky, kritiky aj.) kmenových autorů, kteří by informovali o zahraničních přehlídkách, stážích, návštěvách, a natáčeních mimo Československo. Redakční rada zvažovala i vydávání monotematických či monografických příspěvků. Do prvního čísla 1999 přispěli: Václav Moravec (*Nová kapitola... s rozpaky?!*), Alexandr Pícha (*Vývoj formátu Čro 1 – Radiožurnálu*), Michal Zelenka (*Formát – celkové zaměření rozhlasové stanice s ohledem na cílovou skupinu recipientů*) a Jiří Hraše (*Rozhlasová hra beze slov a Pařížská lekce*).²⁵⁹ Ten dodával své články a úvahy téměř do každého čísla, až do své smrti. V roce 2000 se zhostil úvodního slova *Světa rozhlasu* č. 3 a nabídl téma: *Rozhlas jako tvůrce mimomediálních fenoménů* do rubriky *Rozhlasové historie: Brněnská rozhlasová avantgarda 30. let*. Ještě v roce 2011 do č. 25 (v tomto roce předsedal redakční radě Ondřej Vaculík), v době, kdy už byl nemocný, napsal několik článků (např. do rubriky *Osobnosti – Výročí: o Emilii Tučkové a Jiřině Žákové*. Do *Rozhlasové historie: stať o Radiojournalu a montáži třicátých let*). Díky pečlivému dramaturgickému výběru Jiřího Hraše se v následujících letech ve *Světě rozhlasu* ustálily tyto rubriky: *Rozhlas ve světě*, *Rozhlasová historie*, *Rozhlasová teorie a praxe*, *Rozhlasová technika*, *Osobnosti – Výročí*, *Dokumenty*, *Recenze*, *Příloha*.

---

²⁵⁹ Svět rozhlasu 1999, č. 1, obsah.

6 Vzpomínky na Jiřího Hrašeho (rozhovory)

Osobnost Jiřího Hrašeho ve svých vzpomínkách zachytily jeho kolegyně – spolupracovnice a přítelkyně – Mgr. Eva Ješutová a PhDr. Bohuslava Kolářová. Informace, které jsem od nich získala, mi pomohly doplnit téměř kompletní mozaiku portrétu Jiřího Hraše.

6. 1 Eva Ješutová

Mgr. Eva Ješutová (nar. 25. 5. 1957 v Písku) je historička a archivářka.

V letech 1972–76 studovala humanitní větev na Gymnáziu v Milevsku, poté nastoupila na FF UK v Praze – obor archivnictví a historie, který úspěšně absolvovala v roce 1981. Do rozhlasu nastoupila už po vysoké škole 1. 9. 1981, kde působí dodnes, v úseku rozhlasového archivu, jako vedoucí. Zaměřuje se na péči o archivní rozhlasové fondy a dějiny Českého rozhlasu. V rámci publikační činnosti se podílela na titulech: *Normalizace v Čs. rozhlase* (1997), *Československý rozhlas na cestě k demokracii* (1999), obě společně s J. Novákovou, ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny; vedoucí autorského kolektivu: *Od mikrofonu k posluchačům* (2003), *99 významných uměleckých osobností rozhlasu* (2008), *99 významných tvůrců rozhlasových dokumentů* (2013), *99 osobností rozhlasového zpravodajství a publicistiky* (2018). Přispívala do *Světa rozhlasu* a různých odborných sborníků.

Rozhovor s Evou Ješutovou

Vzpomínáte si, při jaké příležitosti jste se poprvé setkala v rozhlase s Jiřím Hrašem?

Vzpomínám si nejen kdy, ale i kde. S Jiřím Hrašem jsem se poprvé setkala na jaře roku 1990 a bylo to v archivu v Přerově nad Labem. Já jsem tam pracovala a on přijel jako badatel. Byla to doba, kdy archiv hojně navštěvovali bývalí pracovníci rozhlasu, tzv. osmašedesátníci. Tak jsem se ostatně seznámila s většinou rozhlasových legend. Jiří se tenkrát zajímal o rozhlasové působení Míly Semrádové a připravoval o ní sborník. Na rozdíl od jiných, kteří často netušili, co vlastně v archivu pohledávají, přišel s jasně formulovaným požadavkem.

Spolupracovali jste v rámci rozhlasu nebo i jiné instituce na společném projektu?

Za více než dvacet let bylo těch projektů, na kterých jsme spolupracovali, mnoho. První byly věnované hlavně 60. létům, případně dílčím obdobím rozhlasové historie, tématům nebo osobnostem. Většinou souvisely s tzv. jarními semináři, pořádanými ve spolupráci s rozhlasovou specializací na FSV UK a SRT. Pochopitelně jsem pro něj a Jarmilu

Lakosilovou připravovala rešerše pro pořady k historickým výročím. Později, když začal vycházet *Svět rozhlasu*, mě právě Jiří přitáhl ke spolupráci, která trvala téměř dvacet let. Uměl velice dobře přesvědčit, že je to vlastně v zájmu dotyčného, aby dělal něco navíc. Přišel s nějakým problémem, který je třeba vyřešit. Jakmile se do toho člověk zapojil, už neměl šanci věc nechat být. Navíc, Jiří byl perfekcionista, o mně se má dlouholetá spolupracovnice vyjádřila, že jsem největší hnidopich, jakého za padesát let v rozhlasu poznala, takže v tomto směru jsme si konvenovali. Největším ze společných projektů bylo zpracování osmdesátileté historie rozhlasu – kniha *Od mikrofonu k posluchačům*. Následovalo *99 uměleckých osobností* a částečně se Jiří, i když už byl vážně nemocen, zapojil i do *99 tvůrců rozhlasových dokumentů*.

V rámci vaší dlouholeté archivní činnosti a vedoucí funkce jste byla spoluautorkou některých publikací o rozhlasu, kterých se Hraše účastnil. Přizvala jste ho však i k jiné spolupráci?

Ono to nebylo ani tak v rámci pracovního zařazení, ale jaksi navíc. Čím více jsem se o rozhlasu dozvíдалa, tím víc jsem si uvědomovala, co všechno chybí, kolik je bílých míst na rozhlasové mapě, jak torzovitě je zpracovaná rozhlasová historie, jak málo je informací o vynikajících osobnostech, které v rozhlasu působily. Pokud zároveň nevynikaly i v jiném oboru. Ale i pak např. v jejich slovníkových heslech zmínka o rozhlasu buď úplně chyběla, nebo byla zcela marginální. Pokud jde o osobnosti, tady obrovskou práci vykonal PhDr. Rostislav Běhal, programový ředitel z 60. let, který excerpcí osobních spisů, na základě osobních a pamětnických výpovědí, sestavil *Kdo je kdo v historii českého rozhlasu*. Myšlenka na zpracování rozhlasové historie ostatně pronásledovala několik generací rozhlasáků. Nejdále se dostali naši předchůdci v 60. letech. Myslím, že nebýt srpnové okupace, dotáhli by záměr k úspěšnému konci. Nový prostor se otevřel koncem 90. let. V té době padly ideologické limity, bylo dost nadšenců, ochotných přiložit ruku k dílu, k dispozici bylo i dost pamětníků, kteří mohli pomoci se zaplněním bílých míst. První teoretická diskuse o projektu proběhla v r. 2000 v rámci festivalu Prix Bohemia radio (PBR). Byli u toho Jiří Hraše, Bohuslava Kolářová, Zdeněk Bouček a já. Takže jsem J. Hrašeho ke spolupráci přizvat nemusela, byl u toho od samého počátku. Důležité bylo, že od začátku byli zapojeni všichni, kteří byli zainteresováni. A nejen jednotlivci, ale i instituce – rozhlas, SRT, FSV. A hlavně se myšlenka setkala s velkým pochopením u tehdejšího generálního ředitele Václava Kasíka. Bez jeho podpory by kniha *Od mikrofonu k posluchačům* nejspíš nikdy nespátřila světlo světa.

Pro jaké profesionální kvality jste si vážila práce J. Hrašeho?

V jeho případě souvisí profesionální kvality s lidskými, proto bych je nerada od sebe striktně oddělovala. Především byl nesmírně vzdělaný, jeho znalosti byly encyklopedické prakticky ve všech uměleckých a kulturních oborech. Pokud na něčem pracoval, vždy přicházel s jasně formulovanou koncepcí, dotaženou do nejmenších detailů. Nikdy ale své vědomosti nevystavoval na odív, byl až neskutečně skromný. Své názory také nikomu nevnucoval, pouze podotkl: „*Já si myslím, jestli by to nemohlo být takto...*“ Tím dokázal donutit člověka k zamyšlení a často i přehodnocení pohledu. Ocenění zaslouží i jeho pedagogické schopnosti, které podobně jako znalosti dokázal uplatňovat nenápadnou formou, bez sebemenšího náznaku mentorování. To byl zcela určitě jeden z důvodů, proč se na něj často obraceli začínající rozhlasoví tvůrci, kteří měli zájem se profesně posouvat na vyšší úroveň. Namátkou mohu jmenovat třeba Michala Bureše, Roberta Tamchynu či Marka Janáče, pro které byl ochotným rádcem i konzultantem. A také musím zmínit akce pořádané SRT (především *Bilance a Report*). Tam jsem na něm obdivovala nejen schopnost pregnantních formulací při hodnocení pořadů, ale i to, že dokázal i kritické připomínky vznést tak, že nikoho neurážel a neshazoval, aby sám vynikl. Byl zkrátka a dobře vždy ochoten pomoci tam, kde to bylo třeba. Když jsme připravovali rozhlasovou historii, nikdo z oslovených autorů nechtěl zpracovávat třicátá léta, která byla ovšem klíčová. A Jiří, ač od začátku chtěl psát léta šedesátá, která v rozhlase zažil, se této kapitoly ujal. Výsledek je skvostný...

Překvapil vás něčím, případně zaskočil?

Zaskočil ani ne, ale překvapil mě svou neúnavnou činorodostí a rozsahem zájmů. Účastnil se obrovského množství přehlídek, festivalů, seminářů i nejrůznějších kulturních projektů po celé republice. A vždy nepochybně aktivně, nedokázal nečinně přihlížet. A pokud jde o rozhlas, tak obrovská energie, s jakou se pustil do práce třeba na *Světě rozhlasu*. A trochu mě překvapil i tím, jak odmítal výdobytky moderní techniky. Marně jsme jej opakovaně přesvědčovali, jaké výhody má psaní na počítači. A také nikdy neměl doma televizi...

Oblíbila jste si některé jeho pořady?

Z 60. let mám ráda cyklus *Avantgarda bez legend a mýtů*, který tak trochu připomíná svět v přerodu z let třicátých. Z 90. let si ráda poslechnu pořady, které připravoval společně s J. Lakosilovou, hlavně ty k významným dějinným událostem. Úžasným způsobem jsou v nich užity archivní záznamy a jsou dokonale doplněny hudební složkou. Podobně

mistrovským dílem je rekonstrukce pohřbu TGM. Na jeho pořadech oceňuji především preciznost. A i když ve většině případů je uveden jen jako režisér, jeho činnost bych nazvala spíše spoluautorstvím. A jsme zase u jeho skromnosti.

Co vás v 90. letech zaujalo na koncepci a vizích J. Hrašeho? Koncept SRT a jeho vývoj nebyl Hrašemu lhostejný. Co se mu podařilo prosadit?

Především to, že měl zcela jasnou vizi. Do práce SRT se zapojil s obrovskou energií. A ačkoli vývoj se postupně začal ubírat jinou cestou, než byla jeho představa o rozhlasové práci, neslevoval. A přesto, že jistá povrchnost a kvantita na úkor kvality, které začaly být preferovány, mu nepochybně vadily, nezatrpkl. J. Hraše se velice zasloužil o vydávání *Světa rozhlasu* a postupně přicházel s náměty na doplnění či rozšíření, vytvoření jednotlivých rubrik i s návrhy na oslovení nových autorů.

Pro jaké povahové vlastnosti nebyl u některých kolegů oblíbený?

Jak říkala už babička Boženy Němcové, není na světě člověk ten, aby se zachoval lidem všem. To platí i v případě J. Hrašeho. Byl zvyklý říkat lidem pravdu do očí, uměl být ironický až sarkastický. A to pochopitelně spoustě lidí vadí. A myslím, že ani u šéfů se netěšil zvláštní oblibě, protože dokázal stát za svým názorem a nikdy se nikomu nepodbízel. K lidem, které měl rád, byl srdečný a přátelský, od těch, kterých si z nějakých důvodů nevážil, si udržoval odstup. Nikdy se ovšem nesnížil k osobním invektivám, jednal vždy korektně.

J. Hraše pocházel z levicově orientované rodiny. Bylo mu to v rozhlase na škodu?

V 60. letech, myslím, že podobně orientovaných zaměstnanců byla většina. A paradoxně, byť politika pronikala do všech sfér společenského života, více než na politickou příslušnost se hledělo na profesionalitu. Takže si nemyslím, že by mu to v té době mohlo jakkoli škodit. Ostatně zastával vedoucí funkci. A v době, kdy jsem jej osobně poznala, tedy v 90. letech, se nevrátil do zaměstnaneckého poměru, ale pouze k externí spolupráci. Ale většina těch, kteří se po listopadu 1989 vrátili do rozhlasu jako zaměstnanci, často na vedoucí pozice, měla také svou komunistickou minulost. A nikomu to nevadilo. Navíc jak jsem jej poznala, v té době bych jej považovala spíše za středově orientovaného sociálního demokrata.

6. 2 Bohuslava Kolářová

PhDr. Bohuslava Kolářová (nar. 23. 4. 1943, Pelhřimov)

Bohuslava Kolářová studovala Střední zdravotnickou školu v Brně, obor lékárenský laborant. Po maturitě se přihlásila na nástavbové studium Střední osvětové školy. V roce 1968 byla přijata ke studiu na FF UK v Praze, zpočátku dvouoborového studia *Teorie a sociologie kultury* (z obou oborů má státnice). Filosofickou fakultu ukončila v roce 1973 jako absolventka oboru *Výchova a vzdělávání dospělých*. V roce 1983 složila rigorózní zkoušky na Katedře teorie kultury FF UK. Celý profesní život pracovala v oblasti kultury: na Ministerstvu kultury, ve Svazu českých dramatických umělců a od roku 1990 byla zaměstnána jako tajemnice *Svazu rozhlasových tvůrců* (později SRT). Od roku 1995 působí v Českém rozhlasu. Začínala na stanici Vltava v oddělení komunikace, kde se podílela na konceptu propagace programu stanice. Své zkušenosti prohloubila v Oddělení marketingu a PR ČRo v Praze na Vinohradech. Do sekretariátu Archivních a programových fondů ČRo odešla na žádost vedoucí Mgr. Evy Ješutové, se kterou sestavovala autorský kolektiv pro zpracování rozhlasové historie *Od mikrofonu k posluchačům* k 80. výročí zahájení rozhlasového vysílání u nás. Na publikaci se podílela řada členů SRT, stejně jako na vydávání teoreticko-kritické revue *Svět rozhlasu*. Kolářová byla jeho redaktorkou celých dvacet let od r. 1999, kdy vyšlo 40 čísel. Až do roku 2011 úzce spolupracovala se SRT, byla členkou výkonného výboru a organizovala všechny aktivity, soutěže a přehlídky. Spolu s Evou Ješutovou připravila vydání dalších knih, které doplňují rozhlasovou historii: *99 významných uměleckých osobností rozhlasu*, *99 významných tvůrců rozhlasového dokumentu* a poslední, *99 osobností rozhlasového zpravodajství a publicistiky*. Jejím blízkým spolupracovníkem byl Jiří Hraše, který se na publikacích podílel.

Rozhovor s Bohuslavou Kolářovou

Paní doktorko, pamatujete si na první setkání s Hrašem? Jak na vás působil i během vaší spolupráce?

Z prvního osobního setkání s Jiřím Hrašem jsem měla docela obavy, protože mě Josef Henke upozornil, že nevezme-li mě Jirka „na vědomí,“ bude to velká škoda pro práci SRT a nakonec i pro mě osobně. Velmi rychle jsem pochopila, že Jiří nemá rád lidi, kteří nedrží slovo, jsou líní a snaží se prezentovat především sami sebe... Nikdy se nesnažil být v popředí, a to v situacích, kdy za velkým množstvím práce stál právě on. Po celou dobu naší spolupráce se na něj obraceli nejen mladí rozhlasoví redaktori se žádostí o radu, o pomoc, o připomínky

k jejich práci. Je třeba říci, že dobrovolné, nehonorované činnosti věnoval ze svého času nejvíce. Jirka byl mimořádně vzdělaný, sledoval veškeré kulturní dění, měl neuvěřitelnou spoustu nápadů a návrhů, kterými podněcoval a inspiroval své spolupracovníky. Jiří byl „šlechtic ducha,“ nelze ho lépe charakterizovat, vždy kultivovaně noblesní, ochoten naslouchat, pokud bylo „čemu.“ Byl přísný na sebe i na ostatní. Možná, že se některým lidem mohl zdát ironický až sarkastický, ale jak jsem ho za dvacet let téměř denní spolupráce poznala, vždy to bylo na místě. Je pravda, že působil na některé lidi odtažitě, rezervovaně, nebo se setkání s nimi vyhýbal. Ale měl smysl pro inteligentní humor. Ze svých zásad nic neslevoval. Pokud jste měli jiný názor než on, bylo k tomu třeba mít pádné argumenty, aby vaši změnu podpořil.

Jak s odstupem času hodnotíte počáteční invenci J. Hrašeho ve Svazu rozhlasových tvůrců, později SRT? Co se mu během těch let podařilo prosadit?

Ve Svazu rozhlasových tvůrců, od roku 1994 (SRT) se Hraše rychle zorientoval; zjistil, že nemá sekci pro teorii a kritiku, tu se mu podařilo doplnit a hned následující rok převzít po J. Halasovi její vedení. Řadu let se ji snažil udržet v aktivitě, ale odchodem několika členů sekce koncem 90. let zanikla. Byl jedním z posledních, kdo se ještě soustavně věnovali teoreticko-kritické reflexi rozhlasové tvorby až do konce života. I proto tu zřetelně chybí. Byl to J. Hraše, který navrhl pravidelné vydávání *Sborníku z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*, v němž byla hodnocena aktivita uplynulého roku, zvláště pak přehlídek BILANCE a REPORTU, občas se podařilo uveřejnit některé odborné články. Dále byl i iniciátorem vydávání zvláštních odborných sborníků např. dizertační práce V. Růta, dále textů z odborných seminářů, které SRT organizovalo na rozhlasových přehlídkách Prix Bohemia Radio (např. *Rozhlasové vysílání a (jeho) posluchači*, *Co umíme a co neumíme*, oba 1998), z jarních seminářů pořádaných ve spolupráci s KŽ FSV UK, konkrétně PhDr. Josefem Maršíkem, CSc., který také přivedl Jirku k pedagogické práci (mezi jeho žáky patřil např. PhDr. Václav Moravec). Přehled všech vydaných odborných tisků, na nich se velkou měrou podílel, je zveřejněn ve *Sborníku z tvůrčích akcí za SRT rok 2011* (vydáno v r. 2012). Jeho mimořádné schopnosti rozpohybovat usínající aktivity a bojovat slovem i perem především za kvalitu nejen umělecké rozhlasové tvorby byly příkladné. Kvalifikovaně vedl diskuse o vyslechnutých pořadech na přehlídkách BILANCE a REPORTU, řada účastníků za ním večer přicházela se žádostí o radu, jak pořad upravit, dotvořit, čeho se vyvarovat. Je nemyslitelné se nezmínit o jeho úsilí o vznik teoreticko-kritického bulletinu (který by nějakým způsobem navazoval na Rozhlasovou práci), což se jemu, J. Halasovi, Z. Boučkovi

a B. Kolářové podařilo koncem 90. let. Další snaha o obnovení činnosti Studijního oddělení rozhlasu však vyšla naprázdno.

Hraše své aktivity rozdělil po roce 1990 mezi režii, teorii, pedagogiku a členství v různých recitačních a divadelních soutěžích. Byl u vzniku revue Světa rozhlasu, na kterém jste spolupracovala. Byl aktivním inspirátorem?

Ano. Když snaha o obnovení činnosti Studijního oddělení rozhlasu nevyšla, o to víc aktivity věnoval *Světu rozhlasu*, jak byla revue nazvána. První čísla vydalo Oddělení marketingu a komunikace ČRo, kde jsem pracovala. Od třetího čísla jeho vydávání převzaly Archivní a programové fondy ČRo, jmenovitě díky jejich vedoucí E. Ješutové (ročně vycházela dvě čísla, celkem jich do roku 2018 bylo 40). Jiří byl aktivním členem redakční rady, participoval prakticky na každém čísle – na jeho koncepci, náplni jednotlivých rubrik, posuzování úrovně jednotlivých příspěvků, navrhoval, koho ještě oslovit, spolu s E. Ješutovou pomáhal vybírat dokumenty, přílohy atd., tuto práci lze ve zkratce těžko postihnout. Vidím ho, jak v širokém klobouku, vždy pečlivě upravený, přichází do rozhlasu, třeba sdělit jen drobnost nebo nápad Evě Ješutové, která patřila do naší „trojice,“ zejména při práci na rozsáhlé publikaci o historii rozhlasu (byla vedoucí autorského kolektivu, stejně jako u dalších). Při práci na obsahu rozhlasové teoretické revue *Svět rozhlasu* jsme bývali často v kontaktu prakticky denně, třeba telefonicky, ověřovali si vzájemně různé návrhy, četli všechny příspěvky, domlouvali se, koho ještě požádat o článek ad. Mohu říci, že se z nás tři stali přátelé.

I když měl Hraše několik profesních aktivit, vnímám to správně, že pro něho rozhlas byl prioritou, velkou láskou?

Vnímáte to správně, Jiří Hraše miloval rozhlas. Do posledních chvil se zajímal o vše okolo něj. Říkal, že: „*vše, co potřebuje*“ se dozví z rozhlasu. V posledních letech dodával, že už si není tak jist. Na můj dotaz, zda viděl určitou inscenaci v televizi, mě ujistil, že televizi nemá, tvrdil o ní, že je to zloděj času; hodně četl, sledoval kulturní časopisy, chodil pravidelně do Ponrepa, klubu náročného diváka, do divadla, připravoval a režíroval pořady mluveného slova, v posledních letech především pro *Společnost bratří Čapků*. Vyhledával nebo psal články do Sborníků SRT, *Světa rozhlasu*, jezdil jako porotce nebo jako host na amatérské přehlídky... Bylo těžko pochopitelné, jak tolik aktivit zvládal, zvláště s ohledem na jeho věk. A to jsem ještě pominula řadu aktivit – navázání spolupráce s vysokými školami z Olomouce, Brna, Prahy ad.

Postrádáte Jiřího Hrašeho?

Ano, velmi. Mně v Jiřím odešel báječný pracovní partner, kolega a kamarád. Možná o něm více vypoví přiložený rozhovor,²⁶⁰ ale ještě před tím bych vypíchlá ryze osobní vzpomínku na to, jak mě Jiří navštívil v nemoci na Bulovce, hned jak mě přemístili z ARO, kde jsem byla tři měsíce. Dodával mi optimismu, způsobem lehce sarkastickým, což mi dělalo moc dobře. A v konci návštěvy se zmínil, že mu byla diagnostikována rakovina. Moje zděšení jsem skryla do konstatování: „*tato nemoc tě nedožene, spíš „sejdeš věkem.“*“ Velmi se mu moje konstatování líbilo a říkal, že si myslí totéž. Bohužel, nemoc ho nakonec dohnala.

---

²⁶⁰ Příloha č. 4: Rozhovor PhDr. Bohuslavy Kolářové s Jiřím Hrašem, který měl být publikován k jeho osmdesátinám ve *Světě rozhlasu* v roce 2012/č. 24 (text).

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala osobnosti rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga Jiřího Hraše, který za svou teoretickou a metodickou práci získal četná ocenění. Na základě primárních pramenů a sekundární literatury jsem sestavila portrét jeho osobního a profesního života, který mapuje období od jeho narození v 30. letech 20. století až po smrt v roce 2012, kdy skončil na následky onkologického onemocnění v litoměřickém hospici. Oblast rozhlasového umění a žurnalistiky mě zajímá, takže osud všestranně nadaného muže, jak vyplývá z jeho osobní pozůstalosti, zájmů a vyprávění pamětníků, mne zaujal, ale s některými jeho názory jsem se neztotožnila. Život Jiřího Hraše dosud nebyl detailně zpracován, a tak jsem se snažila o důkladnou sondu včetně historických souvislostí, obohacenou o některé důležité mezníky kulturního klimatu daného období. Ke kultuře obecně měl Hraše pozitivní vztah, což se projevilo v jeho profesionální kariéře, jak v oblasti osvětové, divadelní, recitační i té rozhlasové. Z dostupných materiálů jsem zjistila, jak se jeho osobní život prolínal s profesním. Byl nesmírně tvůrčí a rozmanitý, plný změn a existenčních nejistot. Hraše byl silná individualistická osobnost s vyhraněnými názory a relevantními argumenty, směřujícími k časté kritice svých spolupracovníků. Soudě podle rozhovorů jeho kolegyň, mnohdy oprávněných. Tím, že neměl rodinu a děti, svůj čas mohl plně zasvětit profesní kariéře. Hraše byl pilný, cílevědomý a sečtělý člověk. Oporou mu byl pan Zdeněk Zeman, s nímž žil v dlouholetém vztahu téměř 50 let, bohužel s ním jsem se osobně nemohla setkat. Po telefonu jsem však s ním konzultovala některé pasáže ze života jeho přítele.

Zachytit škálu profesí a činností, kterým se Jiří Hraše věnoval, nebylo lehké. Jeho intelektuální záběr byl obsáhlý. Zkušenosti získával v osvětové oblasti, kde se osvědčil jako metodik a postupně se vypracoval až na porotce, lektora i metodika na umělecký přednes. Zasedal v porotách československých, později českých festivalů, jakými byly například *Wolkrův Prostějov*, *Neumannovy Poděbrady* či *Šrámkova Sobotka*, kde ho s manželi Hejnovými, spoluzakladateli významného festivalu, pojilo přátelství i profesní vztahy. Jeho zájem o Šrámkovu Sobotku vyústil v publikaci *Tam v tom domě na náměstí (život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových)*. Všeobecný přehled a důmyslný přístup k tématům se osvědčily v Hrašeho profesionální tvorbě. Citlivě pracoval s jazykem, fakty a zdroje důkladně prověřoval. Fragments z privátního a profesního života pocházejí z jeho osobní nezpracované pozůstalosti, kterou jsem měla k dispozici k nahlédnutí. Musela jsem ji však doplnit o zveřejněné i nezveřejněné osobní rozhovory, rozhlasové paměti, seznamy jeho prací, dopisy

aj., abych vytvořila plastický obraz o člověku, kterého jsem v Českém rozhlasu osobně už nepoznala. Moje práce je tak tímto pro APF ČRo přínosná.

Komunistická ideologie Hrašeho provázela 50. až 60. lety, kdy se sám v komunistické straně výrazně angažoval a mohla bych to vyjádřit slovy: „že pro ni dýchal a aktivně žil.“ Své názory na komunistickou stranu postupně od 70. let revidoval. Hraše byl ale člověk pevných zásad, trpělivý, pečlivý, neměnných názorů a sarkastického až ironického humoru, jak vyplývá i ze vzpomínek některých pamětníků. Od dětství inklinoval k divadlu a v 60. letech se zapojil do realizace pražského divadla malých forem – *Violy*. Dohledat pamětníky z tohoto období, se mi bohužel nepodařilo. Někteří už nežijí, ale našťastí mně paní Marta Hrachovinová – vdova po Vladimíru Justlovi, který Violu v letech 1965-1992 vedl, poskytla několik doplňujících informací. Zda byl Jiří Hraše výrazný režisér literárních pásem, jsem nehodnotila. Z dochovaných informací jsem se snažila vyčíst i momenty, které pro Hrašeho nebyly příznivé a příjemné, ale přesto k nim přistoupil se ctí. Negativní situace na pracovišti, politické klima roku 1968, nedobrovolný odchod z rozhlasu a práce svobodného umělce ho profesně posunovaly a posilovaly. Jeho angažovanost proti okupaci sovětských vojsk v roce 1968 jsem však z rozhlasových materiálů i jeho pozůstalosti nezaznamenala. Po politických prověrkách v rozhlasu v roce 1970 se definitivně na dvacet let vzdálil rozhlasové režii. Balancoval na hranici přežití, ale pro své umělecké a profesní kvality se uplatnil v kulturně osvětové činnosti, která měla dopad i na tehdejší školy. Z toho vyplývá, že se jako svobodný umělec uměl prosadit. Po dlouhé odmlce se v 90. letech vrátil do Čs. rozhlasu (později Českého) k režii dokumentárních pásem, publicistických pořadů a úzce začal spolupracovat s redaktorkou Jarmilou Lakosilovou.

Profesní směřování Jiřího Hrašeho podle mého názoru změnila osudová nabídka do Čs. rozhlasu, kdy v roce 1960 nastoupil jako vedoucí do režisérského střediska HRPV. Rychle se učil a své dosavadní zkušenosti přenášel do rozhlasového jazyka. Potkal se s řadou významných režisérských osobností, pravděpodobně nejbliže měl k docentu J. Henkemu, kterého považoval za jednoho z nejlepších režisérů vedle Jiřího Horčičky. Vzájemná profesní sympatie vedla Henkeho k tomu, aby Hrašeho v roce 1990 přizval do SRT, jehož byl předsedou. Cenil si jeho názorů, profesních i lidských kvalit. Analogie mezi rozhlasovým projevem a uměleckým přednesem oba režiséry spojovala. Kromě rozhlasu se setkávali i na recitačních soutěžích v porotách, kde hodnotili umělecký přednes z pohledu různých dimenzí. V roce 1993 Hraše rád režijně zaštilil *Benefici Josefa Henkeho*.

Předpokladem Hrašeho režijních úspěchů publicistických pořadů a rozhlasových pásem byl podle mého soudu bezpochyby cit pro slovo, hudbu a zvukové efekty. Chtěla bych upozornit na jeho *Úvahy a studie*, které v 60. letech vydal pod hlavičkou Čs. rozhlas a zveřejnil je ve sborníku *Rozhlas 63*. Dobové názory se odlišují od těch, které prezentuje v 90. letech, například ve *Světě rozhlasu*, nebo v jiných odborných periodikách či sbornících. Hraše se v tomto období externě věnoval i pedagogické činnosti na KŽ FSV UK. Učení rozhodně nebylo jeho ambicí, ale práce se studenty ho bavila. A přínosem jsou *Sborníky příspěvků z Jarních seminářů SRT a KŽ FSV UK*, ze kterých mohou čerpat studenti, badatelé i rozhlasoví teoretici.

Jiří Hraše díky své pili, pečlivosti, profesionálnímu přístupu a neustálému vzdělávání dosáhnul jistého společenského statusu, který ho vynesl mezi uznávané osobnosti, jež se zasloužily o kulturu slova, nový pohled na rozhlasovou režii 60. let a nové směřování rozhlasové žurnalistiky po sametové revoluci. Systematicky se věnoval teoreticko-kritické reflexi rozhlasové tvorby. A díky jeho pečlivému dramaturgickému výběru se ve *Světě rozhlasu* ustálily pravidelné rubriky. Hraše si uměl prosadit svůj názor, a kdo nepochopil jeho humor a přístup, nebyl v jeho společnosti vítán.

Summary

In my thesis I focused on the personality of Jiří Hraše, radio director, theorist and pedagog who received numerous awards for his theoretical and methodological work. The thesis is based on primary sources and secondary literature. I compiled a portrait of his personal and professional life, mapping the period from his birth in the 1930s to his death in 2012, when he died of cancer in a hospice in Litoměřice. The portrait is set in a historical context and maps some important milestones of the cultural climate of the period. Hraše had a positive attitude towards culture in general, which was especially reflected in the period of his later professional career. It was not easy to capture the range of activities and professions he pursued. Firstly, he gradually gained knowledge and experience in the field of education, where he proved himself as a methodologist and later worked his way up to a juror, lecturer and methodologist for artistic presentation. Secondly, he sat on the juries of Czechoslovak, and later Czech festivals, such as Wolker's Prostějov, Neumann's Poděbrady or Šrámek's Sobotka. Fragments of his personal and professional life were attained from his personal unprocessed estate, which I had at my disposal. This was supplemented with published and unpublished personal interviews, radio memoirs, lists of his works, letters, etc., in order to

create a comprehensive image of a man whom I did not personally meet in Czech Radio. Communist ideology was an integral part of his life in the 1950s and 1960s, when he was personally and heavily involved in the Czechoslovak Communist Party, and I might put it this way: "he was breathing it and was actively involved." Nevertheless, he was expelled from the party in 1970, and in the following years he transformed his ideological position into that of a liberal communist. Hraše was a man of firm principles, patient, careful, unchanging opinions and sarcastic to ironic humour, as evidenced by the memories of some witnesses. From the preserved information, I also tried to read about the moments that were not favourable and pleasant for him, nevertheless, he approached them with fortitude and honour. The negative situation at the workplace, the political climate of 1968, the involuntary departure from radio and the work as a freelance artist pushed him forward and strengthened him professionally. However, I did not notice his involvement in the events of 1968 from the available radio materials of that era and from records of his legacy. After political retrenchment at Czech Radio in 1970, he abandoned the profession of radio directing for twenty years. He was balanced on the edge of survival, but his skilful qualities helped him to find employment in the cultural and educational sectors, his work in the latter sector had a notable impact on the schools of that time, reflecting the quality of the educational programmes he was able to devise for them. After a long pause, he returned to Czech Radio in the 1990s. He directed documentaries, journalistic programmes and began working closely with programme editor Jarmila Lakosilová.

Jiří Hraše's professional orientation was significantly changed by the offer of Czechoslovak Radio, when in 1960 he joined the HRPV director's centre. Hraše's directorial success was a prerequisite for journalistic programmes and radio series was undoubtedly a sense of feeling for words, music and sound effects. His legacy shows what thematic areas he dealt with in connection with the history of radio. I repeat that the chapter Professionalization of Broadcasting 1930-1938, which captures the process of radio in the 1930s, is a useful part of the comprehensive book: *From the Microphone to the Listeners*, which is about the historical stages of radio since its inception. In the 1990s Hraše also devoted himself externally to pedagogical activities at KŽ FSV UK, where he strengthened his pedagogical relations with students of journalism. Thanks to his diligence, professional approach and constant education, Jiří Hraše achieved a certain social status, which earned him a place among those renowned personalities who contributed to the culture of the importance of the word, a modern view of radio directing in the 1960s and a new direction of radio

journalism after the Velvet Revolution. He could assert his opinion, and those who did not understand his humour and approach were not welcome in his company.

Seznam zkratek:

AIS – Autorizovaný informační systém Českého rozhlasu
APF ČRo – Archivní a programové fondy Českého rozhlasu
Archiv UK FSV Praha
Archiv hl. m. Praha
CZV KSČ – Celozávodní výbor Komunistické strany Československa
CZV ROH – Celozávodní výbor Revolučního odborového hnutí
ČRo – Český rozhlas
Čs. rozhlas – Československý rozhlas
ČSM – Československý svaz mládeže
ČSR – Československá republika
ČSSR – Československá socialistická republika
ČSZV – Československé zahraniční vysílání
ČVRT – Československý výbor pro rozhlas a televizi
FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
FSV UK – Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
FPT – Federace proletářské tělovýchovy
FÚTI – Federální úřad pro tisk a informace
FŽ – Fakulta žurnalistiky UK v Praze
HRPV – Hlavní redakce politického vysílání
HRZ – Hlavní redakce zpravodajství
HRLD – Hlavní redakce literárně dramatická
HSTD – Hlavní správa tiskového dohledu
IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu
KES – Krajské estrádní soubory
KOR – Krajská odborová rada
KŽ – Katedra žurnalistiky
LŠU – Lidová škola umění
LUT – Lidová umělecká tvořivost
MDO – Městský dům osvěty
MNV – Městský národní výbor
NA – Národní archiv Praha
ONV – Okresní národní výbor
PKOJF – Park kultury a oddechu Julia Fučíka

RSŠD – Recitační studio Šrámkova domu
SČM – Svaz české mládeže
SČDO – Svaz československých divadelních ochotníků
SČSK – Svaz československých knihovníků
SČSS – Svaz československých spisovatelů
SČSVU – Svaz československých výtvarných umělců
SRT – Sdružení pro rozhlasovou tvorbu
SOČR – Symfonický orchestr Československého (Českého) rozhlasu
Svaz RT – Svaz rozhlasových tvůrců
TASS – Telegrafnoje agentstvo Sovětského Sojuza
ÚDLUT – Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti
ÚKVČ – Ústav pro kulturně výchovnou činnost
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Použitá literatura

Primární prameny

Periodika

Sekundární literatura

Elektronické zdroje

Disertační, magisterské a bakalářské práce

Primární prameny:

Archivní a programové fondy ČRo (APF), *Osobní fond Hraše, Jiří*, (č. kartonu 1–11, neutříděno).

Archivní a programové fondy ČRo (APF), fond *Vedení Čs. rozhlasu, Analýza činnosti pravicově-oportunistických sil v letech 1968 až 1969 v Čs. Rozhlase*.

Archiv hl. m. Prahy, AP 135, kultura Národního výboru Praha (dále jen NVP), inventář (NAD č. 5, č. pomůcky 135), s. 15.

Archiv UK, fond Fakulta sociálních věd, personálie, osobní spis J. Hraše, (č. kartonu 2 neutříděno).

Archiv ČRo, Jiří HRAŠE – Robert TAMCHYNA, *Československý rozhlas v zrcadle času, díl VII. – 70. a 80. léta*, CRA05499/01, 2013.

BUREŠ, Michal. *Osudy Hraše Jiří*, vysílání 12. 9. 2011 – 16. 9. 2011, Český rozhlas Vltava.

Divadelní ústav Praha, přehled aktivit divadelní osobnosti, Hraše Jiří, č. 12278/12779.

Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna, Hraše, Jiří. *O režii publicistických rozhlasových pořadů*. 1964. č. 8626/2012 R.

Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna, rozhlasový cyklus *Avantgarda bez legend a mýtů*, 15. dílů, č. 77530/2017 R.

HRAŠE, Jiří. *In Margine divadla poezie – závěrečná práce nastavbového studia na katedře estetiky FF UK 1968*.

HRAŠE, Jiří. AIS, databáze pořadů (PDF), vystavila Eva Ješutová, dokument: BSLVJ, 14. 3. 2019.

HRACHOVINOVÁ, Marta (soukromý archiv), osobní návštěva leden 2020.

LAKOSILOVÁ, Jarmila (soukromý archiv).

PROGRAM XV. roč. Neumannovy Poděbrady 1977, úvodní slovo Ludmila Pelikánová, s. 7.
In: soukromý archiv Marty Hrachovinové.

Osobní rozhovory a korespondence

Osobní e-mailová korespondence s Jarmilou Lakosilovou, ze dne 9. 2. 2020, čas: 22:46

Osobní rozhovor s Janou Štefánkovou (listopad 2019), bývalou metodičkou pro Prahu z ÚKVČ.

Telefonický rozhovor s PhDr. Josefem Maršíkem, CSc., dne 2. 2. 2020

Soukromá telefonická konzultace s PhDr. Josefem Maršíkem, CSc., dne 9. 2. 2020

Osobní rozhovor s PhDr. Bohuslavou Kolářovou (30. 1. 2020).

Osobní e-mailová korespondence s PhDr. Bohuslavou Kolářovou, ze dne 19. 2. čas. 15:31.

Osobní e-mailová korespondence s Evou Ješutovou, dne 15. 11. 2019, čas: 15:14.

Nezveřejněný rozhovor Slávy Volného s Jiřím Hrašem, říjen 2011 (soukromý archiv Evy Ješutové).

Periodika:

BEDNAŘÍK, Petr a NOVÁKOVÁ Jaroslava, *Cenzura v Českém/Československém rozhlasu do roku 1993*, In: *Svět rozhlasu* č. 39–40, 2018, s. 94.

BROUSEK, Antonín. *Komu patří Viola*, Divadlo, 1963. roč. 14, č. 10, s. 82.

BĚHAL, Rostislav. *S programovým náměstkem o přestavbě programu*, *Rozhlasová práce* 1965, č. 7, s. 98.

BĚHAL, Rostislav. *Programové bloky*, *Rozhlasová práce*, 1962, č. 11, s. 161–2.

BĚHAL, Rostislav a Jiří KMOCH. *Jak psát pro rozhlasové noviny*, *Rozhlasová práce* 1961, č. 4, 1961, s. 5.

FRIEDLOVÁ, M. Z dopisů ústředních orgánů a krajů k WP. *Zpravodaj Wolkrova Prostějova*, 1958, roč. 1, č. 1., s. 2.

HALADA, Vladimír. *Hlasatel. Spikr. Herec*, *Rozhlasová práce*, 1963, č. 9, s. 134.

HRABAL, Karel. *Ještě jednou o Rozhlasových novinách*, *Rozhlasová práce*, 1962, č. 7, s. 97–102.

HRAŠE, Jiří. *Krakonošovské divadelní snažení*, *Amatérská scéna*, 1994, č. 4, s. 6.

- HRAŠE, Jiří. *Rozhlasová hra beze slov*, In: Svět rozhlasu, Praha: Český rozhlas, 1999, s. 26.
- HUBIČKA, Jiří. *Karel Hrabal*, Svět rozhlasu 2011, č. 5. s. 67.
- HUBIČKA, Jiří. Svět rozhlasu, 2010, č. 24. s. 55.
- HUBIČKA, Jiří. *Karel Hrabal*, Svět rozhlasu, 2011, č. 25. s. 67.
- JEŠUTOVÁ, Eva, *Československý rozhlas a srpen 1968*, Svět rozhlasu, 2013, roč. 29, s. 28.
- JEŠUTOVÁ, Eva. Od masové a výchovné práce k službě společnosti. In: *Bílá místa rozhlasové historie*. Praha 1999, s. 28.
- JEŠUTOVÁ, Eva. *Kulturní tendence v rozhlasovém vysílání*, Svět rozhlasu 2008, roč. 20, s. 21–22
- JINDRA, Jaroslav, Jiří RUMIL, Slavomír VOSECKÝ. *Pohled do dílny, několik řádků o problémech HRPV*, Rozhlasová práce, 1963, č. 3, s. 34–36.
- JURMAN, Michal. *Na první pohled to možná vypadá, že nejjednodušší je dělat experiment*. Souvislosti 2009, roč. XX, č. 1, s. 143.
- MERUNKA, Josef. *Zvuková zpráva*, Rozhlasová práce 1963, č. 5, s. 76.
- OSOBNOSTI, výročí Svět rozhlasu, *MgA. Jiří Hraše, Svět rozhlasu*, 2005, č. 13, s. 24.
- SEMRÁDOVÁ, M. *Voice-band E. F. Buriana*, Umělecký přednes, ÚDLUT Praha, 1971, s. 1–2
- SVĚT ROZHLASU, 1999, č. 1. obsah.
- VOKÁL, Stanislav. *Hlasatel je také spíkr*, Rozhlasová práce, 1963, č. 7, s. 103.
- ŽIVOT STRANY. In: Dokumentace Českého rozhlasu (ČRo), knihovna Ústřížkový fond 971.11 Stranické vedení: *Život strany 1966*, č. 19, s. 42–43.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

- BAUER, Michal. *Ideologie a paměť: literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*. Jinočany: H & H, 2003. ISBN 8073190281, s. 215.
- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 288.
- BĚHAL, Rostislav. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu, 1992*, Zdeněk Hejzlar, s. 81.

BĚHAL, Rostislav. *Vlivy, které rozhlas v 60. letech formovaly*. Bílá mísa rozhlasové historie, příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlasu, Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 13.

BĚHAL, Rostislav. *Z šedesátých let v rozhlasu – Vlivy, které rozhlas v 60. letech formovaly*. Bílá místa rozhlasové historie. In: Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 14.

BÍLEK, Karol. *Malé dějiny Soboteka: příroda, osobnosti, data, události*. Sobotka: Město Sobotka s obcemi Libošovice, Markvartice, Mladějov, Ohařice, Osek, Samšina a Zámostí, 2015. ISBN sbn978-80-260-9112-7, s. 130.

BLAŽÍČEK, Přemysl, MUKAŘOVSKÝ, Jan. ed. *Dějiny české literatury*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 8085865483, s. 402–6.

BUREŠ, Michal. Nekrolog: *Za nestorem české rozhlasové režie a kritiky Mga. Jiřím Hrašem*, In: Sborník z tvůrčích akcí pro Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011, vydaném v roce 2012, s. 5.

CÍSAŘ, Roman. *Činoherní klub 1965-2005*. Praha: Nakladatelství Brána, 2006. ISBN 8072432621, s. 21.

ČINÁTL, Kamil (2009). *Věčné časy: československé totalitní roky*. Praha: Respekt Publishing. ISBN 9788087331019, s. 144.

ČMOLÍK, Otto, ed. *Kapitoly z historie Pionýrské organizace v Československu: (stručný nástin vývoje v letech 1945–1978)*. Praha: Mladá fronta, 1979. Kapitola Vznik a rozvoj dětského pokrokového hnutí, s. 13.

CYSAŘOVÁ, Jarmila (1996). *Televize a Moc 1953–1967*. Studijní materiály výzkumného projektu Československo 1945–1967. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 16.

HRAŠE, Jiří. *Tam v tom domě na náměstí: život a dílo manželů Marie a Václava Hejnových*. Sobotka: Středisko městské kultury Sobotka, 2007. Knihovnička Českého ráje – Sobotka. ISBN 978-80-254-1249-7, s. 56.

HRAŠE, Jiří: Dramaturgický přístup k tvorbě pásma. Ed. Umělecký přednes. Rozmn. Praha, ÚDLUT 1965.

HRAŠE, JIŘÍ.: *Tlustá čára za minulostí a současný rozhlas*. In: *K možnostem a úskalím současného rozhlasového vysílání u nás*. Sborník, SRT 2004, s. 12.

HRAŠE, Jiří. *Prostě Prostějov: 40 let ve městě s poezií: Wolkrův Prostějov 1957–1996*. Praha: IPOS ARTAMA, 1997. ISBN 80-7068-101-2.

HRAŠE, Jiří. et ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. Umělecký přednes: *Dvacet let amatérského uměleckého přednesu*, 1967, s. 8–38.

JANOUSEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945–1989*. Praha: Academia, 2012. Literární řada. ISBN 9788020020574, s. 277.

JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 8086762009, s. 332.

JEŠUTOVÁ, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. ISBN 9788025417034, s. 50–51.

JEŠUTOVÁ Eva, NOVÁKOVÁ Jaroslava. *Počátky normalizace v Československém rozhlase*, materiály, studie, rozpravy č. 11/1998, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, s. 5.

JURMAN, Michal. *Zvukové umělecké experimenty v českém rozhlasovém vysílání: [z oboru rozhlas, televize, film, scenáristika]*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2008. ISBN 9788086928364, s. 65.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu — Barrister & Principal, 2008. ISBN 9788087029312, s. 262.

KAPLAN, Karel a Dušan TOMÁŠEK (1994). *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956: studie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. ISBN 8085270382, s. 15–16.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. ISBN 8072771191. Díl třetí, s. 284–306.

KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 9788020020192, s. 111.

KNAPÍK, Jiří. *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953: biografický slovník stranických a svazových funkcionářů, státní administrativy, divadelních a filmových pracovníků, redaktorů*. Praha: Libri, 2002. ISBN 8072770934, s. 28–29.

KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Ohlédnutí za dvaceti lety činnosti Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*. Sborník z tvůrčích akcí SRT 2013, vydaném v roce 2014, s. 54 a 55

KOPECKÝ, Václav. *Soběslavský plán*, s. 18.

KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu, 1945–1956*. Praha: Torst, 1998. ISBN 8072150553, s. 264–7.

MÜLLEROVÁ, Veronika. *Ostermannova Viola*. Tábor: Kotnov, 2008. ISBN 9788090388727, s. 47–8.

OSVALDOVÁ, B. HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, 264 s. ISBN 978-80-7277-266-7, s. 164, 245.

RUML, Jiří. *Posluchač mluví do programu*, Bílá místa rozhlasové historie. In: Sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu, s. 20.

SMAŽÍK, František. *Jak děláme vesnické divadlo. 1949*, s. 6.

SMAŽÍK, František a JÁNSKÝ, Emanuel. Knížka o desetiletých zkušenostech a práci Vesnického divadla 1945–1955, Státní zájezdová scéna Praha, 1955. s. 26, 37.

VIKLIČKÁ, Miluše. Divadlo Viola – 40 sezon, 2002, s. 111.

Elektronické zdroje:

AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY, *Literární časopisy*, [online]. [cit. 2019-10-04], s. 83. Dostupné z https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/Liter%C3%A1rn%C3%AD%20%C4%8Dasopisy.pdf

AMATÉRSKÉ DIVADLO. Databáze českého amatérského divadla. Přehledky: Vysoké nad Jizerou, Krakonošův divadelní podzim, NP. [online]. [cit. 2020-01-15]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=44;>
https://www.ds-krakonoz.cz/dsk_obecne.htm

BUREŠ, Jan. Elektronická konzultace, prosinec 2017) SČM sjednotil v roce 1949 všechny mládežnické organizace (Junák, Skaut, YMCA) pod názvem ČSM a členové se nazývali svazáčky a byli pod přímou ideologií KSČ.

BUREŠ, Michal. *Za nestorem české rozhlasové režie a kritiky MgA. Jiřím Hrašem*, [online]. [cit. 2019-08-30], Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011, s. 7. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>

ČESKÝ ROZHLAS Vltava, *O pořadu Osudy*, [online]. [cit. 2019-08-30]. Dostupné z <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-5057835/o-poradu>

ČESKÁ TELEVIZE, Lidé. *JUDr. Miloš Marko*. [online] [cit. 2020-01-11]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/lide/milos-marko/>

ČEPOŘANOVÁ, Drahomíra. *Pražské dětské divadlo*, Česká divadelní encyklopedie [online]. [cit. 2019-3-09-30]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Pra%C5%BESk%C3%A9_d%C4%9Btsk%C3%A9_divadlo; <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=4668>

DIVADLO 1949–1970, *Slovník české literatury* [online], [cit. 2019-10-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=91>

DIVADELNÍ NOVINY, *Zemřela Vítězslava Šrámková*, 11. 8. 2019 [online]. [cit. 2020-03-03]. Dostupné z <https://www.divadelni-noviny.cz/zemrela-vitezslava-sramkova>

DVACATÉ STOLETÍ, *Média v letech 1960–1967, A. Uvolňování poměrů*. [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z http://dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_9_1960_1967.pdf

GUTWIRTH, Václav, Biografický slovník. Historický ústav AV [online]. [cit. 2019-11-11]. Dostupné z http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/GUTWIRTH_V%C3%A1clav_20.6.1896-3.8.1968

HRAŠE, Jiří. *Vyznání laureáta, 20. ročník předání CENY KARLA ČAPKA* Trenčianské Teplice 22. 5. 2010, Sborník z tvůrčích akcí, Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 2011. [online], citace [2019-10-30]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>

HRAŠE, Jiří. *Brněnská rozhlasová avantgarda. Panáček v říši mluveného slova*. 18. 7. 2006 [online]. [cit. 2019-1-11]. Dostupné z <http://mluveny.panacek.com/historie-rozhlasu/4254-brnenska-rozhlasova-avantgarda.html>

JANOUŠEK, Pavel a kolektiv. *Dějiny české literatury 1945-1989 Souvislosti divadelního života*, III. 1958–1969, Zápas o rozšíření prostoru pro divadelní tvorbu, [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z http://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdfhttp://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdf, s. 175.

KOLÁŘOVÁ, Bohuslava. *Osobní vzpomínka*, Sborník z tvůrčích akcí SRT za rok 2011, vydaném v roce 2012 [online]. [cit. 2020-2-20] s. 8. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/02657575.pdf>.

KRUPIČKA, Miroslav. *Jiří Ostermann – beatnik a exulant z Violy. Krajané.net* [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1259>.

LAŠTOVKA, Karel. *Karel Laštovka o životě* [online]. [cit. 2019-12-30]. Dostupné z http://www.karellastovka.cz/O_zivote.html.

NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM, Heslář. *Marconi-Stille*, [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z <http://www.ntm.cz/heslar/blattnerfon>.

O ČESKÉM ROZHLESE, *Sdružení pro rozhlasovou tvorbu*, Český rozhlas [online]. [cit. 2020-1-20]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/sdruzeni-pro-rozhlasovou-tvorbu-7971587>.

ORGANIZACE: FDTJ / Federace dělnických tělocvičných jednot, Amatérské divadlo [online]. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=216>.

OSOBNOSTI: Smažík, František. Praha, Databáze českého amatérského divadla [online], [cit. 2019-08-25]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=3555>.

PETIŠKOVÁ, Ladislava. *Frejka, Jiří*. Česká divadelní encyklopedie [online], [cit. 2019-12-12]. Dostupné z http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Frejka,_Ji%C5%99%C3%AD

POKORNÝ, Milan. *Jméno z rozhlasové historie*. Týdeník rozhlas [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z http://www.radioservis-as.cz/archiv08/06_08/06_plus.htm.

REVUE PRO LITERATURU A KULTURU SOUVISLOSTI. Téma: *Radiová umění*, anketa [online]. [cit. 2019-11-14]. Dostupné z <http://souvislosti.cz/OLD/clanek.php?id=866>.

SÍŇ SLÁVY, *Josef Bouček (1941–2005)*, Český rozhlas [online], [cit. 2020-2-19]. Dostupné z <https://informace.rozhlas.cz/zdenek-boucek-1941-2005-8024333>.

SKAUTING. CZ, Kapitola šestá, Skautská ústředí stojící mimo Svaz a Federaci, 3. *Spartakovi skauti práce* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z <http://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/02/chapt6.html>.

SLOVNÍK ČESKÉ LITERATURY, *Antonín Brousek, básník a literární kritik* [online], [cit. 2019-10-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=987>.

SLOVO A HLAS, sdružení příznivců mluveného slova, *O spolku*, [online]. [cit. 2020-01-10]. Dostupné z <http://www.slovoahlas.cz/>.

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *I odražení od dna je řešení*, Amatérská scéna (AS) 2000, č. 3.: I [online], [cit. 2019-09-30]. Dostupné z <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=txt&id=414>.

ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU. AV ČR, Česká literární bibliografie, *20. ročník předání Ceny Karla Čapka v Trenčianských Teplících* 22. 5. 2010 [online]. [cit. 2019-9-12]. Dostupné z <https://vufind-dev.ucl.cas.cz/Record/001361631>.

VELÍŠEK, Martin. *Jiří Frejka – od avantgardy k velkému divadlu*, 4. duben 2014, Český rozhlas Vltava [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z <https://vltava.rozhlas.cz/jiri-frejka-od-avantgardy-k-velkemu-divadlu-5045058>.

Disertační, diplomové a bakalářské práce

KOTALOVÁ, Zdeňka. *Redakce mezinárodního života Československého rozhlasu v 60. letech* (rigorózní práce). In: Příloha *Svět rozhlasu*, 2013, č. 29, s. 99.

Bc. ZAJÍČKOVÁ, Markéta. *Rozhlasové inscenace Josefa Henkeho v 60. letech* (magisterská diplomová práce), 2010, s. 90

Seznam příloh

Příloha č. 1: Hraše Jiří, Schůzka nad knihou *Od mikrofonu k posluchačům* v roce 2003 (foto)

Příloha č. 2: Jiří Hraše (dále J. H.). Tematická bibliografie (text)

Příloha č. 3: Přehled titulů; 1. sezóna Violy (1963–64) a zkratky (text)

Příloha č. 4: Rozhovor PhDr. Bohuslavy Kolářové s Jiřím Hrašem, který měl být publikován k jeho osmdesátinám ve *Světě rozhlasu* v roce 2012/č. 24 (text)

Příloha č. 5: Bohuslava Kolářová, 2004 (foto)

Příloha č. 6: Eva Ješutová, práce na knize *Od mikrofonu k posluchačům* (leden 2003), (foto)

Příloha č. 7: Laudatio Jiří Hraše 2020 – autor: Michal Bureš (text + foto)

**Příloha č. 1: Hraše Jiří, Schůzka nad knihou *Od mikrofonu k posluchačům* v roce 2003
(foto)**

Jiří Hraše (zdroj: Marcela Benešová SRT)

Příloha č. 2: Jiří Hraše (dále J. H.). Tematická bibliografie (text)

1. Divadelní teorie a umělecký přednes

Leonov Leonid. Obyčejný člověk (Orbis 1956) – doslov

Divadlo poezie (Orbis 1961) – úvod

I. Neumannovy Poděbrady (Svaz čs. divadelních a filmových umělců 1963)

Vlastimil Fišar (Divadelní ústav 1966) – editor

Bibliografie uměleckého přednesu (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1966) – editor

Slyšet se navzájem. Šedesát hlasů o uměleckém přednesu (Orbis 1966)

Na okraj divadla poezie (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1967)

Dvacet let amatérského uměleckého přednesu (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1967)

O slavnostech a poezii. In: O životě, slavnostech a umění (HK, Krajské osvětové středisko 1968)

Milan Friedl (Divadelní ústav 1968) – editor

J. H.: In margine divadla poezie. Závěrečná práce nastavbového studia na katedře estetiky FF UK 1966–1968

Rudolf Walter (Divadelní ústav 1970) – editor

Dědrasbor (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1971 – editor

Modra blůza (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1971) – editor

Voice-band E. F. Buriana (Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti 1971)

Halasův Kunštát (B, Krajské kulturní středisko 1975)

J. H.: O přednesu (ČB, Krajské kulturní středisko 1978)

Tvorba pásma. Sborník statí, úvah a rad vedoucím recitačních kolektivů (Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1983)

Sborník statí o uměleckém přednesu (Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1983)

Zájmová umělecká činnost 3/1983

J. H. – Musilová, Dana: Krajská tvůrčí DÍLNA agitačních skupin (MB, Krajské metodické středisko 1984)

Feizman, Rudolf – Fišar, Vlastimil – J. H. – Šrámek, Jan: Přednes, interpretace, próza, verš (Středočeské krajské kulturní středisko 1984)

J. H.: Hovory s lidmi (Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1985)

Živé slovo (1985) – editor

Ano, slyšet se navzájem (Divadelní ústav 1985)

Základy realismu v českém umění přednesu (Středočeské krajské kulturní středisko 1987) - editor

J. H. – Musilová, Daniela – Scénář v uměleckém přednesu (HK, Krajské kulturní středisko 1987)

Čítanka statí o uměleckém přednesu (SPN 1987) – editor

O invenci a konvenci v umění přednesu. Stavba a rytmus výkonu přednašeče. In: Čítanka statí o uměleckém přednesu (SPN 1987)

Divadelní pedagogika (Divadelní ústav 1988)

Umělecký přednes. Metodické materiály k amatérské přehlídce v uměleckém přednesu žen (Mona 1988)

Sborník z oborového aktivu k problematice amatérského uměleckého a dětského přednesu (Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1989)

Moje práce na přednašečském výkonu (Středočeské krajské kulturní středisko 1990) – editor + pozn.

Divadlo jednoho herce. 1. dodatek ke sborníku Divadlo jednoho herce – Praha 1989 (Společnost přátel kultury slova + Divadelní ústav 1993)

Slovo tělem učiněné. Sborníček vyznání o přednesu poezie (Společnost přátel kultury slova 1993)

Mně sluchu dopřejte...! Sborník statí, dat a dokumentů o práci na hereckém monologu a dialogu (IPOS 1997) – editor

J. H. – Josef Čapek. In: Zprávy Společnosti bratří Čapků 54/1999

J. H. – Moje čapkovská objevování in: Zprávy Společnosti bratří Čapků 56/2000

Živé slovo. 45 (+3) zamyšlení nad tajemstvím poezie a hlasu (Akropolis 2004)

J. H. – Čapkové na Jiráskových Hronovech in: Documenta Čapkiana XLIII (Společnost bratří Čapků 2005)

Schmidtová, Monika: Rétorika (Česká technika 2005) – lektor

Daneš, František: Mluvená próza i verš. O kultuře mluveného projevu (Akropolis + Slovo a hlas 2008) – editor

2. Rozhlasová teorie a historie

- Režie a rozhlasová publicistika. In: Studie a úvahy 1/1963
J. H. – Halada, Vladimír: O režii rozhlasového vysílání (ÚL, Kulturní správa Severočeského KNV 1966)
Archivní číslo 01035 – dokumentární montáž o rozhlasovém pořadu vysílaném před 30 lety
In: Studie a úvahy 3/1967
Nezvalovo rozhlasové scénáři In: Hudba a zvuk 4/1967
Komise pro teorii a kritiku SRT In: Rozhlasová práce 2/1992
Poznámky k snímkům z operačního sálu In: Reportáž v tisku a v rozhlase (SRT 1997)
Rozhlas, dr. Růt a česká avantgarda In: Václav Růt, rozhlas, 1936-1996 (SRT 1997)
Ročenka Českého rozhlasu 1997 (ČRo 1997)
Rozhlasová hra beze slov In: Svět rozhlasu 1999
Pařížská lekce In: Svět rozhlasu 1999
Svět rozhlasu 3/2000 – předmluva
Rozhlas Karla Čapka – Nad články z let 1926–1938 In: Svět rozhlasu 2/2000
Rozhlas jako tvůrce mimomediálních fenoménů In: Svět rozhlasu 4/2000
Brněnská rozhlasová avantgarda 30. let In: Svět rozhlasu 4/2000
Veřejnost jako nebezpečí veřejnoprávního média In: Acta phonographica (radiophonica) III (2001)
VKV, RPD a ČS. rozhlas In: Svět rozhlasu 5/2001
Půlhodina v pěti minutách In: Svět rozhlasu 5/2001
Rozhlasové vysílání perem E. E. Kische In: Svět rozhlasu 6/2001
Rozhlasové médium škole In: Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2000 (SRT 2001) + Právo veřejnosti a veřejnoprávní média II (HK, Gaudeamus 2001)
Posluchač rozhlasu, koncese a četníci In: K rozhlasové historii (SRT 2002)
Pohřeb prezidenta In: Svět rozhlasu 7/2002
Co vše patří do literatury aneb debutantka Květa Legátová In: Svět rozhlasu 7/2002
Skandál Radiojournalu s cenzurou In: Svět rozhlasu 8/2002
První předtočená reportáž In: Svět rozhlasu 9/2003
Herci a rozhlas In: Svět rozhlasu 10/2003
Kapitoly z historie čs. rozhlasové vysílání In: Týdeník Rozhlas 2/2004–11/2004
Rozhlas Jiřího Frejky In: Divadelní revue 3/2004
Kdo je tu vlastně povrchní? In: Svět rozhlasu 11/2004
Kdo zahájil rozhlasové vysílání v Evropě? In: Svět rozhlasu 11/2004
Tlustá čára za minulostí a současný rozhlas In: K možnostem a úskalím současného rozhlasového vysílání u nás (SRT 2004)
Branžovského analýza publicistiky a literární pořady In: Svět rozhlasu 12/2004
Požár v rozhlase In: Svět rozhlasu 12/2004
První rozhlasový rodinný seriál In: Svět rozhlasu 12/2004
K prohrěškům v rozhlasovém vysílání In: Sborník z tvůrčích akcí SRT za rok 2005 (SRT 2005)
K Frejkovu přínosu rozhlasové teorii In: Otazníky rozhlasové problematiky (SRT 2005)
Ročenka Českého rozhlasu 2004 (ČRo 2005)
Beseda, rozhlas a Jiří Frejka In: Život 1/2005
J. H. – Nováková, Jaroslava – Opravník omylů č. 13 In: Svět rozhlasu 13/2005
Praxe cenzury ve vysílání Radiojournalu In: Svět rozhlasu 13/2005
Radiojournal a montáž třicátých let In: Iluminace 3/2006
Rozhlasové předscény aneb V + W před mikrofonem In: Svět rozhlasu 15/2006
Ročenka Českého rozhlasu 2005 (ČRo 2006)

Ročenka Českého rozhlasu 2006 (ČRo 2007)
F. X. Šalda a pražský rozhlas radiový In: Na téma umění a život. F. X. Šalda 1867-1937-2007 (B, Host 2007)
Historie, pásmo, seriál In: Rozhlas dne a zítra (SRT 2007)
Anketa Světa rozhlasu In: Svět rozhlasu 17/2007
Ročenka Českého rozhlasu 2008 (ČRo 2009)
Dějiny literatury – i vysílání In: Svět rozhlasu 19/2008
1968 a Čs. rozhlas / 1. část In: Svět rozhlasu 19/2008
Na okraj rozhlasových scénářů Bedřicha Fučíka In: Svět rozhlasu 20/2008
Ročenka Českého rozhlasu 2009 (ČRo 2010)
Fiktivní polemika Branžovského, Mukařovského a Růta In: Svět rozhlasu 21/2009
Ještě něco ke zvukové hře Požár opery In: Svět rozhlasu 22/2009
Několik poznámek k Feature Workshopu 2009 In: Svět rozhlasu 23/2010
Excelentní příklad rozhlasové montáže a také prvenství rozhlasové sportovní reportáže In: Svět rozhlasu 24/2010
Brno vers. Praha u mikrofonu In: Novinářem v Brně (B, Moravskoslezský kruh 2011)
Radiojournal a montáž 30. let In: Svět rozhlasu 25/2011

3. Rozhlasové osobnosti a medailonky

Tvůrčí osobnost ryze rozhlasová. Z díla redaktorky Míly Semrádové (Čs. rozhlas 1991) – editor Miloš Čtrnáctý a mluvené noviny In: Svět rozhlasu 5/2001
Rozhlasový historik docent Vladimír Kovářik In: Svět rozhlasu 6/2001
První zprávař čs. rozhlasu In: Svět rozhlasu 7/2002
Jmenoval se František In: Svět rozhlasu 9/2003
Inženýr Eduard Svoboda In: Svět rozhlasu 10/2003
Václav Sommer In: Svět rozhlasu 10/2003
Ivan Jelínek In: Svět rozhlasu 11/2004
Petr Lotar In: Svět rozhlasu 11/2004
Bohuš (Bohumil) Hradil In: Svět rozhlasu 13/2005
Alois Klíma In: Svět rozhlasu 13/2005
J. H. – Kolářová, Bohuslava - PhDr. Josef Kleibl In: Svět rozhlasu 15/2006
Jiří Lederer In: Svět rozhlasu 18/2007
PhDr. Václav Růt In: Svět rozhlasu 19/2008
Votavová, Jarmila, roz. Jírová In: Svět rozhlasu 20/2008
Nový Ivo Osolsobě In: Svět rozhlasu 20/2008
Ivan Ruml In: Svět rozhlasu 21/2009
PhDr. Josef Branžovský CSc. In: Svět rozhlasu 21/2009
Richard Honzovič In: Svět rozhlasu 21/2009
Jiří Roll In: Svět rozhlasu 21/2009
Jaroslav Pour In: Svět rozhlasu 21/2009
Miloslav Havel (Jiří Hrbas) In: Svět rozhlasu 22/2009
Otto Kukral In: Svět rozhlasu 22/2009
Kamil Houba In: Svět rozhlasu 22/2009
Jiří Josef Hurta In: Svět rozhlasu 23/2010
Emilie Tučková In: Svět rozhlasu 25/2011
Jiřina Žáková In: Svět rozhlasu 25/2011

4. Vzpomínky, rozhovory, působení v Čs. rozhlasu a SRT

Z antény rozhlasu a televise (Orbis 1958)
Rozhlasová práce 7/1963
Rozhlasová práce 9/1963
Avantgarda bez legend a mýtů (ČRo 1967)
Svět rozhlasu 13/2005
99 významných uměleckých osobností rozhlasu (SRT 2008)
Jurman, Michal: Zvukové umělecké experimenty v českém rozhlasovém vysílání (JAMU 2008)
Souvislosti 1/2009
Svět rozhlasu 27/2012
Úmrtí J. H. – oznámení Týdeník Rozhlas 7/2012
Daněk, Václav: Kam utek Stolkolet (Radioservis 2013)
„Jsme s vámi, buďte s námi!“ Vzpomínky redaktorů Čs. rozhlasu nejen na srpnové události roku 1968 (Prostor 2013)
Prix Bohemia Radio 2003 (ČRo 2003)
Schulzová, Eva: Původní česká rozhlasová hra po roce 1989 (JAMU 2014)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011 (SRT 2012)

SRT

Informační bulletin Svazu rozhlasových tvůrců 6 (SRT 1992)
Informační bulletin Svazu rozhlasových tvůrců 7 (SRT 1992)
Sborník odborných vystoupení, analýz a tezí ze seminářů, konferencí a profesních setkání Svazu rozhlasových tvůrců (SRT 1993)
Informace Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT 1994)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 1995 (SRT 1996)
Sborník rozhlasové teorie 3 (SRT 1996)
Publicistická a umělecká stylizace skutečnosti (SRT 1996)
Co umíme a co neumíme (SRT 1998)
Psychologie, estetika a rozhlasová publicistika (SRT 1998)
Bílá místa rozhlasové historie (SRT 1999)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 1999 (SRT 2000)
K rozhlasové historii a teorii (SRT 2001)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2001 (SRT 2002)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2002 (SRT 2003)
Proměna rozhlasového výrazu a tvaru (SRT 2003)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2006 (SRT 2006)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2007 (SRT 2007)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2008 (SRT 2008)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2009 (SRT 2009)
Programová profilace Českého rozhlasu (SRT 2010)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2010 (SRT 2011)
Sborník z tvůrčích akcí Sdružení pro rozhlasovou tvorbu za rok 2011 (SRT 2012)

Zdroj: Knihovna ČRo

Příloha č. 3: Přehled titulů 1. sezóna Violy (1963–64) a zkratky (text)

PŘ	připravil
S	autor scénáře
H	autor hudby
HS	hudební spolupráce (příprava hudby z nosičů apod.)
HN	hudební nastudování
V	výtvarná spolupráce
PS	pohybová spolupráce
R	režie
U	účinkující
UH	účinkující muzikanti
VG	veřejná generálka
PP	předpremiéra
P	premiéra
D	derniéra
VJ	Vladimír Justl

KOMU PATŘÍ JAZZ

Verše amerických beatníků v překladech Jana Zábrany, Andreje Vozněnského v překladu Václava Daňka, Ivana Diviše, Jaromíra Hořce, Jiřího Šotoly S, R – J. Ostermann; H – L. Hulan; U – J. Ostermann, D. Fialková nebo M. Kantorková, J. Martinek nebo P. Železný; UH – Jazzové studio L. Hulana ve variabilním obsazení: I. Dominák, A. Holitzer, L. Hulan, R. Kubernát, R. Rokl, V. Tomek, P. Vitoch; P 22. 7. 63, D květen 64; zahajovací představení Violy – 97×.

POEZIE ALLENA GINSBERGA

Překlady Jana Zábrany

S, R – J. Ostermann; H – K. Sklenička; V – K. Laštovka; U – J. Ostermann, J. Martinek; P 28. 9. 63, D podzim 65 – 61×

NOC S HAMLETEM

Básnická skladba Vladimíra Holana

S, R – VJ; H – M. Kopelent; UH – M. Kopelent nebo H. Wildová nebo B. Kronychová; V – V. Tesař; U – D. Sedláčková, M. Doležal, R. Lukavský, M. Tomášová (z mg. záznamu); VG 18. 11. 63, P 19. 11. 63, do 30. 6. 1992 – ve Viole 144× a 11× na zájezdech, poté ročně jednou až dvakrát, neplánovaná derniera 18. 11. 2003 (uvedena k 40. výročí premiéry). Nedlouho poté D. Sedláčková zemřela.

VERŠE NABOSO 1963

Verše mladých, většinou neznámých autorů

S, R – J. Martinek; U – D. Fialková, H. Vítková, V. Antoš; UH – Trio A. Lakatoše; P 25. 1. 64, D jaro 65 – 14×

NECHUTNÁM PTÁKŮM ANI LVŮM

Poezie Ladislava Dvořáka

S – J. Černá, J. Chvalina; R – J. Chvalina; U – D. Fialková, J. Chvalina, J. Martinek; P 11. 3. 64. Na levé straně pódia byla nasvícená šibenice. Do této polotmy znělo z magnetofonového záznamu asi šest básní, které byly přednášeny anonymně a byly převzaty z *Nedělních chviliek* poezie Československé televize. Poté z magnetofonu zaznělo ve výrazné intonaci *Poezie Ladislava Dvořáka*. Do 22. 5. byl tento pořad 16×, poté bylo odebráno povolovací číslo, protože jeden z autorů, jehož verše zněly z magnetofonového záznamu, podal stížnost a přál si, aby pořad už nebyl uváděn.

DŽEZ NÁŠ VEZDEJŠÍ

Poezie Gregory Corsa, Lawrence Ferlinghettiho v překladech Jana Zábrany a verše Inky Machulkové; S, R – J. Ostermann; H – L. Hulan; U – M. Landová, V. Antoš nebo J. Martinek, J. Ostermann; UH – Jazzové studio: L. Hulan, I. Dominák, R. Kubernát, R. Rokl; P 20. 3. 64, D 22. 10. 1965 – 61×

ANTISVĚTY

Antipásmo z poezie Andreje Vozněsenského v překladu Václava Daňka

S, R – J. Henke; H – L. Hulan; U – D. Fialková, M. Doležal nebo J. Němeček, P. Haničinec, J. Ostermann; UH – L. Hulan nebo P. Greifoner, J. Stivín, E. Olmerová (zpěv); P 9. 5. 1964, D jaro 65 – 15×

STARTUJI ZE SAN FRANCISKA

Lawrence Ferlinghetti v rukopisných překladech Jana Zábrany

S, R – J. Ostermann; U – D. Fialková, J. Martinek, J. Ostermann; UH – V. Nerušilová; P 24. 6. 64, D jaro 1965 – 15×

Zdroj: soukromý archiv Marty Hrachovinové

Příloha č. 4: Rozhovor PhDr. Bohuslavy Kolářové s Jiřím Hrašem, který měl být publikován k jeho osmdesátinám ve *Světě rozhlasu* v roce 2012/č. 24 (text)

Jak jsem přišel do rozhlasu?

V 50. letech jsem šéfoval obvodní osvětové zařízení v Praze 10 (absolvoval jsem totiž specializaci řízení divadel). Kamarádi mě zkusili uplatnit v rozhlase, ale napoprvé to nevyšlo. Až napodruhé jsem nastoupil (1960) jako vedoucí režisér publicistického režijního střediska (v redakci HRPV). Absolvoval jsem k tomu rozhovor u šéfrežiséra Jiřího Horčičky a u náměstka šéfredaktora HRPV Rosti Běhala. Ten mi položil otázku, jak vycházím s lidmi. Opáčil jsem, že dobře, že se hádám jenom se šéfy. Trochu udiveně na mne pohlédl, ale vzal to. Pobyl jsem v rozhlase deset let, z toho osm ve středisku a další dva roky jako umělecký vedoucí hlasatelů.

Jak se žije bez příjmu?

Když jsem opustil rozhlas k výročnímu dni svého nástupu, měl jsem ještě druhý, pedagogický úvazek na Lidové konzervatoři u Vadima Petrova. Ten mi vydržel následující školní rok. Dělal se prověrky a k nim se psala jakási prohlášení. Mně se neustále vracela jako nedostatečná. Až jsem si vymyslel takovou poťouchlou formulaci, že to prošlo. To by bylo v pořádku. Jenže když mi jeden z kolegů vyčetl, že jsem se poddal, odešel jsem s koncem roku ze školy. Ale nemohl jsem si příliš stěžovat. Když bylo peněz nejméně, pomáhal mi táta. Ale měl jsem příležitosti k lektorování a porotování uměleckého přednesu, monologů, dialogů a divadelních inscenací. Kamarádi mi pomohli k jedné sezoně v divadle Maringotka u Zuzany Kočové a já se zatím rozkoukal. Pak se objevil Honza Kotva s návrhem, abychom spolu ve dvou nastudovali vystoupení na školách. Připravoval jsem scénáře a režíroval, Honza byl v kontaktu s agenturami a pořadateli. Tak jsem připravil medailony Boženy Němcové a Mikoláše Alše, pohádky Pošťáčkou a O neohroženém chasníku, podle Nezvala Tajemství Zlaté uličky atd. Začínali jsme s honorářem 100 Kčs za vystoupení (tzn. že týdenní šňůra 10 představení dala 1 000 Kč), až jsme vystoupali na 300 Kčs, to už byly za týden 3 000 Kčs. To byl řadu let můj základní měsíční příjem. A k tomu hustší nebo řidší lektorská a porotní vystoupení. Měst a obcí bylo dost, škola v každém místě. Nesměl jsem být jen na Praze 3 (tam bydlím) a na Hradě (proč, nikdo neví). Takže dočista bez příjmů jsem vlastně nikdy nebyl. (Pozn. redakce: Jiří nepřipomněl svoje scenáristické a režijní působení ve Viole a Lyře Pragensis. Publikoval a editoval studie o uměleckém přednesu, tehdy ne vždy pod svým jménem).

Co podstatného se událo od uveřejnění medailonu ve Světě rozhlasu k Tvým 75tinám?

Zdá se mi, že nic pozoruhodného. Zvolna, ale zřetelně chátrám. Na těle i na duchu. Jenže: co bych si stěžoval. I tak jsem se dožil osmdesátky, a to je víc, než jsem si zasloužil. À propos: Do *Světě rozhlasu* jsem napsal 16 medailonů, 4 historické studie, 1 teoretickou analýzu, 4 poznámky a 2 recenze.

Jak si cením slovenské ceny (Ceny Karla Čapka)?

Ta cena je ovšem tím, kdo ji vyhláší a uděluje, samozřejmě slovenská, ale svojí povahou československá. A pak: ocitl jsem se tím ve vybrané společnosti Čapkoviců. Vždyť nositeli ceny jsou takové osobnosti jako Vlastimil Fišar, prof. Miloš Tomčík, prof. Ladislav Vychodil, prof. František Černý, Ladislav Chudík, prof. Peter Karvaš nebo doc. Jiří Opelík. A to jsem vyjmenoval sotva polovinu té vzácné společnosti.

Příloha č. 5: Bohuslava Kolářová, 2004 (foto)

Bohuslava Kolářová (zdroj: Marcela Benešová SRT)

Příloha č. 6: Eva Ješutová, práce na knize *Od mikrofonu k posluchačům* (leden 2003), (foto)

Eva Ješutová (zdroj: Marcela Benešová SRT)

Příloha č. 7: Laudatio Jiří Hraše 2020 – autor: Michal Bureš (text + foto)

MgA. Michal Bureš (nar. 1976) je rodák z Olomouce, absolvent zdejší česko-francouzské sekce Slovanského gymnázia a rozhlasové specializace na JAMU (Brno) v ateliéru prof. Antonína Přídala. V Českém rozhlase působí od roku 1994. Je režisérem, dramaturgem, moderuje profilové rozhovory s osobnostmi z oblasti vědy a kultury, natáčí audioknihy, za něž obdržel četná ocenění. Spolupracuje s umělci ve Francii. V současné době vyučuje rozhlasovou praxi a teorii na VOŠ KJJ v Praze.

Michal Bureš (zdroj: soukromý archiv M. Bureše)

Laudatio Jiří Hraše 2020

„Noblesní, ve tváři mírného vědoucího výrazu, bílý plnovous coby pěstěná lemovka a esprit první republiky jakožto ústřední znak, to byl pro mě Jiří Hraše. A též skvělý rozhlasák, který rozuměl stavbě pořadu, jeho temporytmu, ctil žánry i své spolupracovníky. Byla jich celá řada. Nejvýrazněji si vybavuji Jarmilu Lakosilovou, která se specializovala na historická a společenskovědní témata. Jedním z opusů, které s Jiřím natočila, a jenž se mi vryl do paměti, byl Páteční večer stanice Český rozhlas Vltava nazvaný Konec války v Evropě. Bezmála tříhodinová mnohvrstevnatá koláž autentických zvukových záběrů a reportáží z archivu, doprovázená historickým komentářem i dobovou hudbou. Mnohvrstevnatost a autentičnost – dva charakteristické znaky Jiřího tvůrčí metody a vlastně i osobnostního nastavení. Nespokojil se s podbízivou přímočarostí, usiloval o hluboké poznání a pochopení skrz důkladnou analýzu. Odmítal tendenční nálepky, střednímu proudu se shovívavě smával, aktivistické výtky ladně korigoval. V tom tkvěla Jiřího opravdovost. Pamatuju si, jak mi často říkal, že osvojení režiséřského řemesla je pro režiséra nutností, leč není cílem jeho snažení, nýbrž prostředkem k jeho snažení. Když naslouchal mým raným opusům, nešetřil kritikou, která se postupně proměňovala v sympatické fandění. A když cítil, že mu síly ubývají, pozval mě k sobě domů, abych si vybral z jeho knihovny teoretických statí ty, které považují pro sebe za přínosné. Tak na mě dodnes ze hřbetů těch útlých knížek koukají Dalibor Chalupa, František Kožík, E. F. Burian i Jiří Hraše. Ten nejčastěji.“ (M. B.)

SCHVÁLENO

Mj. 28.6.19

Institút komunikačných štúdií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČASŤ VYPLŇUJTE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: KOPECKÁ LENKA	Razítko podatelny:												
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2018/2019	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td> Došlo dne: </td> <td style="text-align: center;"> 24-05-2019 </td> <td style="text-align: right;"> -1- </td> </tr> <tr> <td> Číslo: </td> <td style="text-align: center;"> 120 </td> <td style="text-align: right;"> Průběh: </td> </tr> <tr> <td colspan="3"> Přijímáno: </td> </tr> </table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	24-05-2019	-1-	Číslo:	120	Průběh:	Přijímáno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		24-05-2019	-1-										
Číslo:		120	Průběh:										
Přijímáno:													
E-mail diplomantky/diplomanta: l.kopecka@email.cz													
Studijní obor/forma studia: Mediační studia, forma: distanční studium													
Název práce v češtině: Jiří Hraše – portrét rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga													
Název práce v angličtině: Jiří Hraše – portrait of the radio director, theorist and teacher													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení teze) ZS/2020/2021													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Téma diplomové práce se týká osobnosti rozhlasového režiséra, teoretika a pedagoga Jiřího Hraše. Portrét zachycuje biografii a profesní život v chronologickém pořadí. Součástí profilu osobnosti jsou významné mezníky Čs. a později Českého rozhlasu a jeho historie. Práce zahrnuje také dobový kontext, teoretickou činnost Jiřího Hraše a vzpomínky pamětníků a kolegů. Téma nebylo dosud zpracováno.													
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Diplomová práce zahrnuje stručnou biografii, dobový kontext a profesní život Jiřího Hraše. Mimo tyto cíle bude snaha znmapovat i jeho přínos pro rozhlas obecně i pro mediální a kulturní sféru.													
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): Osnova: Úvod (vymezení tématu, cíle, struktura práce) 1 Životopis 1. 1. Dobový kontext 1.2. Dětsví 1. 3. Studia a zájmy 2 Profesionální život 2. 1. Dobový kontext 50. léta a začátky 2.2 Českoslavenký rozhlas v 60. letech – charakteristika 2. 2. 1. . Hraše a rozhlasová práce v 60. letech (publicistika a režie)													

2.2.7. Rok 1968 a Jiří Hraše

2.3. J. Hraše spoluzakladatel *Violy* 1963-65

3 Úvahy Jiřího Hraše o rozhlase a rozhlasových osobnostech

3.1.1. Hraše a historie Čs. rozhlasu

3.2. J. Hraše a pohled na rozhlasové osobnosti

3.3. Počátky rozhlasové režie

4 Jiří Hraše – publikační činnost a umělecký přednes

4.1. Publikační činnost a působení v Ústředním domě lidové tvořivosti

4.2. J. Hraše a festivaly uměleckého přednesu

5 Jiří Hraše – teoretická a pedagogická činnost

5.1. Studium na FF UK a pedagogická činnost

5.2. 90. léta a exterrit spolupráce J. Hraše s Českým rozhlasem

5.2.1. Sdružení pro rozhlasovou tvorbu (SRT) a jeho významné osobnosti

5.2.2. Charakteristika časopisu *Svět rozhlasu*

6 Vzpomínky na Jiřího Hraše (rozhovory)

6.1. Zdeněk Zeman

6.2. Eva Ješutová

6.3. Slávka Kolářová

Závěr

Shrnutí práce a zhodnocení osobnosti

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Osobní archivy (neutříděné) Jiřího Hraše, dopisy, články, paměti

Metody (techniky) zpracování materiálů:

Historická analýza a orální historie. Zpracování archivních pramenů, odborné literatury, osobní návštěvy, rozhovory...

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-3 páčkáč):

Primární literatura: Archiv Čro – fondy a soukromá pozůstatost Jiřího Hraše – kartony (neutříděno).

Soukromý archiv přítele pana Z. Zelenky (dopisy). **Sekundární literatura:** JEŠUTOVÁ, Eva (2003). *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Praha: Český rozhlas. ISDN 8086762009. (knihu

mapuje historii Čs. rozhlasu a zachycuje jednotlivé stupně včetně osobností). JESUJOVÁ, Eva, et al. 99 významných uměleckých osobností rozhlasu: Česká tvůrčí slovesných pořadů... vyd. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. (knihu nahází potřebné významných rozhlasových osobností (režisérů, publicistů, odborných redaktorů apod.), mj. i Jiřího Hraše, LEDERER Jiří a Maršvet FIKSÍK (1964). Kapitoly z dějin Čs. rozhlasu, publikace č. 1. Praha, Studijní oddělení Čs. rozhlasu (1,2,1) – odborná skripta vystilují jednotlivé mezníky historie rozhlasu a jsou vhodným materiálem pro analýzu. HRAŠE, Jiří. IV. Závěreč. In HRAŠE, Jiří. Bílá místa rozhlasové historie: příspěvky u svědectví k 50. letům v Československém rozhlasu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999. (z této literatury je důležitý pohled rozhlasového režiséra na klíčové liberální a tvůrčí období Čs. rozhlasu, kdy Jiří Hraše působil v HRPV.) KONČELÍK, Jakub, VEČERKA, Pavel a ORNÁČI, Petr (2010). Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál. 310 s., xxvii s. obr., příl. ISBN 978-80-7367-698-8. (knihla mapuje nejdůležitější oblasti oboru z hlediska dějin cenzury, legislativy, tisku, televize, rozhlasu a dalších médií.) BEDNARČÍK, Petr, Jan HIRÁK a Barbora KÓTPOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada. 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. Kniha přináší základní chronologicky řazený vzhled do vývoje českých médií na pozadí obecně charakterizovaného historického kontextu ve světě a v českých zemích. Zachycuje sociální pozadí vývoje tisku, vysílání a síťových médií a hlavně technologické změny, které se na vývoji médií podílely. Připomíná také významné osobnosti, spjaté s médií a žurnalistikou.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších obdobně hlídkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let). Z osobě Jiřího Hraše nebyly vypracovány žádné diplomové a disertační práce.

Datum / Podpis studenta/ky

22. 5. 2019 Bc. Lenka Kopecká

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému odbornému zaměření u oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVĚNÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADÉMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PŘEDATĚLNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SI KANCELÁŘI KATEDRY A NECHAT VYVÁZAT DO OBOU VYTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.